

Price \$3.00

Ціна 3.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLV

ЧЕРВЕНЬ – 1994 – JUNE

No. 531

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00

австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Азіанською — \$60.00 (в Австралії \$80.00)
diasporiana.org.ua

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksyiutenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England

Засновник і редактор 1950–1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор

Адміністратор і Оголошення — Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Іван Киризюк — З ЦИКЛУ "ЗЕЛЕНИЙ ДОЩ"	1
Борис Сидоренко — ПОВЕРНЕННЯ СИНА БЛУДНОГО СИНА (сповідь)	2
Юрій Шерех — НОВІТНЯ ОДІССЕЯ... (закінчення)	6
Володимир Жила — ЮРІЙ ШЕВЕЛЬОВ ТА ЙОГО ВНЕСОК ДО ДОІСТОРИЧНОГО ПЕРІОДУ СЛОВ'ЯНЩИНИ	10
Лідія Нечепоренко — ВАСИЛЬ СВІЧ — НОВИЙ РЕКТОР ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ	15
Ірина Гузар — РОЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У РОЗВИТКУ ШЕВЧЕНКА-ПОЕТА	17
Валеріян Ревуцький — З ЗАТУШОВАНИХ ФАКТІВ ЖИТТЯ ВЕЛИКОГО УКРАЇНСЬКОГО СПІВАКА	20
Лідія Шеремет — КВІТИ РІДНОГО КРАЮ	22
Дмитро Обяк — "АЛЬТЕРНАТИВИ ПРИВАТИЗАЦІЇ НЕ ІСНУЄ"	25
Юрій Пригорницький, Ол. Руденко-Десняк — ІМПЕРСЬКИЙ СИНДРОМ І УКРАЇНСТВО	27
Ростислав Доценко — ДУМКИ ПРОТИ НОЧІ	29
Євген Слонівський — "ПІД СОНЦЕМ ОБЕЗДОЛЕНИХ!... ..	30
Григорій Кочур — СЛОВЕСНЕ ПАВУТИННЯ... ..	32
Ю. Красноштан, Вадим Березовський — ОРОТРОН — "ФАБРИКА" ЗДОРОВ'Я	34
Ро-Ко — ЯКБИ Я МАВ МІЛЬЯРД! (гумореска)	36
Любомир Баран — ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСИ ВЕРЕТЕНЧЕНКА	37
ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	38
Софія Скрипник, С. Дем'яненко, В. Єрмоленко і ін. — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	39

На першій стор. обкладинки: З не так давніх багатонадійних святкувань
в Україні: промовляє тодішній Голова Верховної Ради Іван Плющ у
Львові.

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють
погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає
за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Іван КИРИЗЮК

З циклу: "ЗЕЛЕНИЙ ДОЩ"...

1

З над лозин,
З-за сплячого Буга
Стелиться
Синьо-зеленим вельюном
Ранок, Гасне сум
Холодної ночі,
Іду
По весняному лузі
На зов пташки,
Що розпалює черні
Під куполом неба.
Сходить день
У вершках
Стрункої деревини,
Народжується
Диво з див —
Зелений дощ
Танцем молодости
Підляшшя розбудив.

2

У селі
При дорозі проминання
Вітає мене предок.
Не піде орати,
Літа клонять до землі,
Час вилічує стук серця.
Нині лиш спроможний
Літопис існування розказати:
"Наша доля незавидна,
Все в нужді.
Вернулись з біженства
Настало будування,
Та знов війна, руїни.
Не діждались ми, синок,
Напитися з долонь
Матері — України".
А деж веснонька наша
З світанковим благовістом?
Нині бачиш
наступає на Підляшшя
знов чуже із диким свистом.

3

Пливу зеленим ольосом
На човнику пуховім
Манять уста дівочі
Втягають в танок молодості

Ех! — розгулялась кров
Купає мої груди
Вином із хмелю весняного
Русалка смуглолиця
Кругом свавілля-свято
І став листочком я
Папороті братом
Нині Біловежська пуца
В дивовижному сіянні
Я тоє чую, я тоє бачу
Й наче перший раз
Освідчуюсь в коханні...
Вітру подих оп'янілий
Співає хором молодецьким
Я на крилах сну
Повну пазуху несу
Незаковзаної любові
Ах! що за музика
Чарівний танок
Кипить рожевеє вино
Серед сорочок вишиванок
То у росі в ожинах
Вковтнула ти мене очима.

4

Глянь — Сину!
Летять наші бусли,
Несуть на крилах
Воскресіння.
Велика святість у Слові
Йде наш Великдень
Красивий, Великий
Повен надій і любови.
Весняний ранок
Малює листочком зеленим
Стіни й окна в хаті
Увійди, Сину,
В День Великодний
У чистоту Правди і Довір'я —
Станеш вільний, щасливий,
Молодецькі пісні Рідного Краю
Груди Твої розіграють.

5

Я сам в хаті
В рідному селі...
Сную думи про Підляшшя
Роду свого корені.
Пригадав ті пісні славні
Про русалки і про льон,

Про козацьку славу давню,
Що кувалась над Дніпром.
Був Богун, був Дорошенко
Наша велич
У курганах спить,
Час від часу
Хтось про гірку долю
На бандурі забренить.

6

О, вербо моя зелена
О, вербо моїх надій
Я приляжу
В твоїй тіні
Приготуй мені постіль
Нині знов шукаю тиші
Доле!
Чорними не ший,
Віє вітер, що раз зліше
Не підняти
Із колін?
А здається — мало треба,
Щоб у зелень увійти,
Щоб дзвеніло гордо рідне Слово —
Предків мову
Мусим зберегти!

7

Сказала —
Пора на Тебе Сину
Глянь
Нині дощ зелений
На ниву нашу йде.
Сама на ноги стала
Зболіла,
Бідна Мати
Повні глечики
Несповнених мрій
У поле понесе.
А ти згортай
Жаль пекучий у долоні
Хай зароджується бунт.
Доля —
Розпливалась па ольсові
Підляшшя
Почорніле у нужді,
Скуте в обручеві
Снить надій великих сон
Про ліпші дні.

*Підляшшя
26-го лютого 1994 року*

ІВАН КИРИЗЮК народився 10 X 1949 року в селі Крив'ятичі, що на Більщині — Північне Підляшшя. Твори Івана Киризяка друковані в альманахові "Белавежа" (Білосток), у "Нашому слові" (Варшава), у журналах "Всесвіт" (Київ), "Дзвін" (Львів), "Світо-Вид" (Київ), "Дукля" (Словаччина), "Лемківщина" (США), "Вістях з України" (Київ) та ін. Автор видав три збірки поезій, дві в позацензурному обігові. У 1983 році у Більську був співзасновником поетичного альманаху "Наш голос", в якому поміщались твори підляських авторів, а також переселенців з Лемківщини. Іван Киризяк є співорганізатором українського культурно-освітнього руху на Підляшші. ■

СПОВІДЬ

ПОВЕРНЕННЯ СИНА БЛУДНОГО СИНА, або, Як я став українцем

Тепер на кожному кроці, особливо у східних та південних регіонах України, можна почути нарікання на те, що от, мовляв, треба вивчати "ету українську мову", хоч робити цього ой як не хочеться.

— Зачем мне этот хutorянский язык? Не знаю его і знать не желаю!...

У нас тепер запанувала демократія, кожен може казати все, що лиш спаде на його освічений темними інстинктами мозок. Тільки навіщо така категоричність? Адже знання за плечима не носити. Це по-перше. А, по-друге, немає у світі такого народу, крім, звісно, українського, який би "добровільно" зрікався власного коріння, як немає й підступніших від наших таки українських можновладців, котрі завжди сприяли "самозреченню" українського народу. І все ж в останні десятиріччя поволеньки, наче знехотя почався зворотній процес — процес повернення зросійщених українських душ у лоно українства. От і я, проживши першу половину життя стовідсотковим росіянином, таким собі ніким не уповноваженим представником Москви у малоросійській провінції, потім потроху-потроху повернув свою життєву стежку туди, де відчув себе потрібним Україні... Завважте, що все це відбувалося не після проголошення незалежності, а принаймні тридцятьма роками раніше, в глуху для національного відродження України пору.

Я виховувався в родині, де панував культ російської мови й узагалі всього російського. Дивини в цьому ніякої, бо матір моя росіянка, родом з Красноярського краю. Батько, правда, українець, але з такої замороженої нестатками сільської родини, що в юні свої літа, шукаючи виходу з обідрано-голодного свинопства, вважав за велике щастя прихилити сирітську голову до однієї з частин Червоної Армії. А це означало, що не про мову свою він тоді дбав, не про українство своє, а про те, щоби передчасно не згаснути від злиднів... Така вже була тоді об'єктивна, як ми нині кажемо, українська дійсність.

Отже, хлопчина опинивсь у Сибіру, швидко опанував російську мову, з часом знайшов собі пару з місцевих росіянок. Так появилсь на білий світ і я власною персоною... Наша маленька сім'я мандрувала веле-тенським Союзом, трішки навіть жила в Конотопі, де я, російськомовний п'ятиліток, бігав до дитячого садка. Там збагатився на екзотичного віршика, нетлінні залишки якого зберігаю у вдячній пам'яті й досі: "...А горобчики від лиха поховалися під стріху і сидять там тихо-тихо по своїх хатах".

Тоді я не дуже розумів, що то є "стріха" та "горобчики", хоча напевне знав, що йдеться про зиму й мороз.

Пам'ятаю, перед самою війною в Красноярську батько, споживши з друзями оковитої, спочатку ви-

водив популярну тоді пісню: "В далёкий край товарищ улетаєт", а потім, наче його гедзь укусив, заспівав, ногою притулюючи, якоїсь чудернацької: "...Я на тую бараболю скоса поглядаю, на полиці вареники — саме те добре знаю... Погасили каганець, полягали спати, я за ті вареники та й тікаю із хати! Через тин, через оvin та й через городи, заплутався в гарбузинні, наробив я шкоди".

І цього разу я, дитя російськомовного моря-океану, небагато второпав з тієї "іноземної" гумористичної співанки, хоча сумніву не мав: це із того ж джерела, що й "горбчики під стріхою".

— А на Україні вот такие яблочки-груши растут! — гукнув тато до мене, показавши на мигах, які ті яблука-груші великі.

Як бачите, з переповненої душі мого тридцятирічного родителя часом вихлюпувала весела українська пісня.

Існує прихована від поверхового погляду закономірність: коли в українців через певні обставини відмирають рідні мова й звичаї, то ще якийсь час їх, українців, супроводжує пісня. Але й вона, здавалося б, безсмертна, щезає разом із тим поколінням, яке вже й саме не вважає себе українським. Виходить, українці втрачають своє українство з піснею...

Ставши свідком батькового "вихлюпу", я тоді поміркував по-своєму, по-дитячому: навкруги, скільки сягнути оком, морозяна зима, а десть там, далеко-далеко, заклично має потужним зеленим гіллям, наче рясна яблуня-груша, Україна в оточенні тину-овину, городів та огудиння, яких я геть не знаю, але добре відаю, що саме без них нам так важко жити тут, у Сибіру.

У тих же далеких засніжених та проморожених роках тоноусіньким шаром наклалися на чутливу дитячу свідомість слова: "Згинуть наші воріженьки, мов роса на сонці, запануємо ми, браття, у своїй сторонці". Я не уявляв, звідки взялися ці слова у мій голові, що означають і для чого існують... Пізніше дивувався: чому саме "воріженьки"? Наче аж ласкаво. Тим часом про ворогів у роки моєї юності писали по-іншому: "Скільки раз увидишь его — столько раз его и убей" (К. Симонов). І вже не так давно я довідався, що ті слова, почуті за кілька тисяч кілометрів від України, належать до нашого національного Гімну.

Оце, мабуть, і все, що єднало мене в дитинстві з далекою батьковою землею.

Почалася війна, тато загинув на фронті. Наприкінці війни, рятуючись од сибірського голоду, ми з матір'ю повернулися до Ямполь (Сумська область), так би мовити, на татів рідний поріг... Україна, що тільки виходила з війни, в образі вулиці Петровського, що в селі Журавка (тепер місто Дружба), приємно вразила мене яблуками та грушами, яких ще ніхто (о велике диво!) не встиг обнести. І до дітей тут ставилися з відчуттям затаєної ніжності, і, що мене тоді особливо приємно вразило, зверталися до нас, дітлахів, без обов'язкового в Росії відтінку неповаги. І діти казали батькам здебільшого "ви". І не було чути повсюдного в Росії мату... І, очевидно, у зв'язку з цими, новими об-

ставинами в мене вперше за кілька років розтислися кулачки, завжди готові до бійки. І взагалі на Петровському люди делікатніше, наче аж душевніше, ставилися одне до одного. І вірили в Бога. І розмовляли по-своєму. І все це мені теж сподобалося.

Проте в райцентрі було дещо інше життя. Там українську мову вважали мало не таким же пережитком минулого, як, скажімо, пияцтво чи віру в Бога. Хоча українська середня школа тоді ще працювала. Якось учителька на лекції української мови підняла мене і щось запитала про Шевченка. Прагнучи якось відповісти, я кашляв, хрипів, нарешті вичавив із себе єдине слово: "Шевченко" — це про Тараса Григоровича — з наголосом по першому складі. Всі дуже сміялися, а я відтоді зненавидів ці лекції.

Разом з іншими місцевими дітьми я успішно осягав "державну мову". Великі російські поети розкрили переді мною широкий розмаїтий світ, і я навіть не помітив, як з моєї свідомості витіснилися "горбчики" з "воріженьками", "бараболею неуплненою" — як щось безнадійно провінційне, не варте уваги, не те що люби-ви. Ніхто мене не переконував, що українська мова та література мало чого варті, проте я і всі мої друзі-товариші одностайно доходили до таких висновків: усе це нам ніколи й ні для чого не придасться.

Тепер я думаю: ну, гаразд, я був прихордо, людина зі сторони, тому мені неприкаяність України, її сирітство не боліли. Так я ж був дитина! Але чому ж ця біда не боліла моєму оточенню? Доходжу висновку, що за комуністичних часів в Україні було багато настановлених комуністичною партією опричників, які вміли виймати з братів менших живу душу. Вони так майстерно це робили, що жертва навіть не помічала втрати. Тобі, українцеві, потрібна Батьківщина? Будь ласка, ось вона — великий Радянський Союз! Тобі потрібна рідна мова? Ось вона — велика мова Пушкіна і Леніна. Так набирал сил бурхливий потік зросійщення.

Колись жваві опричники скористалися з батькових матеріальних проблем та незміцнілого українства і легко завоювали його душу. Вони були переконані, що вже ні він, ні його діти ніколи не зможуть (та й не схочуть) знову стати українцями. А через те, що імперії, Союзові Україна була потрібна тільки як терен, опричникам годилося дбати про підготовку нових "спеціалістів" по вийманню душ з інших українців. Очевидно, і з мене сподівалися виростити такого ж опричника.

Спочатку на те воно й виходило. Замолоду я вже міг "с ученим видом знатока" вголос поміркувати над тим, що українська мова за багатствами словникового запасу дуже поступається перед російською. Хоча для об'єктивного аналізу треба було б досконало знати обидві мови. Засліплений комуністичною пропагандою, я не вважав себе сином України, а тільки сином могутнього Радянського Союзу. Служба в армії ще більше утвердила в такій думці. Виробляючи після неї паспорт, я скористався з національності матері й собі записався в росіяни. І не відчув від цієї оборудки ніяких докорів сумління. Щиросердечно вважав, що, будучи росіянином у душі, я дуже правильно і дуже принципово підправив свою національність.

Тодішні мої думки та дії були цілком логічні: я непогано знав російську літературу, писав ліричні вірші і зрідка друкував їх, навкруги чув тільки російську мову, знав історію СССР, яка, виявляється, починалася від перших руських київських князів... Так ким же я мав себе відчувати? Тільки росіянином! І я пишався цим, наче національністю можна пишатися. Коли виникала потреба про це нагадати, я завжди з гордістю промовляв: вот он я — русский!

А воно й так помислити: який з мене тоді міг бути українець, коли я нічого, буквально ніякої болочої правди про Україну, про її народ, про її історію, про її численних, здебільшого понижених і присипаних грубим шаром забуття діячів на знав? І не міг знати! Створювалося стійке враження, що такої країни як Україна взагалі не існувало. І що цікаво: я не відчував особливої потреби в такому знанні! Як не звик задавати "нетактовних запитань". Мене цілком влаштовувала батьківщина, "где так вольно дышит человек". Одне слово, радянська школа, радянська дійсність під керівництвом комуністичної партії зіпсували з мене те, що й хотіли: повноважного представника радянського народу, тобто росіянина, який зверхньо поглядає на дріб'язкові копошіння всяких там нащменів.

Нині мені соромно згадувати все те, але мушу. Щоби покаятися й цим очистити душу. Та не тільки про себе дбаю. Разом зі мною, молодим та недосвідченим, Україну зраджували, навіть не розуміючи, який гріх чинять, тисячі таких же, як і я колишній.

Після армії знайшов роботу в Луцьку, в Стир-Горинському річковому агентстві, відомому серед лучан як "тюльчин флот". І в перші роки роботи на Волині та Рівненщині я залишався самим собою. Разом з молоддю Любешова, Дубровиці, Степані та інших населених пунктів вечорами натхненно виспівував: "Под городом Горьким, где ясные зорьки", або "Огней так много золотых на улицах Саратова", або "Я люблю тебя, жизнь". Ці та інші російсько-радянські пісні подобалися мені куди більше, ніж тогочасні українські.

Для судноплавних робіт на Стоході та Горині я набирав працівників з навколишніх сіл. Були серед них і вчорашні школярі, і підтоптани чоловіки, що саме поверталися з місць далеких, де Макар телят не пасе. Розмовляв з ними й дуже гостро відчував, що їхня мова дуже різнилася од плескатої, анемічної говірки, яку я привіз з Ямпільщини. Тут була жвава, пружка, несподівано влучна, пересипана приповідками та прислів'ями, яких я геть не знав, з дещо гумористичним забарвленням мова людей, котрі протягом життя послугувалися тільки нею і не вважали себе чимось обділеними. Прислухався до цих бесід і щоразу внутрішньо радів сонячним словам: "оболонь", "осоння" тощо, різним дивним виразам, скажімо, й такому: "будь здоровий, зносивши" — це коли комусь дарували щось з одягу чи взуття. Як на моє тодішнє романтизоване словознайство, це була правдива поема з живих, багатобарвних запашних слів, за якими виразно вчувалася стародавня свята Київська Русь!...

Залюблений у цю чудову мову, зрештою поклав собі почати розмовляти нею. Хоча б зі своїми робітниками.

Коли від моєї говірки відійшла неприродна косотрубатість, відчув правдиву насолоду. Адже вмію, знаю, розумію! Адже мене мають за свого! Це було ні з чим не зрівнянне відчуття входження до нової родини.

Зрозумів, що українська мова — такий же живий багатовимірний організм, як і російська, як і будь-яка інша. Адже кожна мова — широке річище, в якому плінуть, у певних місцях вируючи, переплітаючись та в'язучись вузлами, численні діалекти. Якщо ж уявити поряд з українськими потоками з одного боку російські та білоруські, а з другого — польські, чеські, словацькі, болгарські та інші, то можна побачити славне слов'янське мовне море, в якому нікому не тісно.

На жаль, на деяких потоках цього моря безумці поставили загати, сподіваючись їхнього обміління та висихання. Політичні авантюристи замірилися використати українську мову в надії, що це потягне за собою й виродження народу!... Треба зізнатися: вони багато чого встигли...

Усе це я зрозумів пізніше. А тоді керувався не так розумом, як порухами серця, яке вважало, що треба діяти отак, а чому саме отак — пояснити не могло. Можливо, це було неусвідомлене бажання повернутися до власних витоків, а, може, просто хотілося з почуття справедливості посприяти слабшому, скривдженому, зневіреному у власній долі.

Під час складання вступних екзаменів до Львівського університету на факультет журналістики я знав, що тамтешні викладачі легко розпізнають, який абітурієнт і з якого краю прибув. Коли дійшла черга до мене, і заговорив я, вони розгубилися. Вони таки почули українську, проте вимовою наголосами я сплутав усі викладацькі вектори. Дізнавшись, звідки я, вони віддали належне наполегливості приходука у бажанні пізнати їхню мову й поставили добрі оцінки.

Навчався і водночас працював в українській газеті "Радянська Волинь". Дуже швидко з'ясувалось, як складно людині, що знає мову на побутовому рівні, професійно працювати журналістом. Довелось, що називається, запрягтися. Особливу роль у власній українізації відводжу двом творам: "Козацькому роду нема переводу" Олександра Ільченка та "Декамеронів" Бокаччо в геніальному перекладі Миколи Лукаша. Завдяки цим книгам я ще сильніше закохався в українську мову.

З часом до такої міри оволодів нею, що навіть сни став бачити з українськими текстами. А потім помітив, що й пташки для мене співають українською, і дуб листом шелестить, і навіть пес, коли його скривдять, скавучить, нарікаючи на собаке життя, по-українськи. І тоді я подумки звернувся до українства: друзі й недрузи мої! Я люблю вас усіх, як Біблія пише, лиш промовляйте до мене благословенною стародавньою, немирущою українською мовою, котра відтепер стала й моєю!...

Ось, по суті, й уся історія "одужання" зросійщеного та зрадянзованого колись молодика, прилучення

його до українства, в тому числі й до української мови, повернення сина одного з українських блудних синів до свого народу. Упевнений, що попереду в Україні таких повернень буде багато. Поза всяким сумнівом, надалі сини й онуки не зі своєї волі блудних синів повертатимуть до лона Матері України куди частіше, ніж, скажімо, півстоліття тому. Цей процес, зрештою, допоможе Україні зміцніти, а потім і розквітнути. Лише треба, незважаючи на нашу бідність і затурканість, цих, нових дітей ласкаво пригорнути до грудей України...

Питаєте, а що далі? Далі — процес удосконалення. Адже закоханий у мову обов'язково закохається й у літературу, й у Шевченкові твори, і в українських жінок, вивчить правдиву історію народу. Зрештою стане патріотом України. Усе це — спасибі долі! — траплялося й зо мною.

Тепер бачу, що простував проти течії. Адже за останні три десятиріччя ареал вживання української мови ще більше скоротився. Сталось це зовсім не через те, що вона чимось гірша від інших мов (як на моє непрофесійне переконання, давня українська мова була праматір'ю усіх теперішніх слов'янських мов), а тільки тому, що по-дитячому довірливі та прекрасно-душні українці віддали долю свого народу до рук іншого народу, сподіваючися від цього добра. Наче можна знайти на нашому грішному світі такий святий народ, котрий би дбав за інший краще, ніж за себе! Не буває такого, людоньки добрі! Через свою необмежену довірливість і потерпаємо нині. Через те, що синів українських віками настроювали проти неї, проти Матері, й долю маємо згорьовану.

Питаєте, чи варто учить українську? Не знаю. Одне добре відаю: силувати себе не треба. На силювання не буде милування. Це ображало б українську мову й не додавало б їй прихильників. Усе треба робити з почуттям любові: і народжувати дітей, і вивчати мови, і знаходити друзів. Не лежить душа — не вчить. З часом це зроблять ваші діти. Новій Україні потрібні патріоти, а не раби.

Питаєте, чи хотів би я переписатися на українця? Хіба для мене це важливо? Адже я й без того запису не менший від когось українець. Моя душа виконала роботу, якої інші не мали потреби виконувати хоча б уже тому, що їхнє українство народилося разом з ними. Саме через це, своє українство ціную високо й триматимуся його до кінця.

Часом зустрічаюся з людьми, які з власної волі одиуралися рідної мови. Звісно, їм можна було б закинути, що вони погані діти України, що не заслуговують щасливої долі. Проте мовчу, здогадуючись, що, вочевидь, у дитинстві в них не було навіть цієї "дрібниці" — українських віршиків, які запам'ятав я, і їхні батьки, мабуть, уже не вміли втнути "чудернацької" пісні. Адже саме оте, дитяче, вже в дорослому віці змусило мене повернутися обличчям до України.

Питаєте, чи не став я часом націоналістом? Відповім і на таке питання. Коли ви чуєте, що когось із свідомих українців звинувачують у націоналізмі, не забудьте зразу ж з'ясувати, чи у цього ревного критика часом не стоїть за спиною зграя російських оприч-

ників-шовіністів, які свого часу щедро заповнювали українським, білоруським, литовським, кавказьким та всяким іншим людом Колиму та прилеглі до неї місця з прохолодним кліматом? Бо в розумінні шовініста український націоналізм — це щось жахливе. Насправді ж український націоналізм — це чистої води патріотизм, тобто любов до України і ненависть до її ворогів. Саме ці почуття свідомих українців і заважають шовіністам відчувати себе повновладними господарями в Україні, саме вони й лякають їх. Тому шовіністи — вірні слуги імперії, що намагається знову відродитися — й не терплять націоналістів... Так що, коли ваша ласка, можете вважати мене націоналістом. Я ж відношу себе до позапартійних патріотів України.

Питаєте, як ставлюся нині до російської літератури? Так само, як і замолоду: з побожністю. Адже по-справжньому високе — воно й з іншої гори видається високим. Знаю, що із зміцненням нашої державности український народ і в душах своїх побудує державу, неприступну для ворогів, а вже з тих душ піде розквіт у нашому краї української культури, в тому числі й новітньої літератури та економіки. Довгий цей шлях, проте коротшого, на жаль, не існує.

Питаєте, що дало б мені знання ще однієї мови, якби не став журналістом? Моє ество потребувало відчувати себе не зайдою, не приплентачем, а господарем. Знання мови, повсюдне користування нею наблизило мене до народу так, що я став його часткою. Чого й усім українцям широко бажаю.

А Росія? Це моя перша любов. На жаль, без взаємности. Це моя колишня батьківщина. Нехай їй щастить. Тільки не за рахунок інших народів. Хочу, щоби мої сини, записані українцями, ставилися до Росії з приязню. Проте це залежатиме не тільки від них, а й від неї.

Питаєте, чи вдалося моє життя? Відповідаю: мозок людини влаштований так, що будь-яку дезінформацію, одягнену в шати правди і вчасно не розвінчану, сприймає як позитив. Не дістаючи правдивої інформації, ми не можемо діяти в правильному напрямі. В цьому вразливість мозку. На жаль, значна частина українського населення й досі зостається дезорієнтованою щодо своєї Батьківщини. Згодовані українським хлібом і салом, ці люди, споживши шовіністичної отрути, стали "старшими братами", російськомовними шукачами скороминущих вигод... Мені ж пощастило розірвати пелену дезінформації дещо раніше і зрозуміти, що головним у моєму житті є неголосне, негаласливе вірне служіння Україні. І в цьому плані життя моє вдалося, за що я й вдячний долі.

Борис СИДОРЕНКО

Автор з 1962 року працював у "Радянській Волині", з 1977 року — в "Радянській Україні", а з 1991 року працює членом редколегії і заступником головного редактора органу Верховної Ради "Голос України". — Ред.

НОВІТНЯ ОДИССЕЯ: МОЖЛИВОСТІ І ОБМЕЖЕННЯ

(Закінчення з попереднього числа.)

Крім глибинних ураз, хвороба советськості виявляється і в симптомах поверховішого характеру. Назву один-два з них у застосуванні до Большаковського троекнижжя. Вони дрібні і поверхові, але мають свою вимову, і чи не краще було б їх позбутися.

Легка белетризація викладу біографії Шевченка дозволяє Большакову безперешкодно впроваджувати суб'єктивні асоціації, що їх породжують у його свідомості факти життя Шевченка. З чим і з ким він асоціює те, про що пише? Що ближче авторові, де він у себе вдома?

Якби наш Автор виділив і зібрав бодай свої персональні асоціації фактів біографії Шевченка з іншими історичними особами, можливо він і сам би здивувався, до якого образу Шевченка це веде читача. Спробуймо таке зведення зробити.

Несподівано, виринають одне по одному імена російських полководців, на морі й на суходолі. Маємо тут Суворова, Кутузова, Нахімова, Ермолова — приборкувача, нещадного й безжалісного, Кавказу, — будівничих імперії, завойовників і експансіоністів. Не знайдемо, приміром, Наполеона або Шаміля! З сучасників і знайомих Шевченка Автор виразно підтягає на цей п'єдестал Бутакова, керівника аральської експедиції. У приватному житті Бутаков міг бути кришталево порядною людиною, але на Приараллі — ми це тут уже згадували — він мав військово-агресивну і розвідчу функцію. До лицарських провідників агресії й національного поневолення суміжних народів у пантеоні Автор примхливо додаються предтечі комуністичного перетворення Російської імперії, так звані "революційні демократи", "прогресивні діячі" тощо, від Пуґачова (до речі, добитого Суворовим) через Чадаєва, звичайно і многократно — Белінського, Добролюбова, Чернишевського, Герцена, Салтикова, а далі, ну, ясно, Горького, Леніна, Хрущова (якого блюзнірчо навіть порівняно з Шевченком, мовляв Микола I заборонив Шевченкові писати, а Брежнев вимагав, щоб Хрущов не писав спогадів: "Нелегко было и отставленному от дел Хрущову" — 1,215: — підкреслюю це і).

Додаймо до цього калейдоскопу російських діячів пера, чиї імена ясно розсипано на сторінках троекнижжя, — сам тільки Пушкін згаданий 15 разів! Не так з українськими письменниками. На всі три томи є на них три згадки (три на понад тисячу сторінок!) — по одній — П. Куліш, Костомаров і — Бог знає чому — Мисик. Висновок тут простий і виразний: Шевченка начисто вирвано з української духової і літературної традиції і цілковито розчинено в імперсько-російській.

Імперсько-російська ідеологія, світовідчужання виявляються і в оцінках тих явищ, про які пише Автор. Обмежуся на небагатьох прикладах з великого їх числа.

Автор захоплений величчю російської фльоти. "У русского военного моряка-сила необыкновенная — это доказано, при том не раз"; ще раз, через п'ять сторінок звідси, — імена Бутакова і його команди "для всех моряков не отделимы от славы флота российского, земли русской; это было в традициях Российского флота, в самой душе его истинных сынов-офицеров". Чи до цих славетних традицій належить неспроможність оборонити Крим у війні з Англією й Францією тощо 1853 або повний розгром фльоти японцями під Цусімою 1905, автор розумно не згадує.

Але й сам "русский народ" у цілому "способный потягаться со всякими ветрами". Чи під цим "русским народом" треба розуміти самих росіян чи всіх підданих імперії, ніде не визначається. Принаймні на ст. 1, "русские люди" включають і українців і киргизів. Шевченко за Автором, з одного боку, належить до цього "русского народу", з другого — тільки прагне злитися з ним, добровільно приєднуючися до всіх праць і негод корабельних, незалежно від того чи мусив — на що не подається ніяких документальних чи спогадових потверджень. Твердження це, повторене не один раз, не спирається ні на що, крім того, що поет був з "трудовых мас" і не був "білоручкою".

Навчені таким досвідом, ми вже ладні трактувати "страну" в твердженні про "известность на всю страну" Орсько-Халіловського металургійного комбінату не як відповідну республіку (Російська Федерація), а як "общесоюзную". Петербург для Автора "дорогой". Прикметники "отечественный" і "советский" для Автора компліментарні, а раз, дивним дивом, стають навіть "інтернаціональними".

Автор, як і його дійові особи, любить згадувати нагороди, від якої б влади вони не походили, аби та влада була загальноімперська. Місто Орськ дістало орден трудового червоного прапора — чудово! (червоний прапор тепер не зовсім у моді. Автор називає його "трудовой орден"). Бутакова обрано до Географічного товариства. Автор поспішає додати, що диплом підписав "собственноручно... великий князь Константин Николаевич". Чудово! Бутаков склав мапу Аральського моря. Вона "удостоилась похвалы самого государя императора". Знаменито! Лизогуб дістав за хоробрість "почесну золоту шпагу". Вона була "на виду у всех, кто приходил". Ще б пак! Захоплений і Автор. Мабуть, і ми з ним і з гостями... Режими змінюються, але влада є влада, орден чи похвала лишається, пишаймося. Тільки як це Шевченка не "удостоїли" ні ордену, ні похвали?? "Экой хахол! Не знает параду", писав Шевченко про високі нагороди.

Тільки в одному випадку Автор виявив незалежність від недавнопанівних оцінок. Але лише для того, щоб приєднатися до офіційщини передреволюційної. Кажу про ставлення Шевченка до церкви і релігії.

Показалося, що він не тільки не був атеїстом, а що душа його була "істинно християнська, православна" і то до такої міри, що "пройти мимо церкви было для него выше сил". Як просто можна розв'язувати дуже непрості питання!

Можна б уже перейти до деяких висновків. Але спершу двоє слів про, здавалося б, більше або й цілком приватно-біографічний аспект оренбурзько-аральських років. Автор раз-у-раз наголошує на тому, що під час аральської експедиції, зокрема в Раїмі, Шевченко приятелював з російськими офіцерами, особливо Бутаковим і Пospelовим. Він припускає, що Шевченко навіть вірші свої читав Бутакову. Підстава — що він мешкав не з матросами, а в іншій групі. Здається це малоімовірним, не більше ніж форсоване не так давно твердження про приятельство Шевченка з Белінським, Добролюбовим, Чернишевським. Поперше, з огляду на загальну суворо ієрархізовану структуру тогочасної російської армії. Навіть в обставинах експедиційної ізоляції від недріманних очей вищого начальства. А головне — звернім увагу на те, як часто в ці місяці з'являються в його поезіях мотиви самотності, лексеми сам, самотній, самота, самотина, одинокий і — ще важливіше — повна відсутність образів тих припущених друзів, звертань до них, діялогу. Сам Автор визнає (в випадку Пospelова): "Тепер обіймалися побратньому. І при зустрічі, і на прощання. Розмовитися на вільні теми на жаль, не довелося".

Чи не належать думки Автора про приятельство Шевченка з Бутаковим чи там Пospelовим до "братньо-любних" припущень Автора, як і подібні силкування показати "народодружні" почуття і вчинки у ширшому, національному пляні? Чи не діє тут те, що по-англійськи влучно зветься *wishful thinking*, так було, бо так мені хочеться?

У кількох місцях свого троекнижжя Автор критикує академістів, — професійних біографів і коментаторів Шевченка. За його прикладом, але уже на його адресу я зібрав тут ув один рахунок закиди самому Автору. Зібрав дещо з його сумнівних, а то й упростих тверджень, припущень, перекручень. Якщо я маю рацію, це поважний рахунок. І сплатити його буде важко. Бо йдеться не про поодинокі недогляди або фактичні перекручення. Таке теж є, але я радше думаю тут про зсунення перспективи в загальній характеристиці поета і людини Шевченка. Коротко: Шевченко особа і поет був людиною власного мислення, поведінки й світовідчужання. Зокрема людиною, цілком вільною від спотворень імперським мисленням. Автор — людиною, закута в кайдани-шаблони імперськості. Та ще в советській редакції. У таких обставинах накладення образу Автора на образ Поета не могло дати адекватного образу Поета. Могло бути — і так воно і є — багато цікавих деталей. Але не могло бути правди в цілісному образі. І не може бути в далішій праці Автора, якщо він не визволиться з полону міражів імперського світовідчужання. Таке визволення не неможливе, але воно не легке, надто особі, що жила в ті роки, коли він жив, і біографія якої була визначена добою. Не про провини Автора я тут писав, а про його біду. Едіп не був свідомим

злочинцем, але Мойра не могла не знищити його. Мойра Російської імперії, революції в цій імперії дуже часто нищила людей фізично. Часто — духово. Випадок Автора — отой другий. Советськість мститься на людях страшно. Російська імперськість у двадцятому столітті — тепер здебільша в її советській (чи комуністичній) формі, напевне знищить ще не одного діяча, як знищила вже багатьох. Не буду називати прізвищ жертв у минулому і кандидатів на жертви в майбутньому. Це і письменники, і політики, і те, що зветься советським жаргоном — "простой советский (чи то русский) человек". Як у випадку СНІДу загальних ліків або щеплення на цю хворобу покищо не знайдено, крім внутрішньої революції, очищення, що поточно зветься дисидентством.

Хочу вірити, що *malum sovieticum* (або й *mors sovietica*) лікувати таки можна. Але треба великого зусилля самого "пацієнта". І треба щеплення інших, несоветських культур. У випадку нашого Автора про перше може сказати тільки він сам. У другому я схильний до негативної відповіді. На початку цього розділу ми бачили, що в колі Авторівих ремінісценцій непомірно розрослася російська частина (в її советському доборі) і майже заглушила українську. Тут можна додати ще одне спостереження: західноєвропейського в колі Авторівих асоціацій і ремінісценцій взагалі нема. Коли, звичайно, не згадувати двоє посилок на Енгельса, що єдиний репрезентує тут позаімперські культури. Але хто б наважився на таке блюзнірство супроти західних культур!

Як вірус СНІДу, як спірохета сифілісу можуть бути впізнані не лише з великомаштабних травматичних перетворень, психологічних та фізичних, так *mors sovietica* виявляється і в дрібніших деформаціях аж до суто стилістичних. Не маю завдання говорити тут докладно про стиль Большакова. Сподіваюсь, що кілька прикладів, хай і більш-менш навдогад вихоплених, дадуть уяву про те, що маю на увазі.

Серед оренбурзьких знайомих Шевченкових сумної слави зажив Микола Ісаєв, полтавського роду, Шевченком портретований. Як чотири роки тому в Києві донос Олексія Петрова перервав вільне життя Шевченка, так тепер донос Ісаєва поклав край відносно безжурному життю поета в Оренбурзі. Большаков згадує Ісаєва не раз. Кожного разу в супроводі далеко не компліментарних епітетів: пакостник Ісаєв; смазливий соблазнитель; мерзавець-блудодей; эти людишки; подлец Ісаєв; отвратительное предательство; подлая душа Ісаєв; маленькая душонка Ісаєва... Усе це на якому десятку сторінок...

Порівняймо з попередниками Большакова, біографами Шевченка. У Ол. Кониського (1897–1901) я налічив уживань імені Ісаєва сім випадків, з лайливим епітетом — один ("лиходійні вчинки"). У монографії Павла Зайцева, 1939, друге видання (перше, як відомо, не вийшло друком через воєнні події) — 1955, англійський переклад 1988 — попри трохи солодкавий тон і деяку застарілість, і досі, мабуть, найкращій біографії Шевченка (Большакову вона, виглядає, лишилася невідома, хоч автор міг би довідатися про неї хоч би з

книжки М. Шагінян 1941), — так от у Зайцева я налічив 4 згадки про Ісаєва, епітет тільки раз, і то не лайливий, а злегка зневажливий ("молоденький прапорщик"). Большаков, як бачимо, різко відмінний від своїх заслужених попередників. Чи на його користь? Сам Большаков здивовано згадує: "Удивительно, но сам Тарас нигде Исаева не упоминает" (3,206). Думаю, що не "удивительно". Стиль Большакова відмінний. До революції, до сталінізації таким стилем писали в так званій лубочній казенно-примітивній літературі. Пізніше — Сталін, Жданов, "Правда" та її імітатори.

Ще кілька зразків стилю — коментаря вони як правило не потребують.

З репертуару штампів: "Софья, конечно виновата — не блюдет своей и мужниной чести" (3,220), "...единению двух пламенных поборников свободы — вольнолюбного поэта Украины" (3,295) і т.д. — наприкінці це мова про Шевченка. І багато більше.

З репертуару трюїзмів: "Наука застоя не терпит, она в непрестанных поисках" (1,265); "Великий врачеватель — родное слово". І багато більше.

Ухил у спрощення словника й фразеології (псевдо-демократизація, вульгаризація, що часом веде до стилістично непередбачених мовних дислокацій, хизування ролю *enfant terrible*, позиція море по коліна, творення машкари "простого русского человека": Шевченко "пускал "пробный шар" (1,180); как бы кто не накатал жалобу" (1,318); "Истории фонтанировали из него" (2,191); Микола І "закручивал гайки России" (2,442). І багато більше.

Безнастанне вказування читачеві, на що звернути увагу, кількома риторичними засобами—повтореннями — повторення того самого слова — подвоєння слова від запитання до тут таки даної відповіді, виділення важливого друкарським підкресленням. Наче автор увесь час ходить над власним текстом і розставляє крапки над і. Автор ніби жадає від читача: тут роби павзу. Тут наголос! Тут замислись. Не наводжу прикладів — щоб їх вичерпати, треба було б іти сторінка за сторінкою. З якою приемністю пригадую як контраст біографічні романи Андре Моруа, приміром, "Олімпіо, або життя Гюго" (NB — для автора: Є і російський переклад). Як вільно там читачеві дихається: Романіст оповідає, показує, але не тикає носом, не хапає за руку, не читає моралі, не повчає, не грубіянить і не показує самого себе, — от, дивись, який я парубок моторний (чи краще: фатовий жиган).

А проте і Моруа і Большаков люблять своїх героїв і віддають їм ширю і глибоку пошану. Але один жив і писав у суспільстві водночас модерному і традиційному, а другого історична доля Східної Європи вкинула до виру деформацій, обмежень і конвеєризації. Цілої серії "традицій підрізаций", напливи за напливами. Туди, де панує товариш Портянко, — геніальний образ, створений В. Домонтовичем, як другий бік медалі, лицевий бік якого пробував показати Микола Хвильовий образом Гапки Жучок у новелі-поемі "Кіт у чоботях". Мабуть, і Портянко і Гапка — це той самий образ, тільки взятий у різних ракурсах — у Домонтовича

згори і очима високого інтелектуаліста, у Хвильового — зсередини революційних протуберанців (не Драчевих, а Тичининих). Автопортрет *homo sovieticus* виконаний пером Большакова в його троєкнижжі, не йде в порівняння з образами Домонтовича й Хвильового, не знати навіть, чи "бувальщину" про Тараса (себто Шевченка) і про *homo sovieticus* можна назвати літературою, але по-своєму, триптих цей має свою вагу в експозиції тогочасного героя в пізніших десятиріччях.

На закінчення годилося б мовити кілька слів про шевченкознавчі аспекти троєкнижжя. Бо про *homo sovieticus* Авторіві написалося нехотячи, бо, либонь, не вийшло, не могло вийти інакше. А про Шевченка писалося напевне протягом довгих років. Про це слід було б окрему статтю. Тут тільки черкнувши пером об папір.

3

Усе таки праця Большакова не зовсім змарнована. Давати (авто?)портрет людини найглибше зануреного в провалля покоління чи варто було. Були й будуть інші автори, талановитіші. Охочих багато. Але для шевченкознавства є цінні наслідки. Потребу переглянути засади редакції й видання Шевченкових текстів показано в Большакова на багатьох прикладах і здебільша вельми переконливо. Тепер — ніби в тому ж фронті, але солідніше взявся до цих проблем Г. Грабович ("Сучасність", 1993, 11, 118). Компетентніше. Але Большаков був серед перших застрільників. І деякі аналізи дав зовсім переконливо.

Розщеплення біографії на мигтіння днів — теж заслуга, але непевна. За деревами зникає ліс. Потрібна була по аналізі синтеза, якої часто бракує. Для прикладу — життя Шевченка в Заураллі виразно розпадається на періоди цілковитого поневолення і — в певних рамках — відносної волі (при чому других, здається, було більше!). Проблема аж кричить, щоб виопуклитися. Але в троєкнижжі такого підсумка ніде не зроблено.

Читач хотів би таки знати, що було між — і чи було? — між Шевченком і Софією Герн (яка в більшості спогадів і навіть у Шевченківському словнику не спромоглася ані на християнське ім'я) і з яких саме міркувань чи почувань Шевченко ввійшов у конфлікт з Ісаєвим.

Поки відповідей на такі запитання не знаходимо, лишається потішати себе тим, що, мовляв, краще брак синтези при надмірі деталей, ніж цілковиті замовчування й прогалини в знаннях. Що зайвина краща, ніж порожнеча...

Шевченкознавці й шевченколюбні таки будуть змушені читати це порядно неоковирне троєкнижжя (де нема навіть абеткового показчика — ще одна советська риса цього постсоветського видання), а шевченколюбів же є мільйони! — вони ремствуватимуть, клястимуть своє життя, але виходу не знайдуть. Бо серед подеколи мотлоху є й речі, без яких не проживеш.

Ось — (і це вже справді і остаточно — зараз буде кінець), хай буде ще згадка про Большаковські знахідки біографічно-особистих цеглин у задумі й реалізації Шевченкових творів зауральського періоду. Не

ДЕРЖАВНІ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ ім. Т. ШЕВЧЕНКА

Комітет по (?) Державних преміях України ім. Тараса Шевченка при Кабінеті Міністрів допустив цього року до участі в конкурсі 26 кандидатур. Указом Президента України з датою 2-го березня рішенням призначити лише 10 державних премій.

Але засоби української інформації повідомили, що Шевченківські премії присуджено 15-ом (за даними офіційного "Укрінформу" — 14-ом!) кандидатам. Виходить, що в Україні нині як слід не працює не лиш політика, економіка чи інформація, але й елементарна арифметика.

Ми не повторюватимемо тут прізвищ лавреатів, тим більше, що "Нові Дні" писали про кожного з них уже раніше, з інших нагод. Вийняток робимо тільки для російськомовного письменника Леоніда Большакова і його тритомника, який таки удостоївся Державної премії Тараса Шевченка.

Юрій Шерех писав свою статтю "Новітня Одиссея" ще перед тим, ніж узнав, що Леонід Большаков за своє "троєкнижжя" був висунутий в кандидати на лавреата Шевченківської премії. І заторкнув він у своєму есею справи набагато ширші, глибші і важливіші для нашої культури, ніж сам тритомник чи його Автор.

Тож хочеться вірити, що "Новітня Одиссея", мимо волі її автора, матиме і значний вплив на вибір майбутніх лавреатів Державної премії України.

Редактор

буду цих проблем інвентаризувати, але ось кілька, наважання. Що російська імерія та її царі ховаються за численними історичними персонажами в творах Шевченка, — це знав ще Драгоманов, а сьогодні знає кожний школяр (інша справа, що в тих творах можна пробувати відкрити ще один глибший історіософський і філософський плян. Але тут і тепер — цур йому!). Кожний знає, кожний був здивований, як часто Шевченко пише свої поезії від ім'я дівчини-жінки, але ніхто ще переконливо не пояснив, чому і для чого. Одна з заслуг Большакова та, що він зумів показати біографічне тло кількох поезій зауральського періоду. У деяких не було це важко. "Чума" легко пов'язується з епідемією холери в Оренбурзі, "Огні горять" і "Станом гнучим" — з подробицями балевого сезону в Оренбурзькому "великому світі". Але не могло не викликати здивування, чому серед степів Казахстану Шевченко вдався до сугобо українських сільських тем "Сотника" і "Петруся". Не буду переказувати (щоб заохотити читача таки взятися за читання Большаков'яди, прости Господи!), але мушу хоч згадати, що авторів вдалося показати, щоб навело поета на ці теми, ба навіть більше, чому він мало що не мусив узятися за ці сюжети!

Читаєш такі аналізи невідривно, як детективну історію, і воно промовляє! Але тут таки й пересторога. Приховано біографічне показано переконливо. Алеж це не все і, мабуть, і не головне, хоч і значуще. Є за тим у Шевченка і філософія. Її Большаков не показав і — не повинен був показувати. Бож він писав біографію.

Але ми, читачі, знаємо. За поверхнею Шевченкового твору присутні звичайно інші шари й прошарки. Біографічний. Політичний. Філософський... Дістатися до найглибшого не просто³⁾. Большаков теж шукав. За це йому честь. Якби ж тільки не втручався той клятий homo sovieticus! До цього останнього я мав би спокусу ужити деякі епітети, які застосовував до Ісаєва Большаков. Краще спинюся.

20 січня 1994 року

ПРИМІТКИ

3). Як на приклад творчісно-контекстних, а не тільки біографічно-контекстних аналіз можна було б послатися на кращі з "інтерпретацій" Степана Смалья-Стоцького, а з новіших — на Плющеву аналізу "Москалевої криниці" в книзі, згаданій тут у примітці 1.

GEO. H. CREBER (від 1897 року)
208 Kingston Rd. at Woodbine
УКРАЇНСЬКА ФІРМА ПАМ'ЯТНИКІВ
У ТОРОНТІ

- першорядні майстри, скульптори і креслярі;
- імпортований і місцевий граніт, бронза;
- фотографії на порцеляні, нагробні написи;
- хоч замовлення виконують висококваліфіковані майстри -- наші ціни найпоміркованіші!

Тел. вдень -- 691-5712 і увечорі -- 762-3502

РОМАН ДЕМКІВ

ЛОТ
пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монреаль -- Варшава. Відліт
з Мірабел кожної п'ятниці.
Пропонуємо також сполучення
до Львова, Києва і до
більшості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

За ближчими інформаціями телефонувати
в Монреалі: (514) 844-2674 в Торонто: (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES

LOT

2000 Peel St.
Suite 680
Montreal, Que. H3A 2W5

ЮРІЙ ШЕВЕЛЬОВ ТА ЙОГО ВНЕСОК ДО ДОІСТОРИЧНОГО ПЕРІОДУ СЛОВ'ЯНЩИНИ

(До 85-річчя з дня народження)

Юрій Володимирович Шевельов — відомий як здібний славіст. Його називають також шанобливим ім'ям впливового критика нової української літератури.¹ У цій статті проте займемося виключно його лінгвістичною заінтересованістю та особливо його внесками до доісторичного періоду слов'янщини — історичною фонологією спільнослов'янської мови.

Можливо, що розгадку до його лінгвістичного зацікавлення і потенціалу дав сам автор у своїй передмові до *A Prehistory of Slavic: The Historical Phonology of Common Slavic* (*Доісторичний період слов'янщини — Історична фонологія спільнослов'янської мови*): "Я не хотів дати лише ще один порівняльний курс, опертий на самі фонетичні відповідності, не розглянувши динаміки лінгвістичного розвитку. Моєю метою було, навпаки, звернути увагу на послідовну й систематичну історію спільнослов'янської мови від часу її виникнення до часу її остаточного розкладу на окремі слов'янські мови. У той час таке історичне трактування предмету не існувало в жодній мові. Фактично, воно ще не існує, не зважаючи на деякі недавні спроби".²

Щоб визначити вміння д-ра Шевельова та оцінити його працю в історичній фонології спільнослов'янської мови, треба відповісти на деякі основні питання: Хто такий Юрій Шевельов? Чому його високо цінують у слов'янській лінгвістиці? Що він зробив? Кого він уособлює?

Ю. Шевельов — українсько-американський славіст. Народився у Ломжі в Польщі 17 грудня 1908 року. Студював українську та слов'янську філологію під керівництвом українського славіста Л.А. Булаховського в Харківському університеті. У той час філологічні студії в Харківському університеті були під впливом ще живих спогадів про потєбнянські лінгвістичні традиції XIX ст., а особливо під впливом Потебні, що, мовляв, існує прямий зв'язок між мовою і духовим народним характером та що мова є виявленням національної духовості.

Ю. Шевельов став одним із найвизначніших студентів Булаховського; він не тільки оволодів традиційними ідеями, але незабаром дбайливо доповнив їх західноєвропейськими і американськими структуралістичними лінгвістичними ідеями. Це успішне наближення до західних лінгвістичних ідей можливо було наслідком впливу Василя Сімовича, відомого українського славіста.³ Шевельов отримав докторат із філософії в Українському Вільному Університеті в Мюнхені 1949 року. Викладав у Харківському університеті (1938–39), в Українському Вільному Університеті (1945–49), в Люндському університеті в Швеції (1950–52), в Гарвардському університеті (1952–54), а з 1954 року до виходу на пенсію в Колумбійському університеті. За час його праці в американських університетах

він отримав Гуггенгаймівську наукову підтримку (1958–59) та наукову субсидію від Ради Наукових Товариств (1967–68). Проф. Шевельов є членом багатьох наукових організацій,⁴ автором 17 книг і 343 статей та оглядів, що друкувалися англійською, французькою, німецькою, польською, російською і українською мовами. 72 праці з його 360 публікацій присвячені слов'янським лінгвістичним темам, а інші — українській лінгвістиці й літературі.⁵

Проф. Шевельова високо поважають за його лінгвістичні праці та особливо за *Доісторичний період слов'янщини — Історична фонологія спільнослов'янської мови*. У цій праці, що появилася у двох ідентичних виданнях у Німеччині в 1964 році та в США 1965 року,⁶ проф. Шевельов проявив незвичайну точність у розгляді спільнослов'янської мови, оригінальність думки й добре методологічне опанування предмета. Генрик Бірнбаум вважає, що "книга і дослідна синтеза Шевельова є прозорі й найкращі щодо розгляду спільнослов'янської мови, які сьогодні нам доступні".⁷ Він згадує "потребу відзначити, що в деяких його (Шевельова — В.Ж.) прикладах, не дивлячись на те, що висновки можуть здаватися несприйнятними (все таки навіть тоді вони є добре досліджені й сильно підтверджені), у своїй великій більшості його спостереження і висновки є не тільки проникливі й незаперечні, але часто мають аромат новизни й свіжості на нові й глибші погляди в структуру динаміки фонології спільнослов'янської мови. Покладаючись на значення даних, що стосуються справи, та приймаючи гнучкий еклектичний, недогматичний, але ніколи непослідовний підхід, Шевельов проклав нові основи для вивчення і реконструкції доісторичної слов'янщини в її фонологічному аспекті. Поштовх цих основ навряд чи можна переоцінити. Фактом є, що деякі погляди — проте загалом мало з численних — висунуті в цій книзі є лише пробні і в деяких інстанціях можуть зрештою не витримати критичних досліджень, є зовсім природні і це ніяк не може зменшити переважаючого загального значення цього зусилля".⁸

Вілліам Р. Шмолстіг наголошує, що "автор досягнув своєї мети значною мірою та що книгу (*Доісторичний період слов'янщини*) треба вважати основною працею в бібліотеці студента чи спеціаліста у слов'янській лінгвістиці. Це прекрасна праця".⁹

Мені здається, що проф. Шевельову належить кредит за те, що він змінив напрям вивчення й реконструкції доісторичної слов'янщини, як і за те, що досконалив їх техніку. В його праці немає невизначеності; все з'ясоване і конкретне. Ця праця має чимало такого значного, що глибоко западає в пам'ять читачів і викликає спонукальний і довготривалий інтерес у дискусіях. Читаючи *Доісторичний період слов'янщини*,

мусимо признати проф. Шевельову, що він виконав цю працю з серйозною посвятою. Він менше займався утворюванням теорій, а більше присвячував уваги поширюванню наукових точок зору. Тому зрозуміло, що його широка праця викликала чимало критичних поглядів.¹⁰ Я не думаю, що він чекав на пеани й похвали. Тому що елементами його особистої характеристики є доброта й безпосередність, він як учений глибоко вірить у здоровий і конструктивний критицизм. Він ніколи не чекає на пошанування за свою працю і, навпаки, буде привітно й дотепно посміхатися з ідеї, що він заслужив на окреме пошанування...

Тут доречним буде зацитувати висновки проф. Шевельова з праці *Teasers and Appeasers* (Дратуни й заспокоювачі): "Ні книга *Доісторичний період слов'янищини*, ні статті в цьому збірнику, включаючи і теперішню статтю, були дійсно подумані будь-кого дратувати. Вони намагалися показати правду. Але в історії ідей стається таке, що всякий новий крок яким реальним і незначним він не був би та всякі нові ідеї мають тенденцію дратувати тих, хто додержується принципів традиції. Прийняття нових ідей приходить через збудник заспокоєння. Раз щось прийняте робить сьогоднішніх дратунів завтрашніми заспокоювачами".¹¹

Звичайно, вчений, який дотримується поглядів, згаданих вище, мусить бути переконаний, що в наукових працях нікому не може здаватися, нібито він досягнув вершини та що він усе розуміє. Правда полягає в тому, що з метою зазнавати втіхи від розуміння наукового тексту, необхідно розкрити його значення. Ось чому проф. Шевельов відкидає неясність — основний дефект наукової продукції; він стоїть твердо за правду.

У праці *Доісторичний період слов'янищини* займається він реальними справами. Обдумано й категорично називає свою працю доісторичний період, а не порівняльна граматики. Він говорить: "Продовженням цієї книги не буде морфологія спільнослов'янської мови. Одиноким логічним продовженням будуть нариси історично засвідчених слов'янських мов із їх звуковими змінами".¹²

Таким чином він твердо стоїть за історичний підхід, часто порушуючи лад у своїй праці. Як лад, так простота і економія для нього естетичні поняття, а не наукові. Як результат усього цього він розглядає висоту й довжину тону спільнослов'янської мови в четвертому розділі та знову в 33 розділі праці *Доісторичний період слов'янищини*. Розділи про першу делябілізацію круглих голосних і про монофтонгізацію у та і дифтонгів є поміж розділами про першу й другу палаталізацію велярних звуків. Зміни приголосних в j-групах розглядаються далеко від проблем першої палаталізації велярних звуків. Такий розгляд численні рецензенти вважали безладним і його сильно критикували тому, що на їхню думку, це робило працю нелегкою для читання і мало тенденцію до повторень.¹³

На свою оборону, яка, на мою думку, має науковий характер і узгоджена з авторською оригінальною позицією, висловленою у його вступі, проф. Шевельов говорить: "Одинокий спосіб вивчити всі ті палаталі-

відчиняйте

КОНТО СОВИ

Кредитова Спілка "СОЮЗ" радо пропонує Вам відчинити новеkonto для дітей -- Конто Сови "Сімон". Цеkonto дасть можливість Вашим дітям навчитися ігровим шляхом управлінню грошми. Конто Сови призначене для дітей до 12 років і надає їм такі спеціальні зручності та послуги:

- * ощадну книжку сови Сімон
- * членську картку Конта Сови
- * величину уділів лише 10 доларів
- * щоденні проценти, виплачувані місячно
- * щомісячне заохочування, подарунки, конкурси
- * термінові вклади на суму лише 100 доларів
- * поквартальну виписку про ріст заощаджень

So-USE CREDIT UNION

2267 Bloor St. W.	Toronto	763-5575
406 Bathurst St.	Toronto	363-3994
31 Bloor St. E.	Oshawa	432-2161
26 Eglinton Ave. W.	Mississauga	568-9890

Ваша Кредитова Спілка
має великий вибір фінансових послуг.
Звертайтеся до нас з усіма
Вашими фінансовими потребами.

зації веллярних — брати кожен індивідуально та окремо від розвитку у j-групах. Крім того, кожен групу треба вивчати як одиницю для себе. Коли одночасність у часі і схожість або ідентичність у способі діяння виявлені, тоді можемо йти шляхом узагальнення, але не перед тим. Стараючись реконструювати історичну дійсність, ми повинні також відкинути всякі штучні правила і напрямні, які не мають нічого спільного з цією дійсністю".¹⁴

Для Ю. Шевельова спільнослов'янська мова повністю реконструйована, базована на фактах. Отже він відкидає праці умоглядного порядку, тому, що вони не вносять нового до цілості науки. У своїй студії він розглядає фонетичний розвиток спільнослов'янської мови в межах п'ятих різних періодів:

1. Основні мутації і зростання спільнослов'янської мови, приб. 2000–1500 роки до народження Христа;

2. Стійкість у розвитку спільнослов'янської мови, приб. 1500–600 роки до народження Христа;

3. Незначні мутації в спільнослов'янській мові, приб. VI–V ст. до народження Христа;

4. Стійкість у розвитку спільнослов'янської мови, приб. V ст. до народження Христа;

5. Основні мутації і розпад спільнослов'янської мови, приб. V–X ст. по народженні Христа.

Останній період схильний назвати проф. Шевельов радніше слов'янським періодом, ніж спільнослов'янським.¹⁵

Отже хронологія дуже важлива для нього тому, що "коли хтось обмежується до можливостей розвитку звуків, виведених теоретично з розгляду деяких доволі відокремлених відрізків фонетичної системи без чітко встановленої хронології і нехтує всі інші факти і фактори, що мають місце, як чергування звуків, висновки з морфології, очевидність запозичених слів і власних імен тощо, то ця особа не може нічого довести".¹⁶ Такий підхід, підкреслює Шевельов, може легко привести до уявних революцій у змалюванні спільнослов'янської мови, як це мало місце час від часу в історичній лінгвістиці.

Крім того, історичне змалювання дає "більш сміливий і більш особистий підхід, критичну оцінку багатьох загально прийнятих фактів і поглядів, які знову, щоб мати переконливість, повинні бути підтримані всіма наявними прикладами".¹⁷

У своїй праці проф. Шевельов користується двома основними методами — "порівняльною метою або радніше її поліпшеною версією "інтегрованою порівняльною метою" і метою внутрішньої реконструкції".¹⁸ Він використовує обидві методи "з обачністю і майстерністю, вживаючи їх до багатьох лінгвістичних даних, уважно пов'язуючи їх, щоб добути якнайбільше наслідків".¹⁸ У своїй праці він завжди продовжує з минулого в сучасне, а не з сучасного в минуле, як це робили традиційні порівняльні граматики. Цей підхід, стверджує Шевельов, "дає можливість студентів реконструювати послідовність, причини, а буває і сам хід змін. Це виключає атомістичний характер традиційного підходу; але проходить за ціну того, що аргументація виступає розкиданою. Кожна

наступна зміна кидає більше світла на попередні зміни, але лише тоді, коли читач усе прочитав і має перед собою повний склад аргументів".¹⁹ Це пояснює твердження проф. Шевельова із вступу до *Доісторичного періоду слов'яниці*, де він дивиться на цілий розвиток спільнослов'янської мови й розглядає його як "послідовний процес" (стор. V–VIII).

Методологія праці дещо потерпіла від рук самого автора, бо він старався зробити її подвійною для обох — новоприбулого до галузі й для досвідченого спеціаліста. Він звичайно ділить свої розділи на три основні частини. В першій частині він подає основні факти, сперті на більш або менш загально прийняті погляди. Середня частина його розділу поділена на окремі частини, враховуючи час, місце зміни дослідження. Третя частина, або кінцева кожного розділу кидає світло на умови зміни й вказує на їх вплив на мову як ціле. Далі особливості праці виявлені в розгляді прикладів, у вживанні етимологій, у зразках формулювань та у відношенні до лінгвістичних суперечок.

Ю. Шевельов, звичайно, цитує два або три приклади з усіх слов'янських мов і з більшості неслов'янських, індоєвропейських мов з метою не вичерпати дані, але дати ідею частоти якогось явища. Вичерпне число прикладів подається тільки тоді, коли виникає потреба доказати новий погляд, досліджуючи цілу групу доречних даних. Проблема етимологій є первинного значення в історичній фонології; проф. Шевельов цілком свідомо пише у вступі: "Неправильна етимологія легко веде до помилкових узагальнень у відношенні до змін звуку".

Тому в своїй книзі він пильно уникає поблажливого ставлення до своїх власних етимологій і вживає в переважних випадках етимології, давно усталені відомими ученими в даній галузі. Не зважаючи на те, в окремих випадках деякі з них не виглядають правильними і тому будувати на них реконструкції — це відкривати поле до дебат. Загально кажучи, ситуація не така й погана, як її змальовують деякі рецензенти. Це тому, що число контрверсійних етимологій порівняно невелике. Відомо, що автор "хотів будувати свою книгу не на власних припущеннях, а на етимологічних основах, що їх уклали відомі експерти в цій галузі, які вільно зв'язані з предметом книги: фонетичний і фонемічний розвиток спільнослов'янської мови".²⁰ П'ять років після появи праці *Доісторичний період слов'яниці*, респектуючи своїх критиків, проф. Шевельов дав адекватне пояснення. Він сказав: "Я відчував і відчуваю зараз, що забагато розглядів цього предмета були спотворювані полетами умів їхніх авторів у сфері часто приналежних етимологічних спекуляцій. Тому, коли *Доісторичний період слов'яниці* критикують з цього погляду, то не за мою етимологізацію, а в найкращому випадку за вибір етимологій, який не завжди є певний. На жаль, вибір етимології не може бути вільний від суб'єктивності з уваги на спеціальний характер галузі науки".²¹

Я подивляю також позицію автора у формулюванні його ідей. Він намагається вживати виразно висловлені точні формулювання в галузі історичної

фонології. Іноді знаходимо, що його формулювання через кончність бувають загальні й не достатньо специфічні, але це буває лише тоді, коли він говорить про загальну історію, психологію, або морфологію мов. Тут ставлення його ясне, і він дотримується переконань, що неясне твердження є завжди неплідне, в той час, коли помилкова, але ясна формуляція викликає дискусію і веде до вияснення проблеми.

З такої самої причини автор старався, де було можливо, пропонувати принаймні гіпотетичні пояснення викладених фактів, навіть, коли менше ризиковним було б дати, що ситуація неясна і незрозуміла. "Усі гіпотези можна перевірити фактами".²²

На випадок браку загального погодження в галузі, автор іноді коротко звертається до лінгвістичних суперечностей, щоб дати читачеві ідею про існування суперечних думок. Як би там не було, важливі лінгвістичні суперечності повністю висвітлені тільки в його бібліографії, де читач може простежити різні думки.

Насамкінець хочу продискутувати моє останнє питання. Що проф. Шевельов уособлює? (Або що він обстоє?) Оскільки світ ніколи досі не знав досконалості, частина обізнаності кожного вченого — це бути критичним і свідомим недосконалості. Ця свідомість дає вченому можливість щось особливе висловити — спонукає його досліджувати й писати. Це додає вартості до того, що він хоче сказати. В той самий час робить його відповідальним, щоб те про що він звітує було правильне і чітко змальоване.

Мені здається, що Ю. Шевельов написав свою працю *Доісторичний період слов'янщини* якраз з цими ідеями, що глибоко засіли в його голові. Для нього "протилежно до церковно-слов'янської мови, спільнослов'янська мова не була зовсім центральною регульованою і не була обмеженою служити одній специфічній меті. Теоретично, вона повинна була бути відкрита до найширшої можливої взаємодії діалектів під час їх появи, зносин та об'єднання. Найбільша частина цієї взаємодії втрачена поза можливістю реконструювати, але це наївно так сказати, що там, де з'являються діалектні ознаки немає більше спільнослов'янської мови. Взаємодія цих діалектів і поступовий розклад спільнослов'янської мови на ці діалекти є справді одним з найбільш цікавих аспектів історії спільнослов'янської мови. Правда, майже неможливо встановити, в який точно час спільнослов'янська мова перестала існувати. Також неможливо точно вказати, коли діалект спільнослов'янської мови став слов'янською мовою. Був період перекривання, коли спільнослов'янська мова не існувала як окрема одиниця і в той же час ні одна зі слов'янських мов не існувала також у її модерній відмінності; а все ж вони обидві приховано існували. Цей період належить до обидвох, до історії спільнослов'янської мови і до історії окремих слов'янських мов".²³

З таким підходом до спільнослов'янської мови, проф. Шевельов мусив бути гнучким у своїй праці й "мусив застосовувати інтегральну методологію, вдаючись до всякої специфічної техніки, що вважається

найкращою, щоб описати або пояснити дане явище краще, ніж прийняти вибачливо одну окрему послідовну доктрину (діяхронічну) фонології, не зважаючи на її неспоможність, в окремих прикладах врахувати зміну звуку і споріднених факторів".²⁴

Ю. Шевельов певно стоїть за дискусію. Його кінцева секція в кожному розділі (позначена "Умови і результати") дає авторську інтерпретацію явищ під розглядом і тому за своєю природою є часто гіпотетичною, бо має збуджувати дискусію.

Великого значення є вдавання проф. Шевельова до допомоги до запозичених слів і топонімічного (також і ономастичного) матеріалу, який дає йому можливість "брати за основу нові абсолютні хронології або підтверджувати і скріплювати попередньо встановлені", як тердить Г. Бірнбаум у своїй праці на стор. 97. Важливим засобом у його праці є встановлювати центральні осередки спільнослов'янської мови, зокрема пізно спільнослов'янської мови, явища на слов'янській лінгвістичній території, що походить з його знання лінгвістичної географії або так званої простірної лінгвістики.

Він стоїть за витончені спостереження та оригінальні ідеї, тому, що тільки в такий спосіб можна підготувати цікаві провідні нитки для інтерпретації невияснених неправильностей у фонологічному розвитку спільнослов'янської мови.

Крім того палкі дискусії, виправдані або невинуваті, справедливі чи несправедливі, які мали місце після публікації праці *Доісторичний період слов'янщини* піднесли питання спірних і неспірних проблем у новітньому вивченні слов'янських мов. Деякі спірні питання реальні — учені будуть їх продовжувати дебатувати з метою знайти кращі інтерпретації. Неспірні питання виникли на підставі неохайності проф. Шевельова порвати з минулими поглядами, які, на мою думку, часто є "старими забобонами", які стоять на шляху до справжніх слов'янських історичних студій. Деякі з цих неспірних проблем походять із вузького догматичного підходу деяких славістів до фонологічної теорії, що її висунув проф. Шевельов.

У висновках, я хочу підкреслити неупередженість і еkleктизм Ю. Шевельова в його підході до фонології. Він гнучкий учений, добре приготований розробляти важкі питання спільнослов'янської мови, не зважаючи на їх складність і чимало інших контроверсійних аспектів. Його праця без сумніву посунула вперед вивчення слов'янської лінгвістики. Особливо поклav він нові основи під вивчення і реконструкцію доісторичної слов'янщини в її фонологічному аспекті. На думку Бірнбаума "досконале використання Шевельовим порівняльних індоєвропейських даних з метою висвітлити доісторичну слов'янщину, як також фонологічні процеси спільнослов'янської мови є високо показними. Це відноситься, напр., до його умілого й повного знання способу інтегрувати здобутки гортанної теорії в фонологічну структуру спільнослов'янської мови, зокрема акцентології".²⁵

Праця проф. Шевельова охоплює цілий розвиток звуку на протязі приблизно трьох тисячоліть — від

пізнього прото-індо-європейського періоду до розкладу діалектної спільнослов'янської мови чи фактично існуючого постспільнослов'янського періоду або ранньої слов'янської мови. Не зважаючи на сильне бажання проф. Шевельова, який своєю працею хотів послужити студентів та вченому, так не сталося і ця праця стала за Бірнбаумом справді епохальним читанням для спеціаліста, замість стати допоміжною студентів (хібащо у висококваліфікованих семінарах і на спеціальних курсах).

Велике значення для вивчення фонології спільнослов'янської мови мають у Шевельова бібліографічні довідки при кінці кожного розділу, зручні покажчики авторів, слів і предметів, як також два додатки до книги, що дають конспекти основних змін звуків у спільнослов'янській мові і в ранній слов'янській та мапа, що подає діалектні поділи під час розпаду спільнослов'янської мови.

Як це маєтись зараз — *Доісторичний період слов'янищини* — *Історична фонологія спільнослов'янської мови* — це праця багата на наукові дані та інтерпретації, яка "з наобхідности висуватиме і деякі претензії, з якими не кожний захоче легко погодитися".²⁶

ПРИМІТКИ

1 Олекса Горбач, "До 60-річчя проф. д-ра Юрія Шевельова", *Symbolae in honorem Georgii Y. Shevelov*, ed. William E. Harkins et al. (Мюнхен: Український Вільний Університет, 1971), стор. 5.

2 George Y. Shevelov, *A Prehistory of Slavic: The Historical Phonology of Common Slavic* (New York: Columbia University Press, 1965), стор. V. Ця і всі інші цитати, наведені в цій праці, в моєму перекладі.

3 Горбач, там же.

4 *Ukrainians in North America*, ed. Dmytro M. Shtohryn (Champaign, Illinois: Association for the Advancement of Ukrainian Studies, 1975), стор. 299.

5 "Бібліографія праць проф. д-ра Юрія Шевельова (1934–1968)", склав Яків Гурський, *Symbolae in honorem Georgii Y. Shevelov*, стор. 7–35. Розподіл праць на книжки, статті й огляди на теми слов'янської лінгвістики, української лінгвістики й на літературні теми — мій. Очевидно, що сьогодні бібліографія праць проф. Юрія Шевельова значно побільшилась.

6 Henric Birnbaum, *Common Slavic: Progress and Problems in its Reconstruction*, Los Angeles: Slavica Publishers, 1975, стор. 94.

7 Там же.

8 Там же, стор. 100.

9 William R. Schmalstieg, *A Prehistory of Slavic: The Historical Phonology of Common Slavic*, by George Y. Shevelov, *General Linguistics*, 7 (1967), стор. 67.

10 Horace G. Lunt, rev. of *A Prehistory of Slavic: The Historical Phonology of Commons Slavic*, by George Y. Shevelov, *The Slavic and East European Journal*, 10, No. 1 (1966), стор. 85–92; Joseph A. van Campen, "On the Appearance of a Work on Common Slavic Phonology", *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics*, 10 919660, стор. 52–81 і Theodore M. Lightner, "On Descriptions of Common Slavic Phonology", *Slavic Review*, 25, No. 4 (1966), стор. 679–686.

11 George Y. Shevelov, *Teasers and Appeasers: Essays and Studies on Themes of Slavic Philology* (Munich: Wilhelm Fink Verlag, 1971), стор. 325.

12 *A Prehistory of Slavic*, стор. XI.

13 Lunt, стор. 92.

14 *Teasures and Appeasers*, стор. 322. Підкреслення моє.

15 *A Prehistory of Slavic*, стор. 607.

16 *Teasures and Appeasers*, стор. 323. Підкреслення моє.

17 *A Prehistory of Slavic*, стор. V.

18 Birnbaum, стор. 95.

19 *Teasers and Appeasers*, стор. 301.

20 *Teasers and Appeasers*, стор. 325.

21 Там же, підкреслення моє.

22 *A Prehistory of Slavic*, стор. VII.

23 *Teasers and Appeasers*, стор. 229.

24 Birnbaum, стор. 94.

25 Там же, стор. 97.

26 Там же, стор. 99.

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

ІНЖ. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

- Консультативна інженерська фірма міжнародного засягу. ● Виконує всі фази планування, будови і перевірки більших індустріальних проектів.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ WEST ARKA

BOOK & GIFT STORE
ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ
і син АНДРІЙ -- власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими vzorami в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"БЕСТ АРКА"

2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel. (416) 762-8751

ВАСИЛЬ СВІЧ — НОВИЙ РЕКТОР ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В 1803 р. поміщики Слобожанщини, що на Україні, підписались на 618 000 карбованців для заснування університету. Більшість з тих, хто підписався, були друзями чи учнями Г. Скороводи. Ці гроші стали додатком до ініціативи й коштів Василя Каразіна, який є засновником Харківського університету, а його власні книги послугували базою для створення центральної наукової бібліотеки. В. Каразін слушно зауважував, що відкрита установа буде сприяти поширенню доброї слави про Україну й розквіту м. Харкова.

І дійсно, відкриття університету сприяло заснуванню типографії, газет, журналів. Вихованцями чи викладачами в свій час тут були такі відомі в світі постаті, як П. Гулак-Артемівський, О.Л. Метлинський, Л. Боровиковський, Г. Квітка-Оснот'яненко, М. Костомаров та ін.

Від часу заснування на посту ректора перебувало 39 вчених різних галузей знань: математики, фізики, хіміки, історики, юристи, біологи, філософи та ін. А от 40-вим ректором став радіофізик, вчений, який має численні авторські свідоцтва з найновіших напрямків квантової радіофізики.

Новий ректор — це абсолютно новий феномен для Харківського університету саме тому, що галузь наукових пошуків незаполітизована, а це значить, що сам дослідник зазнавав не такого вже й сильного впливу ідеології, яка існувала десятиліттями. А тому й перше засідання вченої ради університету під керівництвом нового ректора проводилось українською мовою. Всі доповіді, виступи проректорів, деканів теж проголошувались державною мовою.

Харківський університет, найстаріший в Східній Україні і широко знаний у світі як кузня висококваліфікованих спеціалістів, оригінальних наукових розробок, що володіє усталеними традиціями високого рівня розв'язання складних навчально-освітніх завдань і зараз відомий як прогресивний осередок наукового пошуку.

Василь Антонович Свіч — сороковий ректор Харківського університету, доктор фізико-математичних наук, професор, українець за походженням. Новий ректор має глибоку фахову підготовку, широку загальну ерудицію, позитивний досвід керівництва різними науково-педагогічними відділами радіофізичного факультету університету.

Нічого раптового чи непередбаченого в цьому призначенні немає. Той, хто не один рік зв'язаний з університетом, може засвідчити, що проф. В. Свіч організовував роботу свого радіофізичного факультету в такий спосіб, що, всупереч всяким зустрічним вітрам і негараздам, цей колектив студентів, викладачів, науковців працював ритмічно, на високому організаційному рівні і в застійні часи. Порядок, виконавська дисципліна, порядність і вимогливість декана і завідуючого кафедрою В. Свіча забезпечили відповідний імідж факультету. Він став зразком навчального підрозділу університету. Новий Міністер освіти України і вчені університету повірили в здібності молодого ректора, прийняли його відкритість і високу вимогливість.

З чого розпочав свою роботу новий ректор у своєму рідному університеті?

З організації. Він сам працює самовіддано і організовує життя і діяльність професорсько-викладацького складу в такий спосіб, щоб забезпечити високий рівень навчального процесу, створює умови для науково-дослідницької роботи, дбає про студентів, усіх співробітників вузу. Не дивлячись на скрутний час, матеріальні збитки, наш ректор домагається, щоб університет й кафедри працювали у заданому ритмі. Всі забезпечуються певною мірою платнею і стипендією.

Питання впровадження рідної державної мови теж розв'язується однозначно позитивно. Цікаво, що 24 листопада 1993 року при обговоренні цього питання на засіданні Вченої Ради університету, розмова йшла виключно українською мовою. Перший проректор професор Леонід Г. Авксент'єв виступив з ґрунтовною

FOR COURTEOUS FRIENDLY SERVICE
ВВІЧЛИВА І СПРИЯТЛИВА
ОБСЛУГА

COMMUNITY TRUST

2271 BLOOR STREET WEST, TORONTO, ONTARIO, M6S 1P1

PHONE: 763-2291

ЗВЕРТАЙТЕСЯ З ДОВІР'ЯМ
ДО КОММЮНІТИ ТРАСТ
У ВСІХ ФІНАНСОВИХ
І БАНКОВИХ ПОТРЕБАХ

доповіддю, в якій дав аналіз стану виконання закону про державну мову. Декани Юрій Буйнов, Василь Глущенко, Віль Бакіров розповіли про перспективи плавного переходу факультетів на українську мову навчання.

Член-кореспондент Академії наук України професор Ілля І. Залюбовський — проректор з питань наукової роботи та помічник проректора професор Золтан З. Зиман запропонували низку термінових завдань, розв'язання яких забезпечить якісне викладання навчальних предметів українською мовою. В числі інших завдань вони запропонували видавництво термінологічних словників, повернення типографії в розпорядження Харківського державного університету й створення власної поліграфічної бази.

Що є запорукою того, що новий ректор старого університету зуміє вивести його на вірну дорогу?

По-перше, будучи висококваліфікованим спеціалістом і талановитим науковцем, Василь А. Свіч об'єктивно підготовлений до інтеграції зі світовою наукою і входження у загальний процес розвитку університетської освіти в світі.

По-друге, як українець, він добре знає місцеві умови й здатний зрозуміти всі питання, пов'язані з національним відродженням великого народу. Відроджуючи традиції, Харківський державний університет може стати міцним і надійним навчально-виховним центром навчання і виховання еліти української інтелігенції. Готуючи для роботи в середніх навчальних за-

кладах педагогів, Харківський університет може впливати на всю систему освіти й виховання у південно-східному регіоні України.

Тривалий час студенти непедагогічних факультетів бідкаються про те, щоб набути другу спеціальність — педагогічну. І ніхто це питання не міг задовольнити. Новий ректор підписав наказ, що дозволяє набуті відповідних знань і одержати право на педагогічну діяльність усім, хто виявить бажання і виконає додатково певний обсяг навчальних завдань.

По-третє, висока громадянська відповідальність, готовність брати на себе й відповідати по високих мірках, вселяє впевненість, що новий ректор у найстарішому університеті зуміє не тільки зберегти, утримати, але й підняти якість складної освітньої праці професорсько-викладацької спільноти на дійсно сучасний щабель. Девіз нового ректора — зберегти все найкраще, проаналізувати сучасний рівень світового наукового пошуку, рухатись вперед, поєднуючи дослідження математично-природничих і гуманітарних галузей знань.

Лідія Нечепоренко — доктор педагогічних наук, професор, зав. катедрою ХДУ

Fircuk's

• ПОСІЛКИ НА УКРАЇНУ •

Since 1956

Наші Услуги

Вислаємо :

- посилки з новим і вживаним одягом
- гроші
- холодильники
- морозилки
- електрорадіатори
- телевізори
- пральні машини
- машини до шиття
- трактори

Кораблем

\$1.40

/KG

* No minimum weight

Літаком

\$3.40

/KG

* No minimum weight

Head Office:
610 Queen Street West,
Toronto, Ontario M6J 1E3
Tel: (416) 364-5036
Fax: (416) 364-3864

Bloor West Village:
2391 Bloor Street West,
Toronto, Ontario M6S 1P6
Tel: (416) 766-6771

Hamilton:
293 Ottawa St. North,
Hamilton, Ontario L8H 3Z8
Tel: (905) 549-2005

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto
tel. 767-2623

ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ НА
ВСЯКІ ОКАЗІЇ

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви, в наших або інших залах.

БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!

МІСТ-КАРПАТИ

пачки В УКРАЇНУ

Білорусію, Росію

- ☐ експресові харчові пачки
- ☐ авто, трактори
- ☐ холодильники, телевізори
- ☐ швейні машини, пральки
- ☐ хати і апартаменти
- ☐ нагробні пам'ятники

гроші до рук адресатів

БЕЗ МИТА

MEEST - KARPATY
120 Runnymede Rd., Toronto, Ontario, Canada M6S 2Y3
Tel. (416) 761-9105

РОЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МЕТОДУ ШЕВЧЕНКА-ПОЕТА

Своїм не тільки поетичним хистом, а й малярським Тарас Шевченко належить до світових творців з подвійним талантом. Однак у відміну від них Шевченко не переживає внутрішнього конфлікту між поезією і образотворчим мистецтвом. У творчості Шевченка образотворчий мистець не заслоняє поета, як це бачимо у Мікель Анджелі, ані поет не заслоняє образотворчого мистця, як у Гете.^{1/} Відомо, що Гете, який залишив по собі приблизно 2000 рисунків, прийшов до переконання, що його талант до живопису не дорівнює його поетичній обдарованості, і він багато років до смерті вже не займався живописом. Однак у творчості Шевченка поезія і малярство розвинулись так високо, що важко сказати, чи в ньому поет узяв верх над малярем, чи навпаки — маляр над поетом. Це розуміли вже його сучасники, бо коли характеризували його, то говорили про нього: "художник-поет" або "поет-художник". Завдяки тому, що Шевченко розвивав паралельно, нарівні і талант поета, і хист художника, він міг стати — а це рідкісне явище у світовій культурі — як геніальним поетом, так і визначним художником, який у своїх жанрових композиціях, пейзажах і графіках досягнув рівня незнаного ні тогочасному українському, ні російському образотворчому мистецтву.^{2/} Шевченко справедливо займає одне з почесних місць серед художників світової слави. Картини, що ввійшли в серію під назвою "Блудний син", ставлять Шевченка в один ряд з такими художниками, як В. Гогарт, Ф. Гоя, П. Федотов.

На нерозривний зв'язок літератури і образотворчого мистецтва у творчості Шевченка неоднократно звертали увагу шевченкознавці, обмежуючись однак вказівкою на співзвучність пейзажних картин у поезії і малярстві Шевченка^{3/}, відміченням спільної соціально загостреної тематики в його поезії і малярстві^{4/}, встановленням спільної канви повістей поета з деякими його картинами^{5/}, вишукуванням літературних джерел його малюнків^{6/}.

Ясно, що постановкою і розробкою вище згаданих питань не вичерпується проблема висвітлення взаємозв'язку літературної і художньої діяльності Шевченка.

Одною з важливих, досі не опрацьованих проблем, на якій повинні зосередити увагу дослідники поетичної творчості поета-художника, є питання про роль образотворчого мистецтва в розвитку творчого методу Шевченка-поета, тому що розв'язка цього питання допоможе краще зрозуміти специфіку творчого методу поета-живописця.

Якщо вникати в творчість Шевченка-поета, який дану в час його заслання заборону рисувати сприйняв

як найгіршу муку і найлютішу кару, то стане ясным, що зразок для творчого методу поета він бачить у засобах живописця. У зв'язку з тим варто пригадати, що він про поетичну творчість не раз висловлюється з позицій маляра. Так, наприклад, про свою працю над повістю "Мандрівка з приємністю та й не без моралі" він говорить як маляр про свою картину: "Канва готова, залишилось тільки дібрати тіні, та й до праці. Я вже почав був тіні розміщати, не випускаючи з уваги й загального ефекту". Працю письменника Шевченко залюбки порівнює з працею маляра. І так письменника Е. Сю він прирівнює до маляра, який "не вивчивши докладно анатомії, взявся рисувати людське тіло, і, щоби прикрити своє невіжество, він його напів освічує. Правда, подібне напівосвітлення ефектовне, але враження його скороминуче! — Так і твори Сю, як довго читаєш — подобаються і пам'ятаєш, а прочитавши — і забув. Ефект і більше нічого! Не такий наш Гоголь"...

Про тісний зв'язок творчого методу Шевченка-поета з образотворчим мистецтвом свідчить і те, що його поетичне мислення пройняте асоціаціями з творами живопису, скульптури, архітектури різних епох, починаючи античним мистецтвом, вивчення якого він, до речі, вважає конечною умовою художнього зростання мистця^{8/}, і кінчаючи мистецтвом сучасної йому епохи. У канву його прозових творів вплетено більше ніж пів тисячі посилань на образотворче мистецтво, на художників та їхні твори, там згадані: Фідій, Скопас, Гвідо Рені, Доменікіно Цампієрі, Рафаель, Мікель Анджелі, Веласкес, Мурільйо, Рембрандт, Ван Дейк, Рубенс, Доу, Тенер, Вуверман, Остаде, Рейсдаль, Каналетто, Калям, Пуссен, Делякруа, Соколов, Брюллов і багато інших. Це безумовно виявляє широкий діапазон образотворчих зацікавлень нашого поета, але важливіше те, що він у своїй літературній діяльності не обмежується самими ремінісценціями з області образотворчого мистецтва. Шевченко, який для вироблення естетичного смаку радить щодня вдивлятися в художні картини^{9/}, так глибоко вивчає твори улюблених художників, що наслідком цього він (подібно як Гете) до майстерности вироблює притаманний йому нахил сприймати дійсність крізь призму того чи іншого художника, твори якого якраз збудили його творчу уяву. Цей спосіб зображення дійсності з позицій маляра входить у творчий метод Шевченка поета, який радив так писати, щоб "видно було правду, але щоб правда була поетизована" (Про це в повісті "Мандрівка з приємністю..."). Це власне і є типізування явищ, зведення їх до типових зразків, яке відбувається в творчій лабораторії і самого поета за допомогою засобів образотворчого мистецтва, і це зумовляє специфіку його

творчого методу як поета. Як доказ сказаного можна навести численні приклади з його літературної творчості. Дивлячись на дійсність крізь призму образотворчого мистецтва, Шевченко часто виразно називає художника, якого має на увазі. Засобами образотворчого мистецтва він характеризує дієві особи своїх поетичних творів і оточення, при чому до цієї характеристики він не раз додає власні міркування. Ось приклади:

Зображення дієвих осіб крізь призму уяви окремого художника:

"Тут годилося б змалювати вродливу Варочку у вигляді Куманської Сибіллі Кіпренського або в стилі фламандського мистця Рембрандта просто як молоду красуню, яка при світлі читає книжку." — "...коли б я був малярем, я на полотні передав би далеким потомкам привабливу красу Варочки, так само, як Рафаель зробив безсмертною Форнаріну або як Гвідо Рені — непорочну Беатріче Ченчі" ("Капітанша"). — "Я ввійшов до своєї хати та опинився біля дверей, щоби налюбуватися чисто рембрандтівською картиною... Мій Трохим, навхресть поклавши руки на розкрити величезну книгу, а на руки голову, спав собі праведним сном, чуть-чуть освітлений нагорілою свічкою, а всі речі круг нього майже зникали в прозорій пільмі: чудове сполучення світла і тіні розливалось по всій картині. Довго стояв я на одному місці, зачарований незвичайною красою гармонії." — "...з'явилася кузина, немов Аврора Гвідо Рені" ("Мандрівка з приємністю та й не без моралі"). — "На долівці, у грубій, забрудненій сорочці сидів Зося і, як титан Флаксмана поклавши голову на коліна, співав якусь солдатську сороміщку пісню" ("Близнята").

Зображення цілих сцен з позицій образотворчого мистецтва:

"...побачив видовище, гідне пензля Вувермена. Пишний берлін, запряжений чотирма здоровенними сірими волами, спинився напроти моєї квартири. Прохір відчинив дверцята і висадив з берліна, неначе якого кардинала, могого зовсім непришного Трохима" ("Мандрівка з приємністю та й не без моралі"). — "Біля церкви була колись огорожа; на це вказують напівзруйновані кам'яні стовпчики на невеликій віддалі один від одного, кругом оббризані болотом, — мабуть, свині потрудилися, чухаючись. І церква, і село, і напівголі закурені діти, — все це має вигляд дуже мальовничий, зовсім у стилі Ван-Остаде та наших многонадійних жанристів" ("Капітанша")...

Шевченкові часто вижаються краєвиди як картини окремих художників:

"...Мандрую собі далі в сутінку розлогих дубів та берестів. Одного разу я отак несподівано натрапив на цілком рейсдалівське болото (відома картина Ермітажу), навіть передній план картини у найменших подробицях той самий, що й у Рейсдаля. Я просидів біля болота кілька годин поспіль і зробив достатньо викінчений малюнок з фламандського двійника. Цікаво було б порівняти його зі знаменитою картиною." — "Обійшов я кілька разів навколо патріарха (тобто дуба

— І.Г.), ...ніби втік із теки Каляма і оп'яťть проситься під олівець" ("Мандрівка з приємністю та й не без моралі").

Особливо цікаве відтворення дійсності крізь призму образотворчого мистецтва з ключовими міркуваннями поета з питань естетики, зокрема про природу і мистецтво. Він вважає природу естетичним джерелом мистецтва, підкреслюючи безмежне і різноманітне естетичне багатство природи в порівнянні з обмеженими мистецькими формами її відображення. Про це він, наприклад, каже: "Тонка біла сорочка з білою також прозорою мережкою на широких рукавах спадала на плечі і на груди такими складками, які не снилися ані Скопасові, ані самому Фідієві — одне слово, проти мене сиділа богиня краси і непорочності" ("Капітанша").

Якщо Шевченко дивився "на природу живу і неживу, як на найдосконалішу картину", то це не означає, що він ідеалізує дійсність, яка його оточувала, а навпаки, красу в природі він сприймає як контраст до кріпацького та самодержавного ладу. Про це він говорить у листі до В. Репніної (25 XI 1848): "Все спить, казарма освітлена однією свічкою, при якій тільки я сам і сижу та дописую недоладний мій лист. Чи ж це не на рембрандтівський манер картина? Але і найбільший геній поезії нічого в ній відрядного для людства не знайде..."

Тому що Шевченко, піднявшись до свідомого і глибокого, як він сам відмічає, розуміння краси, безмежності, симетрії і гармонії в природі¹⁰, вважав щасливу людину найвищим щаблем у розвитку природи (повість "Музика"), він підкреслював вирішальну естетично організуючу роль людини-мистця в процесі художнього зображення дійсності. Завдяки втручанню творчого суб'єкта, сповненого розумом і благородством¹¹, художній твір набуває типічного значення і розвиває таку силу активного впливу, якої не можуть мати несинтезовані естетичні враження, які людина має в процесі чисто споглядального спостереження природи. В тому розумінні, маючи на увазі не естетичну перевагу мистецтва над природою, а тільки силу естетичного впливу художнього твору, Шевченко дає перевагу мистецтву над природою. Це ілюструють такі його слова: "Шкода, що місяця не було; а я люблю його, коли він повний, рум'яний, перерізаний довгими золотистими хмарками, неначе в якомусь чарівливому тумані, сходить над ледве стемнілим небосхилом. Хоч яка прекрасна, яка чарівлива місячна ніч у природі, але на малюнку мистця, як наприклад Каляма, вона ще привабливіша, ще краща. Високе мистецтво, на мою думку, сильніше впливає на душу людини, ніж сама природа. Яка ж то незбагненна тайна захована в цьому творі людських рук, у божественному мистецтві! Творчістю зветься ця велика божественна тайна і... завидна доля великого поета, великого мистця" ("Мандрівка з приємністю й не без моралі"). Цю думку підтвердив Шевченко в листі до Броніслава Залеського (25 IX 1855) так: "Правдивий мистецький твір мистцеві і взагалі людині западає в душу сильніше, ніж сама природа".

Вище наведені вислови Шевченка про мистецтво і природу, які на перший погляд видмагають раз природу, а раз мистецтво, не треба розцінювати як протиріччя. Шевченко, який вважав, що "вільний художник остільки ж обмежений природою, що його оточує, оскільки природа обмежена своїми вічними, незмінними законами"¹², сприймав взаємозв'язок природи й мистецтва як діалектичний, про що свідчать, між іншими, такі його слова: "У справжньому мистецькому творі є щось приналежне, щось краще за саму природу, — це піднесена душа мистця, це божественна творчість. За те і в природі трапляються такі прекрасні явища, що перед ними поет-живописець падає ниць..." (Художник).

Уява Шевченка-поета наскрізь насичена художніми картинами. До якої міри його творчий метод зв'язаний з образотворчим мистецтвом, свідчить і той факт, що зразки художніх творів, використані в його літературних творах, не раз і не названі, легко відгадати і встановити співзвучність з манерою його найбільш улюблених мистців, до яких належать передовсім нідерландські живописці, зокрема Остаде, Тенер, Рейсдал, Рембрандт і швейцарський художник Калям.

Увагу Шевченка звертали на себе особливо картини Остаде зі сценами селянського життя, зображенням убогого інтер'єру селянських хат, що нагадують детальні описи пустої селянської хати самого Шевченка. Наприклад: "Хата була порожня, холодна; під лавою лежали порозбівані горшки та розтріпані вінки. По хаті валялися тільки залишки столу та стільця, а лави і залишків не було видно. Коцюби, макогону, рогачів також не було видно біля печі, а попіл у печі памороззю припав. Пустка! Зовсім пустка!" (Наймичка). Однак при всій співзвучності з картинами Остаде, на яких у невибагливому вбогому середовищі виведені життєрадісні люди, Шевченкові описи пустки навіяні трагічним настроєм. Тому деякі його описи більш ніж з Остаде перекликаються із сповненими трагізмом зображеннями Рейсдала, одного з найбільших майстрів пейзажного живопису в історії мистецтва. Ось один Шевченковий опис співзвучний з Рейсдалем: "По дорозі зайшов я до своєї старої пустки. Сумний вигляд: вікна вибиті, двері виламані, стежки заросли буряном, а в розваленій печі сова собі гніздо звилла. Подивився я на це спустошення й сумно мені стало, — я глибоко відчув свою самотність" (Варнак). З мрячними краєвидами Рейсдала, зокрема з його славною картиною "Болото", яку Шевченко оглядав в Ермітажі, споріднені деякі описи поета, наприклад: "Поміж заглухлими колючими кущами порічок та агрусу вибрався я до старенького хиткого мостика, перекинутого без усякої потреби через рудо-зелену калюжу, ...на горі стирчали в безладді старі напівзадохлі тополі та одна широка гілляста липа" ("Мандрівка з приємністю й не без моралі"). Його описи пустки та розвалин часто йдуть у парі з гострим засудженням безвідрадних соціальних відносин за самодержавного ладу:

*повисхали
сади зелені; погнили*

*біленькі хати, повалились;
стави буряном поросли.
Село неначе погоріло,
неначе люди подуріли, —
німі на панщину ідуть
і діточок своїх ведуть.*

З особливою силою позначився творчий вплив Рембрандта на Шевченка, і то не тільки в його малярській діяльності, що, як відомо, дослідники не раз відмічали¹³, але й також у його літературній творчості, а на це досі не звернено належної уваги. Нема сумніву, що поетичний метод Шевченка нерозривно зв'язаний з технікою світлотіней, якою він оволодів під творчим впливом Рембрандта. Доказом того є його малярська спадщина, зокрема такі картини, як Автопортрет зі свічкою, Пожежа в степу, Казахський хлопчик розпалює грубу і головню офорт з картини Рембрандта "Притча про виноградаря", в якій великий голландський маляр при допомозі техніки світлотіней зумів передати трагедію поневоленої людини. У своєму офорті Шевченко прекрасно відтворив характеристик і найтонші нюанси світлотіней картини Рембрандта. Виразальні засоби, притаманні техніці світлотіней, якою так майстерно володів Шевченко-маляр, проникають у його поетичний метод. Пейзаж у літературній творчості Шевченка вилискує різними відтінками світлотіней і завдяки цьому набуває якогось особливого емоційного тону, в супроводі якого відбувається дія того чи іншого літературного твору поета. У зв'язку з цим варто нагадати картину бурі в оповіданні "Мандрівка з приємністю та й не без моралі", яка на рембрандтівський манер відсвічує контрастами світла і тіні. Зокрема глибоко вражають краєвиди з яскравим огнем нічних пожег, блискавками, які прорізують чорні хмари диму на палаючій небі в поемі "Гайдамаки". Дієві особи Шевченка не раз зображені при мерехтінні світла і тіней від горючої свічки, ліхтаря, каганця, при роздмухуванні вогню, при подвійним світлі свічки і сонця.

Багато описів природи показують нам Шевченка як мистця вразливого на переливи та гру красок у природі: "На м'якому, червонуватому тлі вирисовувався темний, прозорий дуборий гай. За гаю грайливою фіолетовою смугою здіймався вгору дим" ("Мандрівка з приємністю та й не без моралі").

Окрім Рембрандта значний слід у сприйманні Шевченком природи залишив швейцарський художник А. Калям (1810–1864), який прекрасно володів технікою рисунку дерев, кущів та скель. Ще на засланні Шевченко своєму другу Б. Залеському рекомендує (лист від 6 VI 1854) альбом з рисунками Каляма як прекрасний взірць для вивчення малярства. Відмічуючи великий вплив Каляма на пейзажистів¹⁴, Шевченко сам був під його чаром. Крім двох великих гравюр із зображеннями пейзажів Каляма, він нарисовував чимало дерев, які зраджують споріднене з Калямом сприймання природи, наприклад: Куток Смоленського кладовища в Петербурзі (сепія 1840), Верба (офорт 1859) і перш за все рисунки дерев і скель, виконані під час експедиції в Кара-Тау (1851). Очима Каляма він ди-

З ЗАТУШОВАНИХ ФАКТІВ ЖИТТЯ ВЕЛИКОГО УКРАЇНСЬКОГО СПІВАКА

виться на вербу, що виросла в Новопетровському форті з гілки, яку поет сам засадив. Про це він каже, що верба "така вже товста і висока, що під олівцем Каляма міг би з неї вийти чудовий етюд"^{15/}. Захоплення Калямом помітне також у його літературних творах. У нього чимало описів природи, які, хоч і не згадано імені Каляма, викінчені на манеру клясичної техніки швайцарського пейзажиста, наприклад: "Стежка, яку я вибрав, крутилась серед старої ліщини, поміж якою стирчали також старі, товсті, гіллясті липи та такі самі суховерхі граби і клени. Усе це було освітлено теплим ранішнім сонцем і, як то пишуть, само просилось під пензель маляра. Я наткнувся на товстий білий корінь, що лежав поперек стежки. Я спинився, підняв голову. Дивлюся і бачу: старий, сухий, величезний клен розгорнув свої голі віти, неначе сивий патріарх" ("Мандрівка з приємністю та й не без моралі").

Уроздріб розкинені живописні картини, якими пронизані літературні твори Шевченка, немов зелені луки барвистими квітами, нерідко поет зв'язує в цілі в'язки одним сюжетом, як у поемі "Марія", де дано ряд жанрових сцен з її життя, подібно як на картинах Рембрандта і Мурілло. З Рембрандтової картини "Свята родина", де зображена сім'я простого трудівника-теслера, і з картини Мурілло на цю ж тему Шевченко виконав 1858 року офорт. При читанні поеми "Марія" мимоволі виринають в уяві згадані малюнки, особливо таких місць:

*Тесляр колисочку дебелу
Майструє в сінях. А вона,
Пренепорочная Марія,
Сидить собі коло вікна,
І в поле дивиться, і шие
Малесеньке сорочення...*

ПРИМІТКИ

- 1/ Дивись моя праця "Роля образотворчого мистецтва у формуванні реалізму Й.В. Гете". Львів 1961 (німецькою мовою).
- 2/ В Бутник—Сіверський. Передмова до видання: Тарас Шевченко, Мистецька спадщина, том перший, книга пер'я. Київ 1961, стор. XVIII.
- 3/ О. Новицький. Краєвиди в поезіях та малюнках Шевченка. "Сяйво", 1914, 11.
- 4/ В Бутник—Сіверський, там же, стор. XVI; Е.П. Кирилук, Творчість Шевченка—художника періоду "Трьох літ" (Питання Шевченкознавства I, Київ 1958); Т. Чорна, Дві Катерини (у збірнику "Тарас Шевченко—художник" I, Київ 1963, стор. 33).
- 5/ Р. Маркушевська, Прозаїк і художник (у збірнику "Тарас Шевченко—художник", стор. 39).
- 6/ Г. Білецький, Задуми Шевченка—художника (у збірнику "Тарас Шевченко—художник", стор. 92).
- 7/ Лист до В. Репніної від 7 III 1850.
- 8/ Про конечність вивчення художниками античного мистецтва говорить Шевченко в повісті "Художник".
- 9/ В листі до Бронислава Залеського 1853.

(Закінчення в наступному числі.)

Прокав би не відмовити й помістити у Вашому журналі як додаток до надрукованої в "Нових Днях" (лютий—березень) нотатки про смерть 21 грудня 1993 р. відомого українського оперового співака Івана Козловського, до статті про нього Д-р Тамари Булат у часописі "Свобода" та до повідомлення про це в Нью-Йоркському журналі Opera News від 2 квітня, ч. 38... Мені б хотілося оповісти про те, що зовсім не було заторкнене і що стосується затушованих фактів життя великого українського співака...

Почну з першого, чого я був свідком 1926 р., а саме розмови відомого українського актора Панаса Саксаганського з моїм батьком. Батько тоді готував збірку пісень "Золоті ключі" й запросив Саксаганського перевірити деякі тексти з них. Саме того ж року Козловського було прийнято до складу солістів Большого Театру в Москві. Панас Карпович Саксаганський оповів тоді, що почувши голос Козловського на клиросі Успенського собору в Київській Лаврі і дізнавшись, що він плянує стати послушником сказав йому: "Слухай, хлопче, йди до нашого Товариства, там буде твоя дорога!" Так з'явився Козловський в хорі Товариства Українських Акторів під орудою Івана Мар'яненка з участю Марії Заньковецької та Панаса Саксаганського...

Козловський не забув свого першого вчителя, завдяки якому він опинився в театрі і поніс далі свою відданість українському мистецтву. Вже в 30-х роках мені особисто довелося слухати Козловського в Київській Опері, куди він приїхав на гастрольні виступи з Большого в партіях Лоенгріна в одноіменній опері Вагнера та Герцога в "Ріголетто" Верді. Після другого акту в "Лоенгріні" Козловський вийшов за куртину і звернувся до глядачів. "Шановні присутні" — сказав він — "я щиро вітаю тут мого першого вчителя театрального мистецтва Панаса Карповича Саксаганського" і зробив жест в сторону директорської ложі. З неї підвівся сивоголовий Саксаганський при гучних аплодисментах... На другій виставі ("Ріголетто"), коли він проспівав пісню Герцога "Серце красуні..." і счинилися овації, то давши знак диригентові, Козловський повторив пісню... українською мовою і з ніяк не меншим успіхом...

Як відомо, 1938 р. Козловський створив у Москві концертний оперний ансамбль, що існував до 1941 р. Але які були причини його створення? Відповідь на це дає моя розмова з відомою українською акторкою Марією Євгенівною Малиш-Федорець, близькою приятелькою Козловського, чоловікою акторкою Театру Садовського та пересувної трупи Саксаганського та Садовського після 1926 р. Розмова з нею відбулася в досить своєрідних обставинах... 23 вересня 1943 р. я залишив рідний Київ і подався на Захід в товаровому вагоні з акторами Театру Бекерса. В тому ж самому вагоні опинилася й Марія Євгенівна і під монотонний

стук колес поїзда, в напрямі на Львів, акторка, відчувши моє захоплення Козловським, вдалася до довгої розмови про нього...

Семенович (як називала Козловського Марія Євгенівна) завжди відвідував її, коли опинявся в Києві і, навіть, зрідка листувався з нею. Десь біля 1937 р. він оповів їй, що для нього в Большому Театрі створилися нестерпні умови праці. Шовіністично настроєна дирекція Большого давала йому дуже рідко виступати, а чолові партії ліричних тенорів давала співати "своїм" — Александру Алексєєву та Сергію Лемішеву... Над ним, навіть, кепкували, що він перед першим виходом на сцену христився. Прохання до дирекції справедливо завантажувати партіями всіх не мали успіху... І Козловський вирішив створити окремо оперово-концертний ансамбль... Вистави його мали великий успіх, включно з українською оперою "Катерина" М. Аркаса... Але по ній Семеновича звільнили цілком зі складу Большого Театру (згідно opinii Марії Євгенівни це рішення дирекції могла й спричинити виставлена "Катерина"). Про звільнення його Марія Євгенівна довідалася з листа, а потім рік пізніше була здивована, коли Семеновича було нагороджено й повернено до Большого Театру... При одній з останніх зустрічей Козловський все оповів їй, ще й додав, що для нього "створили золоту клітку й наказали співати"... Що ж саме сталося? Тут оповідь Марії Євгенівни збігається з тим, що оповів у своїй книзі "Укрощение искусств" (вид. ім. Чехова, Нью-Йорк, 1952 р., стор. 394—395) музикант Театру ім. Вахтангова Юрій Єлагін за винятком того, що він пояснює звільнення Козловського з Большого Театру його... "невживчивим характером та нехтуванням правил елементарної дисципліни"... Як оповідає Єлагін з кінцем 1938 р. Сталін в Кремлі влаштував концерти з участю провідних оперних солістів. 1940 р. він виявив бажання послухати Козловського. Звичайно, його негайно відшукали і привезли... "Того вечора" — оповідає Єлагін — "він був у добрій формі і співав, дійсно, дуже добре. Особливо Сталіну подобалася пісня герцога з "Ріголетто"... "Будь ласка" — сказав Сталін — "повторіть її..." Козловський показав рукою на горло. Правдоподібно, йому було тяжко витягнути два рази підряд знамените кінцеве фермато. Але Сталін окреслив пальцем на лівій стороні своїх грудей коло і Козловський зрозумівши знак, проспівав ще раз "Серце красуні"... Через кілька днів це "серце красуні" принесло йому орден Леніна (найвищий орден), звання народного артиста СРСР (найвище звання) і урочисте повернення до Большого Театру на виняткових умовах"...

Козловському доля склалася інакше, аніж багатьом іншим українським оперним солістам... Були в 30-х рр. в Київській Опері такі чолові чудові драматичні сопрано, як Олександра Бишевська та Оксана Колодуб, ліричний тенор Борис Бобков, драматичний тенор Володимир Дідковський та інші... Задля своєї кар'єри вони подалися до Большого Театру... Там вони не знали успіхів для себе... Їх там займали доривочно в оперових партіях, а давали співати провідний репертуар "своїм", місцевим... Пригадую це, як пересторогу всім українським мистцям, і не тільки тим, що пов'язані

своєю діяльністю з оперовим мистецтвом!... "Краще своє латане, аніж чуже сватане" говорить народна приказка...

Валеріян РЕВУЦЬКИЙ

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ

та інші печива випікає

Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських

-- можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

DR. NATALIA STAWOWCZYK

ACUPRESSURE

Лікування методом натуральної медицини
включаючи різного роду санси масажу
-- лікувальні та профілактично-оздоровні.

Лікування таких недуг як:

Системи травлення; Дихальної системи; Нирок
і мочових проводів; Крові -- кровоносної системи;
Нервів -- невралгії, невротенії, неврози; м'язів,
суглобів, костей; Жіночі недуги; Шкірні недуги тощо.

19 Lillibet Road

(near Royal York Rd. south of Norsmen)

Tel.: 237-1380

ETOBICOKE, ONT.

години прийому від 10:00 до 6:00 за попереднім домовленням.

F.I.N.D.S.

Dress
For Less

Discount
Designer
Fashions!

UP
TO **50% OFF**

Open 10 to 6; Th-Fr till 8p.m.

A NEW FACE

In THE BLOOR WEST VILLAGE

2186 Bloor Street West
(upstairs) opposite No Frills

763-2722

TORONTO, ONTARIO

...Це — пісня із самого себе.
Лиш Ви повірте мені,
Як птаха вірить небу,
Як птасі вірить небо...

(Микола Грищенко,
"На тім'ячку солодкої землі"
1993, Суми)

КВІТИ РІДНОГО КРАЮ

Моя ботаніка починалася з бабусі Мотрі, в ма-
льовничому полтавському селі, що розкинулося лу-
ками, заплавами широкої долини річки Многи. Бабуся,
Мотрона Петрівна Усенко, в дівочтві — Апостол, з
славного козацького роду гетьмана Данила Апостола,
чого тільки не переробила на довгому віку — а ві-
дійшла вона з життя на 91 році! Порала город і кол-
госпне поле, шила сорочечки дітям, мила коси дочкам
любистком та іншим чар-зіллям, білила-леліяла хату
крейдою, пекла весільні короваї і споряджала не-
біжчика в останню путь... А ще любила веселий жарт,
гостре слівце, мала неабиякий артистичний дар або, як
сама казала, "божу іскру".

Все життя бабуся Мотря грала в селі на само-
діяльній сцені — і маючи чотирьох малих дітей ще в
тридцяті роки; і сімдесяті, коли вже ми, її внуки, про-
воджали бабуся на ті сільські спектаклі в клуб, з
чималими клунками домашнього "реквізиту". А бувало
інколи і так, що в одному і тому ж спектаклі були
учасницями і бабуся, і моя мама, вчителька сільська,
Марія Михайлівна Шеремет. Частенько декорації, сце-
ну клубу, прикрашали наші домашні рушники і кар-
тини, гаптовані бабусиною рукою. Вишиванки бабуся
любила, особливо картини. Скільки казок, бувальщин
і небилиць переслухали ми з братом в дитинстві, спо-
стерігаючи, як на полотні розквітають фантастичної
краси квіти, трави, птахи! Мою кімнату і зараз при-
крашає останній, вишитий бабусиними руками, рушник
з розкішними, веселими, задержуватими півнями.

А ще бабуся трохи зналася на травах, всякому
зіллі, любила квіти. Її хата ціле літо потопала в
пишних, кущистих, всіх кольорів веселки, жоржинах.
Гордовиті мальви виглядали з-за причілку, а од воріт
до порога хати по височенних палицях плели мере-
живо листя і квіту кручені паничі.

Раннього літа запахущими рожевими шапками-
квітами старезний, величезний кущ півонії, що його
принесла на молоде господарство ще бабусина мати, а
моя красуня-прабабуся Мар'яна, заворожував-при-
ворожував до господи, до двору, всю нашу вулицю.
Любисток і канупер вважалися найпершими ліками в
селянському господарстві, тому і були ці кущі під са-
місінькими вікнами, завше під рукою. Скільки синців,
обдертих ліктів і колін, збитих до крові, лікувалося тим
запахущим та цілющим зіллям! А які м'які та блискучі
коси, вимиті відваром того зілля!

За погрібником стояла собі тернина, бозна звідки
занесена, мабуть, птахом. Росла вона не кущем, а

деревинкою і рік, і два, а на третій зашумувала таким
білопінним квітом, та вродила такого терну рясного і
солодкого, що ні в кого не піднялася рука зрубати те
деревице серед двору. Отак і пишалася дика гостя, що-
осені щедро даруючи і птахам, і людям смачні ягоди. З
роками ще і куст шипшини присусідився рядом, у чер-
воних коралях... На вишнях, що схилилися на вулицю,
хміль так перевів гілля, що годі було розібрати, що то
за диво-дивне: листя хмелю, а ягоди — вишневі!

Бабуся ж навчила мити коси всіляким зіллям, де
найважливішими є шишки хмелю, отого пісенного
хмелю, нашої української ліани. А на свята вона пекла
пирогів на опарі з хмелю, що замінювала дріжджі. І
були ті диво-пирогів, як сонце, пухкі, засмаглі, дух-
м'яні, смачнючі! Такі казкові пирогів бувають тільки в
далекому дитинстві, і тільки в отих, одних-єдиних,
найдорожчих руках в котрих знаходиш захист од усіх
бід і незгод... А я тепер із батогів хмелю з візерунчастим
гарним листям, кетягами шишок і іншими квітами,
вигадую дивовижні букети, квіткові композиції, раду-
ючи і себе, і людей, і завжди пам'ятаю оту найпершу
ікебану мого дитинства...

А за хлівом, обіч стежки на леваду, панувала чер-
вона калина. Радувала всіх і рясним білим квітом, і
червоним листом восени, і розкішними, пурпуровими
кетягами. Калиновий чай з домішками липового цвіту,
звіробоем, чебрецю був першими ліками від усіх про-
студ, недугів, хвороб. А пиріжки з калиною! Біжиш
узимку з гори, з ковзанки, мимо куща, та пригірці мер-
злих, з інєєм ягід, і кинеш у рот. Вони холодні, після
морозу солодкі, соковиті — де та втома і подінеться!

Бабуся збиранням калини восени завжди завер-
шувала надвірні городні турботи-роботи. Обламувала
каліну в решето обережно, неспішно, якось святково,
врочисто, і розкладала на чистому, розстеленому по-
серед хати, рядні. І ми, малі діти, завжди допомагали їй,
забирались повище на гілки, діставали найкращі, най-
більші кетяги. А вечорами до хати збиралися бабусині
сусіди, такі ж, як і вона, жінки в літах, оббирали калину
від листя, зв'язували у пучечки, і підвішували їх на
жердину у сінях чи на горищі, розносили їх по своїх
домівках, бо пучечки цілющих ягід щедро роздавалися
бабусею сусідам, родичам, знайомим, і всім добрим лю-
дям. Під ті неспішні жіночі розмови, під шурхіт листя,
я засинала, і вже сон-півсон, у дрімоту, запливала
щемлива мелодія пісні, що її тихо наспівували жінки:

"... — Ой, спиніться, коні воронії
на калиновім мості,

*Ой, верніться літа молодії,
до мене у гості..."*

...Давно вже бабусина добра душа, а за нею і душі наших сусідок полинули у вічний вирій... А куц калини так же щедро родить, і щоосені вже мамині руки одаровують цілющими ягодами калини бабусі Мотрі. А коні вороні не спиняються на калиновім мості, і літа молодії не вертаються в гості, міряючи дорогу у Вічність...

На городі, поміж цибулею, часником, капустою, все пізніє літо і осінь панували барвисті айстри, духм'яні чорнобривці, і вогняні, оранжеві, лимонножовті гвоздики. І ще — пелехаті, міцностеблі, гордовиті ціннії з малиново-вишневыми квітами — їх у наших Пізниках чомусь звуть майорами. Мабуть тому, що високі та стрункі, як колишні військові-відставники! Найбільші і найяскравіші квітки бабуся зрізувала на насіння, і підвішувала на гвіздочок, на сволок у хаті. Всю зиму пишалися ті розкішні сухі букети з майорів, гвоздик, чорнобривців, кануперу, дикого зілля, нагадуючи про тепле літечко, про гошу днину... І восени, коли вставляли в хаті на зиму ще й другі вікна, то між ними завше були сухі голівки майорів, гвоздик, калини — краса і користь поряд ходять...

...Велика, крислата, липа до цього часу росте якраз на межі з сусідами. В лікувальну силу липового цвіту в домі свято вірували з давніх-давен, і завжди заготовляли липовий цвіт — як найперші ліки. Напаром з липового цвіту з калиною і медом бабуся виліковувала всі наші простуди, кашлі, а бджоли сусідів-пасічників усієї вулиці були забезпечені солодким цілющим нектаром, повертаючи його прекрасним липовим медом. І сумські вулиці, які втопають червневої пори в медовому, тонкому ароматі квітучих лип, знову повертають мене у чарівний дитячий світ, де цвіте липа, де гуде бджола, де снується сонячне кросно безкінечного літнього дня...

Вільха замикає леваду, відмежовує від городу. Супліддям, вільховими шишками колись фарбували нитки, дубили шкіри для кожухів. Кожушина виходила насиченого, яскравокоричневого кольору, саме на вибагливі дівочі та жіночі одяганки. Важкого, голодного року сорок сьомого, моя мама починала вчителювати в селі, далеченько від дому. З шматка полотна, що дивом зберігся в голодні роки, пошили мамі справжнього костюма, котрому і зносу не було. А щоб мав "вигляд", пофарбували його, отой шедевр сільського кравця, відваром кори і суплідь вільхи у коричневий колір. Спасибі тобі, вільхо, що виручила в скрутну годину!...

Літніми вечорами пахощі м'яти напливали у двір із саду де вона росла під яблунями. З м'ятою бабуся заварювала чай, додаючи ще квіт глоду та чебрецю. Чи доводилося Вам, випити морозної днини чашечку такого чаю? Спробуйте, і ковток отого неземного трунку, пам'ять серця, здолає відстань і час, роки і десятиліття... Бабуся ж готувала з сухих вишень, яблук та груш узвари, настоювала на м'яті; обов'язково клала листя м'яти в киселі та квашені яблука. Сухі пучечки з розквітливими квітами м'яти висіли скрізь по стінах, м'ятою

ж пересипали сушенину — сливи, вишні, яблука — щоб жучки не заводились, та перекладалось все у скрині — і від молі, і для аромату. На зелені свята, на клечення, долівку в хаті струшували зрізаною осокою, лепехою, м'ятою, чебрецем, любистком. Ті пахощі свята, врочистості, неземної чистоти, мені вчуваються досі. Коли ж трапляється підняти з трави пізніє яблуко, пропахле м'ятою, пам'ять знову повертає в ті далекі літа, до рідного дому...

У цілющу силу всілякого зілля бабуся свято вірила, зналася на тих травах, котрі повертали здоров'я і силу і людям, і худобині. Зелена аптека була навколо — на луках, в полях, у лісі.

...Коли молоде літо входило в силу, а літній день не мав кінця-краю, наставав, нарешті, довгожданий момент, коли можна було йти по зілля. Із мальованої скрині діставались свіжа хустка і фартух, лагодилася торбинка з серпом, і чимось смачненьким популуднувати. На ті найцікавіші в житті "ботанічні екскурсії" ми ходили з нашими сусідками — бабою Ганною та бабою Марусею, однолітками бабусі, подругами її дівочих літ.

Маршрут вибирався довго і зважено, обговорювався колективно, в усіх деталях, уточнювався: що саме можна знайти там чи там, куди найперше треба йти тощо. Якщо до панської криниці — то там на горбах уже звіробій гарно цвіте, а на лузі вороньківському — ще тільки в силу входить, а васильки вже відцвітають. А можна аж в Артополот, за село — там деревій давно вже забілів, та й чебрець на горбах теж ліловіє, на порі. А на лузі — золототисячник зацвітає.

Неспішно прошкували мої перші-найперші ботаніки, гомонячи про се, про те; коли, яку траву брати, і як сушити, зберігати; як, і з чим уживати. І скільки тонкощів про всяку травину знала кожна з них, твердо віруючи, що саме її рецепт — найефективніший! Вікова мудрість мого народу, тисячолітній досвід — як же мало всього цього безцінного багатства використовуємо ми сьогодні в нашому житті, стресово-спресованому, стрімкому...

Барвисті снопи, принесені з тих походів, сушилися в прохолоді, а зберігалися на горищі, або ж за сволоком у хаті. Тому і взимку завжди віяло ніжним-ніжним подихом літа, а рушники, картини розцвітали дивними фантастичними квітами, букетами...

А в Терешкове провалля — так звалось урочище за селом — ми ходили за лісовими горіхами. Як страшно і цікаво там було, яких тільки переказів, легенд я не переслуховувала за дорогу! Особливо — про козаків, які нібито вирили потаємний хід ще в сиву давнину, саме в цьому проваллі! Як же хотілося знайти отой легендарний хід серед кущів ліщини, шипшини, терну, та непролазної ожини і хмелю! І як тільки гарно бабуся розповідала про всяке зело, про зустрінуті по дорозі трави, кущі, дерева! Мені, малій, бачилися вони тоді живими істотами, казковими і незвичайними. Яке щастя, що все це було в моєму дитинстві, в моєму житті, і живе в душі, і в серці...

За опеньками, лісовими дичками-грушками ходили аж до лісу сухоносівського, під сусіднє село, за кілька кілометрів. Ці осінні мандри пам'ятаються чер-

вонозолотими, багряними, грибними. На подвір'ї зга-
сали останні пізні жоржини, ранками інешм брались
розкішні запашні чорнобривці, жовтогарячі, величезні,
пахаті гарбузи купами лежали серед городу. Саме в
отаку пору, коли вже снувалось срібло "бабиного літа",
з комірчини діставались плетені рогозяні кошики, тор-
биночки — на все, що ліс пошле.

Рано-раненько, поки ще іній пригащував зелень
озимини, ми вже були в дорозі до того казкового лісу.
А він все ближче підступав, хлопав у дитячу душу
червоним золотом кленів, багрянцем осик, терпкими
пахощами дубового листу... А ось і перші знахідки —
величезні білі шапки грибів, якраз на межі поля і лісу.

— Клади, дитино, в кошик, то печериця, смачна,
істівна, добра буде юшка — це сусідка, баба Ганна. Ото
вже радощів — перший знайдений гриб, та ще й
істівний! Мабуть тому і люблю печериці все життя....
А ще ж траплялись і "бабки", і опеньки, і білі.

Шурхотить золоте листя під ногами, десь вгорі
перегукуються сойки, білочка метнулася блискавкою
по дубовому стовбуру, між вітами. А ось і жолуді — як
перемиті, один в один, важкі, лиснючі. І так же гарно,
затишно, врочисто в осінньому лісі, як у храмі. Навіть
перемовляються жінки напівголосно, аби не сполю-
хати оту лісову тишу...

Дуби розступаються, відкриваючи невелику по-
лянку, геть порослу низенькою зеленою травою. По-
середині жебонить крихітне джерельце, а вода холод-
на-холодна, аж зуби зводить.

— Жива вода, цілюща — це вже моя бабуса Мотря
гомонить, набираючи тої "живої" води в ковшик до-
лонь.

— Ото бачиш стежину? Сюди вся лісова тварина
ходить води напиться, сили набратись...

Догорав погожий осінній день, коли ми вертались
додому. Мідні жолуді, печериці і опеньки, терен, опо-
витий сизим туманцем, лимонножовті, запашні кисло-
щі яблука-дички, терпкуваті грушки, пучечки пізньої
материнки, коралі шипшини, пригірщ ягід глоду —
чого тільки не було в кошиках. А ще — солодка втома.
І незабутні враження про навколишній диво-світ, що
потім зігріватимуть душу теплим спомином все жит-
тя...

Весь огорог, і класичну, полтавську леваду моя
бабуса завжди обсаджувала коноплями. І розроста-
лись вони, буйні та пишні, наповнюючи леваду міцним,
настояним духом — в селі побутувала думка серед
господинь, що ніяк шкідники не заводяться там, де
ростуть коноплі. Відварами конопляного насіння в селі
з давніх-давен лікували худобу, запашну конопляну
олію споживали в страву. Всі господині нашої вулиці
замочували коноплі "на полотно" у неглибокому ру-
каві річки Многи, на Кругленькій. Пізньої осені ко-
нопляні снопи-кулики на кілька тижнів притоплюва-
лись на мілководді для вимочування. Там же заго-
товляло жіноцтво і цілюще коріння айру-лепехи.
Вимите, порізане на невеличкі шматочки, висушене,
воно по кілька років зберігалось серед іншого арсеналу

домашніх селянських аптечок, гамуючи болі в печінці,
шлунку, зубні болі, тощо.

Коноплями ж бабуса турбувалася всю зиму.
Сушила, м'яла, тіпала. Пухнасті кужелі невтомними
жіночими руками перетворювалися в нитки. Крути-
лося колесо прядки, перекручуючи грудень у січень,
зиму у весну; стугонів ткацький верстак — дивови-
жний винахід людства — час ткав собі полотняні до-
роги. А в якийсь яскравий, теплий весняний день ті
полотняні дороги розстелялися довкола річки, на мо-
лодій траві — наставав час відбілювати полотна. Це
були найцікавіші дні! На твоїх очах оті сірі, непомітні
шматини ставали білосніжними незвичайними, незві-
даними дорогами в далекі, незнані краї, що так манили
до себе. І тепер, через роки і десятиліття, через Час і
Відстань, рушники, сорочки, вишиванки з того полотна
несуть в собі пахощі річкового зела, і дзвін бджоли, і
тепло сонця, і щемний спомин про неповторні далекі
дні...

ПРО АВТОРА

Лідія Шеремет (24.ІІ.1950 р.). Виросла серед сте-
пових просторів гоголівської чарівної Полтавщини, в
сім'ї сільської вчительки з славного козацького роду
гетьмана Апостола.

За фахом, за освітою, за покликом серця — бо-
танік, еколог — закінчила біологічний факультет
Харківського університету. Півтора десятки літ по за-
кінченню і домішкою, і захопленням, і улюбленою її
роботою був заповідник (резерват) "Михайлівська ці-
лина", що на Сумщині (за 50 км від м. Суми), де
працювала директором, науковим співробітником.

Нині — науковий співробітник екологічної лабо-
раторії Інституту прикладної фізики АН України.

"Враження дитячих літ, які назавжди полонили
мене, лягли в оці рядки, які я щиро дарую Вам, дорогі
і далекі земляки-українці — пише Авторка... Хай те-
пллий спомин про рідну землю діткнеться Вашого серця,
через Час і Простір зігріваючи душу. І щемна згадка про
далеке коріння Вашого роду хай повертає до неньки-
України, котра чекає. І радо зустрічає своїх дітей з
усього білого світу... Низький, доземний уклін Вам, і
найсердечніші побажання здоров'я, довголіття, бла-
гополуччя, щастя і прихильності долі". ■

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ

TRYPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброякісні фото для паспортів
та інших документів.

2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113

Toronto, Ontario M6S 1P1

"АЛЬТЕРНАТИВИ ПРИВАТИЗАЦІЇ НЕ ІСНУЄ", — вважає президент першої в Україні акціонерної компанії "Укррічфлот" Микола СЛАВОВ

Кілька років тому, як один із засобів роздержавлення і приватизації державних підприємств в Україні виникла ідея їх акціонування.

Акціонерне товариство "Укррічфлот" започаткувалося на громадських засадах понад 2 роки тому. Від керівництва судноплавного підприємства, зокрема від тодішнього голови правління "Укррічфлоту" Миколи Славова, залежала підтримка цього рішення колективу на вищому рівні. Необхідно було домогтися дозволу на відповідні рішення щодо акціонування від уряду України, переконати керівників у міністерствах і відомствах про необхідність проведення цієї акції, "альтернативи якій, — як говорить нинішній президент компанії Микола Славов, — не існувало. Відсутності з обраного шляху було б злочином перед людьми".

Майже рік велася боротьба на всіх рівнях, доки проект з пропозиціями щодо акціонування був узгоджений. Розпочала роботу Фондова комісія по визначенню вартості майна, якій, до речі, після першої оцінки матеріальних ресурсів і фондів "Укррічфлоту", довелося припинити свою діяльність, оскільки не так вартість майна, як сам факт приватизації не влаштував чиновників з Міністерства меліорації і водного господарства України, Кабінету міністрів. "Закулісну" боротьбу "Укррічфлот" виграв. Офіційно ж українська преса повідомила, що Микола Славов зумів довести необхідність проведення ринкових реформ в одній окремій галузі.

Нерідко, окрім об'єктивних труднощів, які створювалися внаслідок браку досвіду подібної роботи, недоскопальності українського законодавства, відсутності чіткої нормативної бази тощо, виникало безліч проблем і перешкод, які гальмували процес реформування, а інколи ставили під сумнів можливість його проведення. Наприклад, вже під час перших торгів на біржі на урядовому рівні було порушено питання про перевірку номінальної вартості акцій "Укррічфлоту". Однак, чергові результати перевірки засвідчили достовірність і юридичну правомірність проведення біржових операцій "Укррічфлотом".

Від 10 листопада 1992 року, після виходу у світ наказу Фонду державного майна України про створення акціонерної судноплавної компанії "Укррічфлот", справа, нарешті, зрушила з місця. Державні установи, які опікували "Укррічфлот" втратили величезні прибутки іноземної валюти, а кожен акціонер компанії став власником частини її майна. Як монополіст "Укррічфлот" вмер. На його місці постало 17 самостійних акціонерних товариств, які у гострій конкурентній боротьбі мусять утверджуватися, допомагати

одне одному, закладали фундамент міцної акціонерної компанії.

Цілком закономірно, що пріоритетне право на придбання акцій на пільгових умовах надається працівникам "Укррічфлоту". Понад дві третини — реалізуються згідно зі статутом — "іншим юридичним і фізичним особам". Початкова ціна на одну акцію та сума приватизаційного майнового сертифікату донедавна складала 35 тис. крб., а після 2 листопада 1993 року, згідно з Указом Президента України про індексацію номінальної вартості майнових сертифікатів, дорівнює 1 млн 50 тис. крб. Як запевняють у комерційному відділі "Укррічфлоту", і така ціна акцій не зупиняє людей. Покупці вірять у перспективу розвитку "Укррічфлоту" і стають власниками якоїсь частини його майна. Вже понад 100 тисяч акціонерів, які не працюють у судноплавному підприємстві, нині входять до цієї компанії.

Та все ж акціонерна форма власності якоюсь мірою є колективною, загальною. Вивільнившись від державної опіки, судноплавна компанія "Укррічфлот" отримала значні прибутки, 90 відсотків яких складають валютні надходження від закордонних перевезень вантажів, здавання в оренду українських суден та ін. Одні "сектори" — незалежні акціонерні товариства — "крутяться", заробляючи гроші, інші, часто — густо з об'єктивних причин, є своєрідним баластом компанії, її потенційними банкрутами. Трапляється, що вигідніше теплоходам, самоходкам, буксирам простоювати біля причалів, аніж здійснювати рейси по Дніпру, оскільки витрати лише на паливе є в кільканадцять разів більшими від вартості самих перевезень.

Однак, президент "Укррічфлоту" обстоює думку, що й подальші процеси приватизації і роздержавлення "Укррічфлоту" проводитимуться за участю річковиків, які хочуть працювати, але в нинішній момент не мають змоги реалізувати свої можливості.

"Ми не можемо, не маємо права викинути тих людей, з якими багато літ пропрацювали, на вулицю, — говорить Микола Славов. — Ми будемо створювати можливості для використання їхнього досвіду. Максимально скорочуючи перехідний етап від державного до приватного сектора, ми намагаємось з найменшими втратами формувати, "виросувати" потенційного діяльного власника, який не заглядатиме черговому вождеві у рота, а державі — у кишеню..."

Очевидно, одним із таких заходів, який відкриє дорогу ширшому підприємництву і виховає нових керівників у нових економічних умовах, стане відкриття у Києві філії Одеської морської академії. Навесні 1994 року розпочнуть навчання близько 50 юнаків і дівчат, які оволодіватимуть спеціальністю "Економіка і упра-

вління на водному транспорті", а після набуття освіти працюватимуть у структурах "Укррічфлоту".

Цілком зрозуміло, що свої нинішні заощадження судноплавна компанія намагається раціонально і перспективно використовувати. Майбутнє джерело прибутків "Укррічфлоту" — міжнародний туризм. Компанія має у своєму розпорядженні 12 туристичних теплоходів, які здійснюватимуть туристичні маршрути по Дніпру, Дністру, Дунаю. На замовлення "Укррічфлоту" розпочато будівництво ще двох туристичних суден типу "ріка-море", які долатимуть морську відстань між Дніпром і Дунаєм, здійснюватимуть туристичні круїзи від Києва до Відня.

Ведеться будівництво й вантажних суден типу "ріка-море". У цьому українській компанії допомагають західні інвестори, надаються кредити від іноземних суднобудівних фірм і банків. Власними силами "Укррічфлот" на Херсонському суднобудівному заводі, який є одним з акціонерних товариств компанії, також буде вантажне судно.

Певні надії судноплавна компанія пов'язує і з реконструкцією власних заводів, які з часом даватимуть продукцію, а відтак і прибутки. Один з них — Халепська цегельня — переобладнується для випуску високоякісної продукції за новими західними технологіями.

Нинішні досягнення компанії — це і продовження будівництва житлових помешкань для річковиків, і діяльність власних медичних закладів, оснащених найсучаснішим імпортом обладнанням.

Водночас, за словами Миколи Славова, більша частина прибутків компанії йде на зростання заробітної плати для річковиків, жертвуючи при цьому перспективами розвитку.

"Досить годувати людей обіцянками про світле майбутнє, — вважає він. — Потрібно забезпечувати добрий заробіток вже сьогодні".

Звичайно, левову частину валютних надходжень "Укррічфлот" отримує від регулярних перевезень на міжнародних лініях. Судна компанії транспортують вугілля, нафтопродукти, руди металів, брукх, метал, труби, ліс, будівельні матеріали, вантажі у контейнерах та ліхтерах, мінеральні добрива, каучук, зерно, консерви та багато іншої промислової і продовольчої продукції. Існують регулярні лінії перевезень, які охоплюють країни Середземноморського, Чорноморського і Азовського регіонів. Також проводяться рейси до країн Північної Африки, Атлантики, Близького Сходу, Балтійського і Північного морів.

Нині "Укррічфлот" нерідко називають флагманом економічної реформи, його керівників — піонерами на шляху до ринку, які поклали край державному монополізму, утворивши "приватно-колективну власність на засоби виробництва". Очевидно, це вірний шлях до подолання опору збанкрутілої системи "розподільчого соціалізму", дієвий метод роздержавлення і приватизації.

Однак, такий метод і така форма "націоналізації" державного майна є надто "привілейованою". Адже лише поодинокі "високотонажні" державні підприємства, акціонуючи своє майно, зможуть вижити у

нинішніх умовах абсолютного економічного хаосу. В більшості випадків — це потенційні банкрути, які на сьогодні існують від державних дотацій, ресурсів, постанчання. Малоімовірно, що ці гігантські підприємства зможуть вести самостійне існування, отримувати кредити і західні інвестиції. Але альтернативи приватизації нема.

Насторожує лише "колективна власність на засоби виробництва". В історії радянської держави таке вже було.

Дмитро ОБЯК

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede)
TORONTO, ONT. M6S 1N4

TONY HRUBI
(416) 763-1851

Looking for that authentic Ukrainian gift?

UKRAINSKA KNYHA

A Division of
Demo Trade Limited

Importer and distributor
of fine giftware

NOW
DUTY FREE!

No Duty on clothing
(except leatherware), footwear
and food sent in prepaid parcels to
Ukraine, Belarus, Russia, the Baltic
States and other parts of Eastern Europe.

- EMBROIDERED
tablecloths towels bedspreads
aprons blouses shirts
- BEAUTIFULLY PRINTED
wool kerchiefs and shawls
- HAND PAINTED
decorative plates and boxes
- INLAID WOOD
from the Carpathians,
Hutsulshchyna and Bukovyna
- GLASSWARE AND CRYSTAL
from Lviv and Kiev
- BOOKS PERIODICALS and more

Your heritage art store

UKRAINSKA KNYHA
962 Bloor Street West, Toronto, Ontario
Canada
FAX: (416) 531-4075 Phone: (416) 534-7551 TELEX: 06-22465

M6H 1L6

ІМПЕРСЬКИЙ СИНДРОМ І УКРАЇНСТВО

Нещодавно в Канаді перебував відомий український письменник, який живе і працює в Москві, громадський діяч, Голова Об'єднання Українців Росії Олександр Руденко-Десняк. Він прибув сюди з цікавою місією — зібрати матеріали для сценарію кінофільму про побут національних громад у Канаді, зокрема, про збереження українцями своєї мови і культури далеко від історичної Батьківщини.

Працю над кінофільмом спонсорує відомий підприємець і меценат Петро Яцик. Підготовляється кінострічка для показу, як не дивно, державною телевізією Росії (телевізією, відомою своєю неприхильністю до незалежної України). О. Руденко-Десняк розповів мені, що то було непросто — переконати керівництво телевізії тієї держави, де завжди зневажали права національних (крім російської) груп, оприлюднити досвід політики багатокультурності, показати, які досягнення у ділянках мають українці в умовах демократії.

Зустрівшись для інтерв'ю з О. Руденком-Десняком, ми й говорили про українську долю, про нові її обрії, про архіскладні теперішні стосунки між Україною і Росією...

— Що, пане Руденко-Десняк, з політичних процесів у Росії найбільше вас хвилює?

— Передовсім це та частина подій, яка має відношення до національної проблеми в Росії.

Нині поживається життя національних груп — і то не є вже суто культурницькою проблемою, то переросло в проблему політичну. Я абсолютно переконаний у тому, що в поліетнічній державі без розв'язання національної проблеми не можна говорити про реальну демократію, або принаймні — демократизацію. На російському терені це означає ускладнення. Маємо нову Конституцію, в якій є чимало добрих, демократичних засад, але... факт багатонаціональності Росії там проігнорований... Я з нетерпінням чекав звернення Президента Єльцина до Державної Думи, — але й там цей момент відсутній. Ідеться про ігнорування великої політичної реальності.

Коли в грудні 1993 р. були вибори до Державної Думи, то національні об'єднання (не лише українське) зверталися до різних політичних партій з пропозицією виступати з висловленням різноманітних потреб національних громад, з висловленням коначності розв'язання національного питання. Жодна політична партія (за винятком хіба що партії С. Шахрая) не пішла на такі контакти, не захотіла доповнювати такими вимогами свої програми. Представники тих партій пояснювали досить відверто, що мусять, мовляв, рахуватися з настроями пересічного виборця, а російський виборець не бачить

жодної національної проблеми... Я вже виступав зі статтею "Діаспора, якої не було", твердячи, що це є недалекоглядною політикою: вона може дати певний тактичний вииграш для якоїсь партії, але дасть і страшний стратегічний програш — для суспільства в цілому.

Влада в Росії ніколи не вміла віднаходити спільну мову з регіонами, з національними утвореннями. Є багато людей, які виступали з демократичними гаслами, а нині виступають з гаслами шовіністичними, щоб "перехопити ініціативу" у Жириновського й Руцкого...

Ось коли пересічна людина усвідомить, що імперії таки не існує і треба будувати нову Росію, яка має знайти свій шлях до нормальної міждержавної співдружності, — тоді й політики змінять свої програми. Звичайно, російська національна ідея в її імперському сенсі зазнала страшної кризи, а може, й краху, — але загалом свідомість не може змінитися протягом року чи двох. Це тривалий процес.

— Наскільки є вагомим слово високих воєначальників у теперішній політиці Кремля?

— Російська армія — це залишок Радянської армії. Це її лихо. Є величезна кількість генералів, які не хочуть позбутися своїх привілеїв... Це величезна верства людей, яка, безумовно, може стати політичним фактором. Такий перебіг подій закінчився б трагічно — для європейської співдружності і самої Росії.

Чи є нині мілітарна сила, яка стримить до влади? Не знаю. На собі особисто я не відчуваю тиску, але це не означає, що немає тиску на людей, які займаються реальною політикою. І ще це не означає, що люди з військово-промислового комплексу не можуть про себе заявити, бачачи, що йдуть з історичної арени... Колись Президент Айзенгавер, властиво, й сформулював це поняття: "військово-промисловий комплекс", який він мав за величезну небезпеку для цілого суспільного розвитку. І це в державі з розвинутими демократичними інститутами! А що говорити про Росію, яка досі не може виборсатися з примітивного тоталітаризму...

Олександр Руденко-Десняк

Небезпекою є і те, що російське офіцерство перебуває в жалюгідному стані — людину зі зброєю в руках піддавати утискам таки небезпечно. У Росії скрізь, на кожному кроці крадуть, крадуть масово — це віддзеркалюється і в армійських реаліях. Крадуть від генерала до солдата, розпродують зброю. Але це вже інша тема.

— Це все тема краху імперії...

— Так, імперія — дуже своєрідне явище. Вона є можливою лише за тоталітарного ладу. Порядок в імперії можна забезпечити лише прямим примусом. А коли ми позбавляємо суспільство цього ланцюга, то маємо величезну кількість спантеличених рабів...

— **Українці в Росії. Чи є можливим затримати їхню національну ідентичність?**

— Асиміляція мала абсолютно тотальний характер. Нещодавно я познайомився з документами щодо Кубані, Ставропілля, Північного Кавказу, Таганрозького регіону. Перепис населення цих земель 1926 р. засвідчує 80–90% українців, які там жили (приблизно рівень Полтавщини). Та після геноциду 30–х років на тій же, скажімо, Кубані українцями визнаються нині лише 3%. Які страшні цифри!...

Проте маємо тепер і пробудження української національної свідомості на теренах Росії, що пов'язане з постанням незалежної Української держави. Відбуваються певні зрушення, в Росії з'явилися просвітницькі й культурні українські інституції, українська громада починає гуртуватися, заявляти про себе.

Не скрізь, проте, ці процеси тривають мирно. Є і спротив місцевої адміністрації під старим гаслом: "А чого їм треба?"

Перший конгрес українців Росії, який ми вели в жовтні минулого року, був уже хоч би тим цікавою подією, що ніхто не вірив, що цей конгрес може відбутися. А бач, відбувся. Ми поставили питання, аби держава виробила закони, які гарантуватимуть наші національні права. Ми ставили питання, щоб з України на територію Росії, де живуть українці, велася трансляція телевізійних і радіопрограм. Ставили питання, щоб російські державні радіо й телевізія мали спеціальні програми для національних меншин. Увесь цей пакет наших документів передано прем'єр-міністрові Чорномірдіну.

Я вважаю, що свого ми маємо домагатися лише конституційним шляхом. І якщо Росія хоче захищати права росіян поза своїми кордонами, то нехай вона спершу забезпечить права неросійського населення в межах власної держави.

— **А як ви, громадянин Росії, сприймаєте претензії керівництва вашої держави на її роллю "миротворця" на теренах небіжчика-Союзу?**

— Я вважаю, що в жодному куточку Земної Кулі жодна держава не повинна брати на себе якоїсь

особливої місії. Можна пригадати досвід Сполучених Штатів. У тих випадках, коли вони діяли в рамках Об'єднаних Націй і, властиво, з ініціативи ООН, це була одна ситуація, а коли починали відстоювати свої так звані "специфічні інтереси", це кінчалося великою бідою...

— Ви вже зауважували, що російське військо успадкувало від Советської армії всі її болячки. Чи не успадкувало воно й оту сумновідому функцію "подавати братню допомогу"? Там, де Советська армія це робила, закінчувалася демократія і текла кров...

— Маємо нині "таджицький синдром", який перетворюється на "афганський синдром". Я не розумію, за що там, у далекому Таджикистані, помирають російські хлопці...

— **І чому мають помирати таджики?...**

— Люди в Таджикистані відверто кажуть, що нині там російська армія підтримує місцевий режим. І це не є будівництвом якоїсь "системи колективної безпеки". Отже, синдром горезвісної "інтернаціональної допомоги" таки успадковано...

— **Чи здатна українська громада в Росії якось протидіяти імперіалістичній політиці?**

— Знаєте, російська преса є дуже далекою від ідеалу, в ній є дуже багато прикрого щодо незалежної України, але! Навіть у цій пресі часом спостерігається прагнення з'ясувати суть того, що відбувається між Росією і Україною, з'являється бажання побудувати по-новому ці стосунки. І для цього українська діаспора в Росії може зробити досить багато — і повинна зробити. Для зміни ставлення до українства. Ми повинні поширювати інформацію про історію України, про її культуру, сьогодення, про її політику — щоб це ставало надбанням якомога ширшого кола людей, бо ці люди просто так не мають правдивої інформації про Україну.

— **Яким є ваш погляд на перспективи російсько-українських відносин?**

— Російській національній свідомості треба переродитися — позбавитися отого імперського синдрому, який мордує мільйони людей. Так само, на мою думку, слід українській свідомості позбавлятися отого комплексу меншовартості і треба шукати партнерських (рівноправних!) економічних стосунків з російським господарством, ринком. Коли ми це активно робитимемо, то й з російського боку, сподіваюся, повіють кращі вітри.

Для мене очевидно: ми не маємо права штовхати українсько-російські відносини до глухого кута. Україна обов'язково буде незалежною — вона це вистраждала. Й ми повинні думати, як вона житиме через 100, через 200 років. Що вона матиме на своїх плечах — на півночі? Нормального партнера,

співпрацівника в особі Росії, чи джерело постійних небезпек?

Щодо самостійності України я маю реалістичний оптимізм. В українській нації немає іншого вибору, як зберегти незалежність.

*Missicaga — Торонто,
квітень 1994 р*

PALADIN INSURANCE LTD.

Tel: 239-7392

ПАВЛО КОЛОДІЙ

Insurance Broker

Забезпечуємо: дома, апартаменти, котеджі, автомобілі, торгові підприємства, каліцтво, життя! Також групова асекурація!

**90 Advance Road
Etobicoke, Ontario
M8Z 2S6
Fax: 239-9508**

Полагоджуємо
медично-шпитальне
забезпечення для осіб,
що приїжджають до
Канади на відвідини!

ВИ ХОЧЕТЕ СПОНСОРУВАТИ РОДИЧА ДО КАНАДИ?

(Канадська Сцена) — Якщо ви є постійним мешканцем Канади, живете тут, маєте не менше 19 років і хочете спонсорувати близького члена сім'ї, ця інформація може стати вам у пригоді.

Міністерство Іміграції Канади може вислати поштою всі необхідні для вас інформації і аплікації. Цим займається новий Центр Ведення Справ.

Як одержати необхідні документи?

Треба лише подзвонити по телефону, який знаходиться у телефонній книзі в розділі "Уряд Канади, Іміграція". Запитайте про набір документів для аплікацій — application kit: Sponsoring a Family Class Relative. В документах чітко виділено пункти, за якими ви можете подавати заяву. Для вас вишлють всі необхідні інструкції. Набір документів допоможе вам визначити, яких членів родини ви можете спонсорувати. Пам'ятайте, що ви можете стягнути до Канади тільки близьких родичів, таких як залежних від вас дітей, батьків, чоловіка чи жінку, нареченого. Ви не можете спонсорувати таку родину, як дядьки і тітки, брати і сестри.

До аплікацій додайте правильні і необхідні документи та плату, а також конверт із вашою адресою, в якому вам вишлють відповідь, і відправте все це поштою. Якщо ваше прохання буде вирішене позитивно, то працівники Міністерства відправлять його до відділу віз у країну проживання ваших родичів. Відділ віз вишле вашим родичам необхідні інструкції і видасть візу.

Пам'ятайте: до аплікації повинні бути додані всі необхідні документи і плата (гонорар). Якщо цього не буде зроблено, розгляд ваших паперів буде затриманий, або вам відішлють їх назад. ■

ДУМКИ ПРОТИ НОЧІ

- ✂ Навіщо крила тому, хто на пташиних правах!
- ✂ У кожного своя Сенатська площа. Іноді вона в межах чотирьох стін.
- ✂ В бездумному світі всяка думка небезпечна, тим більш, коли вона самоспечена.
- ✂ Якщо канібал править бал, то чи потребує він балет-мастера?
- ✂ Канонізація мертвих і умертвлення живих — у цьому весь сенс радянської культури.
- ✂ Де нема сили закону, там панує закон сили.
- ✂ У торгівлі головне — вчасно провести переоблік (перед черговим підвищенням цін).
- ✂ Далекозорість часто-густо окошується на ближніх.
- ✂ Точка опори — плацдарм опору.
- ✂ Слів багато, та на думки загата.
- ✂ Живучи за переносними ґратами, уможливлюєш свободу пересування.
- ✂ Висловлювати розумні думки не завжди з руки — надто коли їх нема.
- ✂ Власна думка часто вилазить боком (тому, хто її має).
- ✂ Діалог слова з кийком — для кого це кінчається добром?
- ✂ Зверхність щодо дійсності означає зверхність дійсності.
- ✂ Сміється той, хто сміється з-заду.
- ✂ Для нього всі жанри добрі, а надто нудні.
- ✂ У вірші будь-яку тему можна занапестити.

Ростислав ДОЦЕНКО

**Tel:
(416) 763-1093**

MEAT PRODUCTS LIMITED Specialists for over thirty years

- Найкращої якості м'ясні продукти власного виробу;
- Вареники, флячки, квашена капуста та інші європейські ласощі;
- Замовлення на весілля та на інші прийоми;
- Говоримо по-українськи;
- Власник Е. Рембач до Ваших послуг.

**2238 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO, M6S 1N6**

"ПІД СОНЦЕМ ОБЕЗДОЛЕНИХ" ГРИЦЬКА СІРИКА

Дякуючи редакторів "Нових Днів", мені трапилося нагода прочитати 264 сторінкову книжку вищезгаданого автора. Вона складається з двох частин, які представляють частини 7-му і 8-му зі всього добробку "Мемуарів" цього автора. Твір виданий видавництвом "ОРІЙ" (Київ), як 2-ге виправлене видання, в 1992 році.

"Під сонцем обездолених" охоплює воєнний період життя українців Сіверщини, окупованої німцями під час 2-ої Світової війни. Але поруч з цим автор коротко ознайомлює читача з історією, побутом, стражданнями аборигенів сіверської землі під окупацією російських імперіалістів. Вже з цієї причини цей твір можна трактувати історичним оповіданням окупаційної доби України.

Перша частина книжки демонструє собою евакуацію українців Сіверщини на Захід, подвійний страх евакуйованих: з одного боку, перед наступом імперіалістично-озвірілого більшовизму, а з другого боку боязкість перед невиразною і непослідовною політикою німецького нацизму супроти українців. Ця частина твору під заголовком: "У дорозі" покриває 136 сторінок тексту і показує життя евакуйованих під час "мандрівки в невідоме".

Друга частина під назвою "У Берліні" забирає решту 128 стор. і змальовує таборове життя працюючих українців у Берліні.

Наразі, ми зупинимося на першій частині цього твору. Евакуація, яку Грицько Сірик яскраво описав, охопила багато людей різних професій, представників різноманітних верств населення, але головно вихідців із села. Отже, ця частина книжки включає велику кількість героїв, серед яких, безумовно, сам автор є головним героєм твору. Його основна заслуга полягає в тому, що він зумів проникнути в ество провідних героїв оповідання і показати їхні характери, життєві поведки, політично-ідеологічні заслуги, або промахи й помилки, допущені ними в їхній діяльності в умовах більшовицької чи німецької окупації України.

Автор виразно показав любов і прив'язаність своїх героїв до рідної землі. Бож більшості їх не поспішають від'їздити далеко від свого дому в надії на те, що ось-ось німці відженуть більшовиків і тоді вони повернуться додому. Але не так сталося як думалось, і тому евакуйованим довелося посуватися все далі й далі від дому, в західньому напрямку; а чим далі вони від'їздили від своїх рідних осель тим сильніше їх опановували сум, журба й горе.

Це не була евакуація примусово організована німецькою владою, люди їхали добровільно своїми кінями, упряженими у вози зі своїми власними засобами існування і пристосуванням до життя. Вони їхали, насамперед, щоб уникнути нелюдського терору, несеного

більшовиками на українські землі, під час їхнього наступу на німецькі позиції. Це стає зрозуміло кожному, прочитавши книжку.

Не гірше висвітлена в цій частині книги й боротьба за існування евакуйованих людей. З ціллю вижити в тих безвідрадних умовах їм не раз доводилося й сваритися між собою, спекулювати, красти, часом виконувати працю не за своїм фахом чи бажанням.

Автор, як добрий знавець радянської системи, в своєму творі дещо зазначив про велику небезпеку для евакуйованих від советських підпільників, з якими вони мали зустрітись, мандруючи на Захід. Очевидно, автор розумів, що найбільшою небезпекою для них було використання більшовиками так званих "легальних трибун" з допомогою яких більшовики мали можливість руками німців нищити своїх ворогів. Такими трибунами були: поліція, яка часто з усім своїм кадровим складом одночасно належала до червоно-партизанських загонів; частини власівської армії, які ін-коли формувалися із спеціально засланих більшовиками агентів; а найчастіше дошкуляли кадри перекладачів, що спеціально засилалися більшовиками для розбудови енкеведівсько-агентської сітки при німецькій адміністрації в занятих територіях (Див. випадок, пов'язаний з фольксдойчеркою Альвіною Тимченко, стор. 41-44).

Звичайно, що найбільшою загрозою, не тільки для евакуйованих, а для всього населення були червоні партизани-ковпаківці, якими кишили українські ліси, а їхніми вірними помічниками часто були так звані "приймаки", що не відступили з червоною армією і не здалися німцям в полон, а поприставали в прийми до українських вдовиць.

Взагалі червоно-більшовицьке підпілля в окупованій німцями Східній Україні, яке легально діяло в ролі перекладачів, адміністраторів, поліцаїв, військовиків у німецькій уніформі було не тільки великою небезпекою в житті місцевого населення, а й значною перешкодою у плавному процесі евакуації українців зі східних земель. Не зважаючи на те, що часто евакуйовані їхали в супроводі німецьких комендантів східних теренів, що завойовували більшовики, червоно-агентурні адміністратори західних теренів не раз дерзали гальмувати справу видачі харчів для евакуйованих, поліцаї часто відмовлялися охороняти евакуантів від можливого нападу червоних партизанів, а власівсько-більшовицька агентура незаконно відмовляла їм у перепустках через мости чи шляхи, які вона патрулювала. З цього виходить, що без супроводжуючих німецьких комендантів евакуація наших людей, взагалі, була б не можливою. Автор не оминув і висвітлення фізичного терору над українським населенням мадярських українофобів, які були воєнними союзниками німців.

Вищенаведених прикладів цілком вистачає, щоб уявити ту страшну дійсність в Україні в період воєнного лихоліття. Автор як очевидець і добрий спостерігач усіх тих бачених епізодів зумів їх належно описати і подати на розсуд читачів.

47-ма сторінка книжки інформує, що кінцевою точкою їхньої мандрівки був Київ, де їм об'явили, що від того моменту вони переходять на таборове життя під охороною поліції і німецьке адміністрування. В зв'язку з цим усе власне майно і коні були від них відібрані, але майбутня доля їх залишалася й надалі невиразною. Їхня мандрівка на Захід продовжувалася, тепер вже потяговими ешалонами на утриманні німців і під супроводом суворої поліції. Згідно описів, поданих у книжці, саме тут евакуантам довелося пережити низку різноманітних епізодів скитальського життя.

На фоні цього, одним із приємних моментів була несподівана зустріч і знайомство автора з вояками Української Повстанської Армії, що стали на постій у с. Янченцях. Спочатку, автор, прийнявши їх за червоних партизанів, з переляку заховався в димар, а трохи пізніше довідавшись, що це українсько-національні повстанці познайомився ближче і спав з ними на одному ліжкові.

Текст книги між стор. 69–93 не є приємним до читання, особливо для жінок, бо українські молодиці й дівчата на Поділлі, незалежно від віку і подружнього статусу всі без винятку, з якими авторові і його приятелям доводилося зустрічатись, показані статевозбоченими істотами, самонав'язливими самицями, мало чи не гвалтівниками "скромних і порядних" чоловіків. І це в той час, коли німецькі медичні лікарі, які перевіряли здоров'я українських дівчат перед їх виїздом на працю до Німеччини дивувалися їхній високій моральній витриманості.

На сторінках 73-й та 75-й автор скаржиться на вільне поводження з ним та на залицання до нього неповнолітньої внучки своєї господині в якій він тимчасово мешкав. У цьому випадку читач може припустити, що автор володіє ознаками неперевершеного красуня.

Не зважаючи на його уникання близьких зв'язків з легковажними подолянками, мотивуючи це родинним станом вдома, він у розділі під назвою: "А в гречку таки вскочити довелось" відверто признається в своїх близьких стосунках з сільською молодницею — Віркою, а в наступному розділі на стор. 93-й зазначає, що через наближення фронту йому довелося залишити Вірку Підгородецьку вагітною; іншими словами, спромігся не тільки на близькі стосунки, а й на потомство...

У наслідок наближення східного фронту всім евакуйованим довелося покинути Поділля і пуститися в дальшу дорогу на Захід німецькими потягами під охороною польської поліції.

На стор. 122-й автор висловлює своє захоплення зовнішнім виглядом західної частини України, що розташовувалася за Збручем. Він зазначає: "Скоро після переїзду... Збруча річки не було більше видно подільських хат, покритих соломою в "драбинку", та убогих колгоспних садиб, а було видно будинки та хати по-

криті бляхою, гостроверхі церкви та окремі хутори заможних господарств". А на стор. 123-й продовжує: "За Збручем будівлі виглядали кращими, людські оселі упорядковані і люди заможніші в капелюхах, а не в латаній одежі, навіть огорожа та паркани не похилені та не оброслі бур'янами. Все ніби краще, заможніше, упорядковане, але якесь чуже, далеке і непривітне... Вози на гумових колесах були ознакою того, що ми ідемо зовсім відмінним тереном господарювання і суспільного побуту. Розпростерті радіоантени над дахами були певною ознакою, що вже на цій частині України навіть німці господарюють зовсім по іншому, ніж господарювали в нас". Сказано дуже добре, але не зрозуміло, чому для автора в цій частині України все виглядало "якесь чуже, далеке і непривітне"?

На фоні вищеописаного, трохи нижче автор також твердить, що його опанувало страшне пригноблення, коли евакованих привезли на станцію м. Львова, де він вийшовши з вагона з наміром пошукати "Аборт", випадково довідався про ганебний терор "бандерівської поліції" в німецьких одностроях, та побачив, що весь простір поміж залізничними коліями густо був забруджений людськими екскрементами; причім, так густо, що як твердить автор: "Не було де ногою ступити".

Такі твердження можуть виглядати для читача суперечливими й неправдоподібними, якщо взяти під увагу попередні описи автора про гуманне поводження вояків УПА на Поділлі, які вважали своїм провідником Бандеру та добре порядкування німців у цій частині України. До того, читач, знаючи німців, як неперевершених чистунів, просто, не повірить авторові, щоб вони могли допустити забрудження людським калом придвірцевої площі, яка була під їхнім адміністративним порядкуванням.

Автора цих рядків та, напевно, й інших читачів не мало дивує той факт, що ідейних антикомуністів, тобто добровільно евакуйованих від більшовизму, німці везуть на захід не як ворогів свого ворога, а як злочинців застосовуючи над ними, руками польської поліції, кацетно-режимного гатунку фізичний терор. Для підтвердження цього факту варто тут навести хоча б один із уривків на стор. 126-й. Автор пише: "Тих людей, що не бажали вилазити з вагона, поліцаї обзивали брудною лайкою, а тих, що не розуміли їхньої мови та команди штовхали прикладами рушниць в спину, боки і взагалі куди попало. Кричали на нас, щоб ми "замкнули писки" і не розмовляли між собою. Взагалі, поводитися з нами як із справжніми кримінальними залочинцями чи особистими ворогами".

Нарешті після подібних тортур усі евакуанти із Сіверщини опинилися в перехідному таборі під Берліном, — де їх кваліфікували як групу остівських робітників і розіслали на працю.

Аналізуючи весь процес евакуації цієї групи доводиться зробити висновок, що, мабуть, від початку й до кінця нею займалися советські підпільники, які сплели собі гніздо у німецьких офіційних установах. Так сміємо припускати, бож загально відомо, що німці вітали наміри бажаючих евакуюватися від більшовиків на захід, радо для цього давали транспорт і забезпе-

чували евакуантів харчами в дорозі, як також чужинецькими харчовими картками та квартирою, в більшості випадків при евакуаційних таборах, в кінцевих точках евакуації. Представники Міністерства Східних Справ допомагали знайти працю, при цьому, ніяких оствіських чи інших відзнак не вішали.

Заокруглюючи рецензійний огляд першої частини твору, мусимо зробити висновок, що не зважаючи на низку недоречностей, перебільшень і помилок, її можна назвати художнім твором, написаним у формі повісті, бож герої твору і їхні дії схарактеризовані досить образно, навіть, якщо так можна висловитись з перебільшеними деталями, які для покращення якості твору краще було б із книжки частково усунути. Так само, затягнені розмови автора в творі про людський кал, опорожнення шлунків і сечових міхурів, і завошивлення понижують художню якість твору, тому при новому виданні варто було б ці недоліки поправити. Також авторові не можна забувати, що чужоземні і локальні рідковживані слова потребують роз'яснень їх значення у виносках, бо не кожний, наприклад, знає, що означають такі слова як потулкувати, розвори, ворини, кегла, фізерит, ванькир, обарок і низка інших.

(Про другу частину книжки читайте в наступному числі.)

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько -- власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
 - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

Григорій КОЧУР

СЛОВЕСНЕ ПАВУТИННЯ МАЄ ОДНУ МЕТУ...

Мені пощастило прослухати, — у записі, звичайно, — ораторію Валерія Кікти "Святий Дніпро" у виконанні Едмонтонського хору "Дніпро". Враження ця музика справила на мене велике. (Між іншим, я волів би не "Святий", а "Священний Дніпро").

У пресі відгуки були позитивні. Але ось у "Гомоні України" прочитав я фейлетон Ореста Павліва з Монтреалю з такою назвою "Оцінка твору "Дніпро" ("ораторіальний літопис в 11 частинах" Софії Майданської). Тут, як бачимо, про музику мови нема, ідеться тільки

про текст Софії Майданської. Починається з побіжного компліменту ("Творчість Софії Майданської не позбавлена талановито схоплених окремих епізодів..."). Проте далі говориться, що в твір "закралось багато історіографічних недоглядів, переочень, помилок і невірних, тобто неісторичних наświetлень та фактологічних помилок, які ніяк не можна пускати в народ просто тому, щоб не баламутити громадської душі" (може таки не "душі", а "думки" і "помилки" не фактологічних, а "фактичних")?

Далі: "вихідна фраза (у 2-ій строфі), "...слов'яни, прийшовши, сіли по Дніпру", яка за авторкою твору взята із "Літопису Руського", не відповідає текстові оригіналу". Мовляв, як вони могли прийти на ці землі, коли вони зроду тут були, вони автохтони. Насправді текст, який наводить С. Майданська — то є цитата з Іпатського літопису: "так само й ті слов'яни, прийшовши, сіли по Дніпру й назвалися полянами..." і т.д. Це стосується й до зауваження, що князь Святослав "не ходив походом на Царгород", коли у тому ж Іпатському літописі читаємо: "І пішов Святослав воюючи, до города [Cesarohrada], і інші городи розбиваючи, які стоять пустими і до сьогоднішнього дня". Отже Оресту Павліву не догодила не Софія Майданська, а автор Літопису — до нього й треба звертатися з претензіями.

Взагалі, коли читаєш усі ці нападки на текст С. Майданської, то виникає враження, що поважні вчені, знавці історії, дискутують із текстом С. Майданської, як з історичним трактатом, вимагаючи від нього вичерпності, різнобічної аргументації. Тому то й пускаються в ход "концепції", прізвиська дослідників-археологів — І. Шовкопляса, В. Хвойки, Т. Пассек, В. Щербаківського тощо. Уся ця важка артилерія має одну мету — довести, що твору С. Майданської не треба було публікувати.

"Тенденція С. Майданської вплести в канву поетичного твору свою власну особу... звучить помпезно, нескромно і егоцентрично". Але ж С. Майданська присутня у творі вже тим, що вона його написала. Невже мусила публікувати його заради скромності анонімно?

Анекдотично виглядає причіпка до: "Ми комунари нари, нари, нари..." і дики висновки з цього.

Можна поминути ще деякі дрібні закиди на зразок кумедного зауваження, що "ніхто не гвалтував княгині Ярославни" (у С. Майданської княгиня Ярослава — це МОБА).

Робимо висновок: усе це павутиння аргументаційне мало одну мету: довести, що "Ораторіального літопису "Дніпро" не треба виконувати.

А на мою думку — якраз треба. І не лише в Канаді. Треба це зробити і на гастролях у Києві.

Григорій Кочур — одна з найавторитетніших статей в сучаній українській літературі. Відомий перекладач, поет, адепт неокласиків, енциклопедист. Йому, як і багатьом представникам української літературної еліти ХХ століття довелося перейти через "лагерні кола" сталінського терору (був засланий на шахти Інти). Зараз Григорій Кочур живе і працює в Ірпені, що під Києвом. ■

АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕРНОЇ ПОЕЗІЇ В ДІЯСПОРІ

Редакційна колегія: Богдан Бойчук — упорядник, Ірина Макарик — відповідальний редактор, Данило Струк й Іван Фізер. 473 ст. / ISBN 0-920862-88-8 / \$24.95.

Спільним зусиллям видавництва Канадського інституту українських студій і Фондів українознавчих студій та досліджень при Оттавському університеті появилася нова антологія української поезії "По́за традиції". В ній поміщено 539 творів 39 поетів. До творів кожного упорядники долучують коротку біографічну і бібліографічну довідку і стислу літературну характеристику. Книжка призначена для любителів поезії і студентів української літератури.

В жовтні 1985 року в Оттавському університеті в Канаді відбувся симпозиум української поезії в діаспорі під назвою "По́за традиції". Ініціатором його була Ірина Макарик, поет і професор англійської літератури в тому ж університеті. Симпозиум виявив не тільки відмінність цієї поезії від поезії попередніх періодів, але й від ідеологічно заангажованої поезії тоді ще радянської України. Після симпозиуму вирішено уложити антологію за такими критеріями: 1.) включити в неї тільки поезію, яка творилася поза межами Радянського Союзу; 2.) обмежити її до поетичної творчості останнього чверть-століття; 3.) включити в неї тільки тих поетів, які вийшли "по́за традиції", тобто які манерою свого голосу, письма, чи новаторського світобачення поширили параметри української поезії.

Антологія поділена на дві частини. В першій поміщено поетів із заходу: Наталя Лівидька-Холодна, Василь Барка, Вадим Лесич, Бабай-Богдан Нижанківський, Іван Ковалів, Марта Калитовська, Олег Зуєвський, Олександр Смотрич, Ліда Палій, Віра Вовк, Богдан Бойчук, Юрій Коломиєць, Емма Андівська, Юрій Тарнавський, Богдан Рубчак, Патриція Килина, Олег Коверко, Марко Царинник, Мойсей Фішбейн, Роман Бабовал, Ірина Макарик, Люба Гавур, Марія Ревакович, і Джагев (Андрій Винницький). В другій частині поміщено поетів із колишніх соціалістичних країн.

Антологію "По́за традиції" можна купити в місцевих українських книгарнях або прямо від видавництва. Пишіть на адресу: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 352 Athabasca Hall, University of Alberta, Edmonton, Alberta, T6G 2E8, CANADA.

Ціна антології \$24.95. Кошт пересилки \$3.00. В Канаді обов'язує податок GST. В Канаді залучуйте чек на суму \$29.90 (CDN\$, канадськими доларами). По́за Канадою залучуйте чек на суму \$27.95 (американськими доларами). При замовленні (чи без нього) просіть копію найновішого каталогу видавництва. ■

ВІДЗНАЧЕННЯ 45-ЛІТТЯ СФУЖО

Заходом Фінансової Комісії СФУЖО для відзначення 45-літнього ювілею, видано пропам'ятну марку, на якій зображена статуя "Мати і дитина", виконана скульптором з Києва — Віталієм Шишовим. Скульптуру цю уфундувала СФУЖО для міста Львова і тепер вона стоїть біля церкви св. Онуфрія.

Марки видрукувані на листках по 12 штук. Кошт одного листка виносить 5.00 дол. Ціллю видання марки є популяризувати працю СФУЖО і зібрати потрібні фонди для допомоги й зв'язків з нашими жіночими організаціями в Україні й діаспорі.

Марки можна набути в українських книгарнях. Триплілі і в канцелярії СФУЖО. ■

КАТЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЕТНОГРАФІЇ В ЕДМОНТОНІ

Недавно створена Катедра української культури та етнографії ім. Гуцуляків при Альбертському університеті відіграє уже важливу роль у україністиці. Катедра є єдиною повною програмою українського фольклору поза межами Східної Європи.

Заснування Катедри ім. Гуцуляків стало можливим завдяки дарові Ераста та Лідії Гуцуляків з Торонто. Василь та Анна Куриліві також подарували велику суму, завдяки якій створилась Фундація стипендії ім. Івана Франка для найкращих студентів. Катедра Гуцуляків офіційно відкрилася 1989 р. На сьогоднішній день загальна вартість пожертв на програму української етнографії досягнула 2.100.000 доларів.

Фольклор необхідно збирати, зберігати, захищати, публікувати та розвивати як найбільший національний скарб народу. Такого роду наукові дослідження дуже важливі в Україні, але вони, не отримували належної уваги в Північній Америці.

Саме цим і пояснюється важливість роботи Катедри ім. Гуцуляків. Завдяки проєктам Катедри, західні вчені мають кращий доступ до етнографічних багатств, зібраних українськими вченими, а вчені в Україні мають кращу можливість ознайомлення з західними теоріями і методами. Окремим питанням є вивчення української культури Канади.

Сила Катедри ін. Гуцуляків заключається у видавничій діяльності, її аспірантській програмі та тісних контактах з Україною. На сьогодні, вже діють угоди про співпрацю в ділянці підготовки до друку і публікації наукових праць та обміну спеціальною літературою і науковцями з п'ятьма установами. ■

THE INTERNATIONAL WRITINGS OF BOHDAN S. WYNAR

Хронологічна бібліографія проф. Богдана Винара

Як професор, згодом і декан бібліотечних шкіл, Б. Винар відомий у професійних колах Америки і його високошкільні підручники користуються великою популярністю в американських школах. Перу автора належать декілька десятків монографій, бібліографічних довідників та інших видів довідкової літератури.

Також і в українознавчій ділянці автор є відомий. Дійсний член НТШ і УВАН, д-р Винар починаючи з першого тому співробітничав в Енциклопедії Українознавства, написав обширні статті до американської енциклопедії про бібліографію і бібліотеки і є автором таких більших монографій як Економічний колоніалізм в Україні, Українська промисловість (Записки НТШ) та ін.

Два роки тому появилася його більша праця — бібліографія про українку в англійській мові — одержала біля 20 рецензій у американських і українських виданнях.

Бібліографія праць автора поміщає понад 2000 позицій — книжок, статей і рецензій з 1949 по 1992 р. Матеріал поміщено в хронологічному порядку; передмову написав академік Ярослав Ісаєвич з поданням короткої наукової біографії автора.

Книжка вийшла в 1993 р. Має 265 сторінок і коштує \$55.00 (поза Північною Америкою — \$66.00 ам.).

ISBN 1-56308-158-X PRS534/B1/7/93 ■

ОРОТРОН — "ФАБРИКА" ЗДОРОВ'Я

Хто хоч раз побував у Приельбруссі, Карпатах або Альпах, на горах Кавказу, Джаспері чи Бамфі, запам'ятав, напевне, на все життя, яке там прохолодне, підбадьорливе і чисте повітря. Вдихаєш його на повні груди і ще хочеться... Кілька хвилин перебування в такій незвичній атмосфері, і відчуваєш себе, ніби на світ Божий заново народився.

А чи ж можна штучно створити такий клімат? Виявляється, що можна. І це дає великий ефект у справі лікування багатьох легеневих захворювань.

Нещодавно в Едмонтоні побував генеральний директор фірми "НОРТ", доктор медичних наук, професор **Вадим Березовський**. Наш представник у Альберті **Юхим Красноштан** попросив його відповісти на кілька запитань.

— Скажіть, будь ласка, **Вадиме Якимовичу**, кому вперше прийшла ідея створення штучного гірського клімату в звичайних життєвих умовах?

— Ідея лікування гірським кліматом почалася з експедицій для вивчення феномену довголіття, які були організовані з ініціативи академіка О.О. Богомольця ще до Другої світової війни. Головне в ефективності впливу дозувальної гіпоксії. В роки війни використання знаменитої сироватки Богомольця сприяло успішному прискоренню лікування вогнепальних ран та переломів.

Одним із піонерів лікування високогір'ям став академік АМН колишнього СРСР М.М. Сиротинін. Шляхом управління реактивністю організму багато років займався академік АН України Р.Є. Кавецький. До речі, обидва вони учні О.О. Богомольця. І ось нові можливості медико-технічної думки привели до створення оригінального методу профілактики та лікування.

— Які принципи дії оротрону і яка його ефективність? Це питання, впевнений, хвилює чимало хворих і на американському континенті.

— Нещодавно вчені Академії наук України спільно з фахівцями Київського Інституту штучних волокон розробили цікавий прилад (оротрон), оснований на мембранній основі. Він створює своєрідне гірське повітря, при чому там, де це необхідно. А потрібні нам лише цілющі властивості.

Для кращої наочності приведу такі факти. За добу через шлунково-кишковий тракт людина споживає від трьох до десяти літрів речовин. А через дихальні шляхи за той же час проходить від 20 до

30 тисяч літрів повітря. Отож неважко собі уявити, яка залежність нашого здоров'я від цього процесу.

А тепер про сам прилад. Його основою є мембранний газорозподільний елемент, що працює на принципі молекулярного сита. Полімер, з якого готуються тонкі капіляри, має такі фізично-хімічні властивості, які дозволяють водночас здійснювати кілька унікальних процедур. Регулюючи їх співвідношення, можна відтворювати склад повітря, аналогічний, скажімо, повітрю Кисловодська, Тіберди, Ельбрусу. Інша функція газорозподільного елемента полягає в тому, що через стінку капіляра проходять тільки молекули самого газу, що мають невеликі розміри. Інші хімічні сполуки, молекули які мають значно більші розміри — а до них відносять всі промислові забруднення атмосферного повітря — не проходять крізь молекулярне сито. Таким чином, залишкова газова суміш звільняється від алергенів, пилових часточок, мікроорганізмів.

— Де була вперше створена камера гірського клімату і де вона діє тепер?

— Перша в світі камера гірського клімату створена в Україні і введена в дію п'ять років тому в лікарні для вчених Академії наук України. За цей період курс лікування тут пройшло кілька тисяч хворих на бронхіальну астму, хронічні бронхіти, алергійні захворювання, особи з порушеннями кровообігу в мозку та міокарді. Загальна ефективність за даними відділу клінічної патофізіології Інституту експериментальної патології, онкології та радіології Академії наук України досить висока — вона сягає понад вісімдесят процентів.

Працює така установа і в санаторії-профілакторії металургійного комбінату "Запоріжсталь". Тут зведено оротрон нового покоління. Розміри салону тут значно більші, він розрахований на десять-дванадцять чоловік. Установа працює на відомому острові Хортиця, з салону через ілюмінатори відкривається чудова панорама дніпровських порогів.

З ініціативи директора Київського науково-дослідного Інституту педіатрії, акушерства і гінекології Міністерства охорони здоров'я України академіка АМН С.М. Лук'янової така установка діє і тут. Зрозуміло, що для дітей і вагітних жінок, особливо тих, хто страждає алергією, оротрон став незамінним лікувальним засобом.

— **Вадиме Якимовичу**, я знаю, що ви привезли з собою установку гірського клімату оротрон. Яка була при цьому мета і чи вдалося вам її показати в роботі на американському континенті?

— Так, я дійсно привіз таку установку в Едмонтон. Після короткої інформації, з якою я виступив в Канадському Інституті українських студій і після інтерв'ю, яке я дав працівникові місцевого телебачення, до мене приходило чимало мешканців міста і навіть провінції Альберта, хворих на різні алергени та всякі бронхіальні захворювання. І я радий тому, що більшості зумів полегшити захворювання. Чому лише більшості, а не всім, зрозуміло. За такий короткий термін мого перебування (всього два тижні, а окремі зверталися до мене буквально перед моїм від'їздом) я просто був неспроможний довести лікування до кінця. Для повного вилікування потрібен час.

— Ваша фірма названа неукраїнським словом "НОРТ" і, напевне, вона займається не лише лікуванням легеневих хвороб? Читачам нашого видання було б цікаво знати й це.

— Спочатку про назву фірми, а потім про те, чим вона займається. "НОРТ" розшифровується так: не-медикаментозне оздоровлення, реабілітація. В організмі людини все взаємозв'язано. Отож закінчу думку про лікування в камері штучного гірського клімату. Використання курсу лікування у ній особливо потрібне при радіонуклідному забрудненні організму, бо оротерапія (так названо новий метод лікування) дозволяє зменшити чутливість організму до малих доз опромінення і водночас стимулювати утворення червонокровців у кістковому мозку, підвищувати активність клітинних факторів імунного захисту організму. Враховуючи вплив зовнішнього середовища на стан здоров'я людини, не слід забувати і про її психічне здоров'я. Адже свідомість того, що ми живемо в умовах надзвичайно шкідливого оточення, включаючи повітря, воду, їжу, хімічне і радіаційне забруднення, призводить до постійно зростаючого психічного напруження, втрати впевненості у собі, а іноді прямої депресії та страху. Все це, безумовно, сприяє зростанню кількості невротичних розкладів, психогенних захворювань. До них в першу чергу слід віднести дратливість, порушення сну, головні болі, тощо. Все це значною мірою знижує працездатність, погіршує самопочуття та настрій і, звичайно, перебіг будь-яких сематичних захворювань.

Ось чому медико-інженерний центр фірми "НОРТ" включає в себе і відділ психотерапії і психопрофілактики. В програму роботи відділу входять консультації лікаря-психотерапевта, індивідуальні і групові сеанси психотерапії (від раціональної психотерапії до гіпнозу включно). У нас проводиться лікування таких поширених недуг, як нетримання сечі, заїкування, ожиріння, шкідливі звички, тощо. Окремим напрямком роботи відділу є використання методу біотерапії з метою зняття больових син-

дромів будь-якого походження та мобілізації захисних сил організму на боротьбу з хворобами.

— І останнє. Прочитавши нашу розмову, напевне, читачі на американському континенті зацікавляться роботою вашої фірми і зокрема новим методом імунного захисту організму, установкою "Гірський клімат" — оротрон. Назвіть, будь ласка, вашу адресу і номери телефонів, за якими до вас можна звернутися.

— Якщо якийсь лікувальний заклад, або група людей зацікавиться нашими методами лікування, чи побажає навчитися працювати на оротроні, я з задоволенням приїду на американський континент і привезу установку. Між іншим, її можна придбати у нас. Наша адреса: 252022 Київ-22, вул. Васильківська, 45. Телефони: 212-30-82, 293-94-73, 212-14-58.

— Спасибі за цікаву бесіду.

— Спасибі й вам. До побачення!

6 травня 1994 р

ТВАРИНИ ДУШУ ВЕСЕЛЯТЬ

Наші предки споконвіку знали, що "тварина радує душу". Сьогодні психологи намагаються науково обґрунтувати цю думку. З'явилася нова наукова галузь — терапія тваринами. Вона вивчає їх вплив на душевний та тілесний стан людини.

"Тварина в домі справді благотворно діє на людей, але поки що неясний діяпозон впливу", — зазначив експерт Аллан Бек на симпозіумі, організованому Міністерством охорони здоров'я США.

Вчені з'ясували, що собаки й коти стають джерелом життєрадісності в самотніх старих людей. Що папуги втішають батьків, коли діти залишають отчий дім.

Адміністрація будинків для старих і лікарняних закладів почала втілювати у життя пораду ченців англійського монастиря Йорк, висловлену ще в XVII віці: "Душевним і тілесним тягарям допомагають добре слово і тварина".

Терапія тваринами особливо популярна у США.

Багато психіатричних клінік мають тваринницькі ферми, де розгулюють вівці, кози, гуси, кури, кролі...

Першим дослідив вплив тварин на людину на початку 70-х років англійський психолог Роджер Меґфорд. Він поділив на дві групи жінок похилого віку, давши одній половині завдання дбати про смугастих папуг, а іншій — поливати горщики з бегоніями, Меґфорд констатував — жінки, які доглядали птахів, почувалися набагато краще.

Зоолог Джон Серпел з Кембріджського університету довів, що діти, котрі виросли серед домашніх тварин, набагато душевніші. Коли він запропонував групі таких дітей відповісти на запитання: що вони рятували б під час пожежі — свою тварину чи телевізор, — більшість вказала на птахів або тварин.

Лікарі знають з практики, що тварини поліпшують самопочуття хворих. Результати одного опитування показали, що 75 процентів західнонімецьких медиків радять своїм пацієнтам обзавестися у домі твариною. ■

ЯКБИ Я МАВ МІЛЬЯРД!

Колись в старому краю була популярна пісня: "Якби я мав чорнокнижника владу, я б чуда творив, змінив би світ"... То було колись, за добрих старих часів. Ще недавно таку чорнокнижну владу мали советські вожді. Сьогодні, в часах вільного ринку, лібералізму й демократизму, містерійну владу чорнокнижника замінено не менш чорнокнижним доляром. Вільна ненька Україна не виняток. Виняток хіба в тому, що той доляр мусить бути американський — американський або ніщо! — такі високі демократично-ліберальні норми поставили банки й громадяни України.

Мати мільйон така популярна ідея, що винахідливі спекулянти створили навіть можливості досягнути таку мету звичайному громадянину — лотерії, на яких час від часу виграють мільйони.

Однак мільйон — навіть американських доларів — це для пса муха, якщо взяти мої особисті критерії, враховуючи лише деякі проекти й проєкти, що вертаються, мов політичні пляни Чорновола, в мій демократичній голові. Тому, не маючи нічого до втрачання, я зупинився на мільярді, чи по-канадському, більйоні — лише одному на початок, — очевидно, американських доларів, бо вони на 30 відсотків дорожчі від наших рідних канадських.

Кожного щасливця лотерійного виграшу обсідають репортери й обов'язково запитують, що він зробить з виграними грошми. Більшість з них відповідають біблійною мовою по-соломонівському, хоч Біблії, мабуть, не читали: "Поставлю до банку".

Отже, якби я мав мільярд чи більйон доларів, що я би з ним зробив як колишній політичний емігрант, а сьогоднішній політичний діянець? І такі думи мої поніс вітер на неньку Україну.

1. Себе, як політично виробленого діянця, не братиму до уваги, бо й не пасує від себе починати. Дітей своїх не чіпатиму, бо вони дорослі й давно переросли розумово й фізично своїх батьків. Зате кожного онука зроблю маленьким мільйонерчиком, з одною умовою: якщо закінчить курси українознавства й візьме участь у балі градуантів.

2. Уфундую президентові Світового Конгресу Українців організаційну подорож довкола світу. Щодо поїздки з ним його дружини пораджуся з президією й колишнім президентом СКВУ — бо навіть більйон має свої границі.

3. Закуплю всю Чорноморську флоту й затоплю її, як козаки топили турецькі галери, в найчорнішому місці Чорного моря.

4. Президентові Кравчукові збудую літню віллу в Швейцарії та зимову резиденцію на Флориді, біля дачі Горбачова, бо це два українці, котрі розвалили імперію зла для добра людства. Як годиться для престижу президента одної з найбільших держав, і щоб мав де політично притулити голову здала від Жиринов-

ського. Так на всякий випадок, хоч я в такий зворот зоряної констеляції не вірю.

5. Закуплю тризубці для Збройних Сил України.

6. В Донбасі заложу найбільший на світі ковбасний завод, щоб шахтарі не стояли в черзі по цей божий дар і мірило патріотизму.

7. Для членів Спілки письменників України оголошу конкурс на твір, вартий нагороди Нобеля. А членів нобелівської комісії так довго буду гостити, аж вони не пам'ятатимуть, що роблять. (Такі поради я прочитав у одному нобелівському творі, котрий давно заслужив собі на нобелівську премію.)

8. Поета й народного депутата Бориса Олійника викуплю з комуністичної неволі.

9. Впишуся в члени Народного Руху й заплачу кожному делегатові на наступний з'їзд по мільйонові купонів плюс усі кошти під час нарад, щоб вони прийняли в члени Руху поета Драча й Президента Кравчука.

10. Об'єднаю бандерівців з мельниківцями й справжніми крайовими націоналістами.

11. Кожного лідера політичної партії спитаюся, скільки він схоче премії за кожне добре слово, висказане одним одному...

Я ще далі старався продовжувати свою плятформу, але якось голова мені розболіла. Взавши таблетки аспирину, прочитав свої положення своїй політологці, яка помацала мене за чоло, чи я не гарячкую, а що чоло було гаряче, то заспокоїлася.

— Мрії мріями, — сказала з ентузіазмом знокаваного боксера, — але на твоєму місці я викинула б пункт перший, як нереальний, і зупинилася б на пункті 7-му. Бо як підеш в політику до пункту 8-го, то тобі не допоможе не один більйон, а й 100 більйонів. Викресли точку 11-ту, бо ціни на добре слово, а ще до свого опонента — нема й не буде.

Примруживши ліве око й усміхнувшись правим кутиком ще ненашминкованих уст, вона недовірко додала: Ти дійсно це все зробив би, якби мав один більйон? Але ти його не маєш. А як будеш мати, тоді що зробиш? Подумай.

Я почав розмішляти й переформувати свою програму, але далеко не зайшов. Врешті сказав собі: "Як буду мати, тоді щойно подумаю, що з ним робити". — І впала дуже ясна, як два плюс два, відповідь: "Поставлю до банку. Тільки не в Україні, хоч я її дуже люблю — за неї душу готов віддати, як казав поет". ■

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР ПРИСВЯЧЕНИЙ ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСИ ВЕРЕТЕНЧЕНКА

В суботу, 26 лютого 1994 р., Комітет сприяння українській демократичній пресі в Україні та Студія мистецького слова під керівництвом Марії Гарасевич влаштували Літературний Вечір, присвячений пам'яті видатного поета Олексі Веретенченка. Вечір відбувся в домівці СУА.

Відкрив Вечір вступним словом заступник голови комітету Юрій Розгін, зупинившись на житті та поетичній творчості О. Веретенченка. Підкреслив громадську виробленість поета, його чесне служіння Батьківщині своїм карбованим, сильним поетичним словом.

Доповідь "Поет Олексі Веретенченко: гуманіст і патріот" мала літературознавець Марія Гарасевич. У своєму емоційному есеї вона схарактеризувала збірки поезій О. Веретенченка "Дим вічності", "Заморські вина", поему "Чорна долина", зупинилась на мистецькому перекладі поеми Байрона "Мазепа", і на тяжкому, складному житті поета та його особливий щирій любові до України. В багатьох його творах відбита трагічна доля нашого народу під час московської й німецької окупації, еміграційна недоля і туга за Україною.

В мистецькій частині Вечора, оснований на творах поета брали участь — заслужений артист України П. Китастих та його дружина Лідія Китастих. В супроводі бандури П. Китастих вперше виконав "Думу про Марію" О. Веретенченка. Його артистична композиція супроводу, разом з добрим сольовим співом, вражає сильно передали зміст твору. З надхненням П. Китастих виконав пісню на слова О. Підсухи "Як давно" муз. Г. Китастих, а дуєт разом з дружиною пісні "Мавка" — сл. й муз. О. Білаша чарували слухачів.

З артистичним читанням творів поета виступили Х. Юзич, З. Чорний, Ю. Розгін. Вони виконали уривки з поеми "Чорна долина" — сильного драматичного твору та такі поезії як "Таїсі" — Х. Юзич, "Що кому судилось" — З. Чорний. Н. Гевко блискуче прочитала особливо сильний твір "Фронтіві примари" та "Знову кличеш мене додому". На закінчення програми Ю. Розгін прочитав вірш Ганни Черинь, присвячений О. Веретенченкові.

Присутні з великим признанням нагороджували всіх довготривалими оплесками.

При каві й солодкім багатого буфету присутні ділилися своїми враженнями, в яких звучало велике задоволення від цього літературно-мистецького вечора присвяченого одному з найкращих поетів на еміграції Олексі Веретенченкові.

Висловлювано думки про потребу частіше мати такі вечори для діячів української культури, а громаді більш активно й масово їх відвідувати.

Весь дохід з вечора складено на фонд допомоги демократичній пресі в Україні, яка знаходиться в дуже тяжкому становищі. А преса це ж найважливіший чинник у національно-політичному вихованні населення. Без національної преси, Українську Державу будувати неможливо — ворожа преса з ворожими іде-

ями й прагненнями постійно руйнує її. Комітет звертається до всіх українців допомогти нашій пресі датками, які можна складати в кредитівках "Самопоміч" на котно ч. 11504 або в кредитівці "Будучність" на котно ч. 5388.

Любомир БАРАН

ATOMIC SERVICES:

- **ATOMIC FUEL LTD.** — 24-годинна вчасна доставка і обслуга **tel. (416) 233-8134**
- **"PRODAN" - C.I.T.E. (EXPORT - IMPORT)**

Головне бюро:

29 Jutland Rd., Etobicoke, ON M8Z 2G6

Надійма і швидка доставка харчів, пачок, долярів, нових і вживаних авт в Україну.

**ІГОР ПРОКІПЧУК tel. (416) 252-3399
Fax (416) 503-4033**

Знижка для пенсіонерів.

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

**ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY**

**УКРАЇНСЬКИЙ ЦВІНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА**

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години -- 9:30 до 4:30 БЮРО -- 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО -- адміністратор

В РІЧНИЦЮ СМЕРТИ МИКОЛИ ШАБЛІЯ

На початку липня ц.р. припадає перша річниця відходу в інший світ **Миколи Шаблія**. Народився він 24 травня 1921 року на Кубані, куди його батьки змушені були втекти з Полтавщини щоб уникнути комуністичних переслідувань. Опинившись в Німеччині як остарбайтер, не повернувся він після війни на "родину", а виїхав разом з багатьма українцями до США. Оселився в Чикаго. Як тільки в 1950 році створився ОДУМ, він був одним з перших, що став членом, і підтримував ОДУМ морально й матеріально до останніх днів свого життя. Ще в Німеччині став членом УРДП, а в Америці включився в працю ДОБРУС-у та Товариства Прихильників УНР. Коли ОДУМ Чикаго купив будинок для своєї праці, М. Шаблій жив в одному з чотирьох апартаментів на другому поверсі. В 1968 році купив собі невеликий дім в Арлінгтон Гайтс, в дальшому передмісті Чикаго, з великим садом та городом.

Микола Шаблій був палким любителем українського друкованого слова — журналів, газет та книжок. Зібрав велику бібліотеку. Рівночасно допомагав розповсюджувати твори багатьох відомих українських письменників і поетів діаспори. За його гроші всі його книжки та журнали переслано Товариством української мови "Просвіта" в Україну: Полтава, Скадовськ, Херсон, Слов'янськ, Донецьк, Харцизьк, Одеса, Канів та українцям в Росії в місті Вороніж. Деякі ящики (загалом вислано 62 ящики по 45–50 фунтів в кожному) з книжками англійською мовою про Україну та українців, вислано до Києво-Могилянської Академії в Києві, деякі до Київського Державного Інституту при університеті ім. Т. Шевченка та до Державного Музею-Архіву України в Києві. Ще за життя він подарував усі твори Івана Багряного українською та іншими мовами (він всі їх мав) для вищезгаданого Архіву-Музею в Києві.

При допомозі генерального консула України Анатолія Олійника та консула Анатолія Толкачова в Чикаго, Міністерство культури України порекомендувало вислати 25 пакунків до Міжнародного Центру Освіти,

Науки і Культури у Львові, який очолює Оксана Кондратюк. Цей Центр був створений Міністерством освіти України для допомоги українським школам та громадам поза межами України, але сьогодні найбільшою "діаспорою" для них є Східна та Південна Україна. Висилаючи туди книжки, було згадано, що вони призначені для зрусіфікованих східних областей України. Про отримання книжок в Україні надійшли від усіх листи з подякою.

Тлінні останки Миколи Шаблія поховані в українській секції на кладовищі в Елмвуд, коло Чикаго. На могилі стоїть пам'ятник. В пам'ять Миколи Шаблія, в першу річницю його смерті, шлеться з дописом про нього 500 доларів для потреб "Нових Днів".

Хай пам'ять по Миколі Шаблієві, який запропонував створити Фондацію Івана Багряного на з'їзді УРДП 25 травня 1975 року й перший дав тисячу доларів, буде вічна!

Око

В ПАМ'ЯТЬ ІНЖ. МИКОЛИ СОЛОДУХА

Вельмиповажна Редакціє,
Пересилаю гроші (одна тисяча доларів! — Ред.) на пресовий фонд "Нових Днів" в пам'ять мого батька інж. Миколи Солодуха. Дякую.

дочка Золя, Оттава

Вельмишановна Пані Зоє!
Найсердечніше дякуємо Вам за таку щедрю пожертву на "Нові Дні" у пам'ять Вашого покійного Батька. Чекаємо широкої статті-спогаду про нього, хай пам'ять про його життя увічніється.

Редакція і Адміністрація

В ПАМ'ЯТЬ
ПРОКОПА ЮРЧЕНКА І СТЕПАНА ГОЛУБА

Висилаю передплату на журнал "Нові Дні" та пожертву \$50.00 на пресовий фонд журналу в пам'ять покійного мого брата **Прокопа Юрченка**, який помер 1993 р. в Україні, та нашого близького приятеля **Степана Голуба**, який помер у Бостоні 1993 р.

Нехай Господь Бог оселить їх душі у царстві небеснім, а пам'ять про них буде завжди в наших серцях.

сестра Тетяна Грищенко, Вест Роксбурі

В ПАМ'ЯТЬ ІВАНА БОДНАРЧУКА

В прилозі чек на \$50.00, з нього передплата на "Нові Дні", а \$20.00 на видавничий фонд журналу в пам'ять мого чоловіка **Івана**, який так любив читати "Нові Дні", а коли зір його послаб, читала я йому.

5-го травня сповнилося чотири роки як не стало Івана в живих...

Е. Боднарчук, Торонто

В ПАМ'ЯТЬ ТЕОДОРА ХОХІТВИ

Громадський і церковний діяч **Теодор Хохітва** — автор статті "Збережіть це слово" в числі журналу за лютий-березень ц.р. — упокоївся 1-го травня.

На його свіжу могилу, замість квітів, жертвую на пресовий фонд журналу "Нові Дні" 30.00 дол.

Літвінова Євфросинія, Торонто

В ПАМ'ЯТЬ ЮРІЯ СВИРИДЕНКА Й АНДРІЯ ОЗИМЧАКА

Від мене \$75.00 на так ще свіжі могили інж. Свириденка Ю. Дем'яновича та Озимчака Андрія... Додавляє ще своїх \$25.00 моя кума Євфросина Федоріна Сивак, тоже замість квітів на їхні могили, а також за свого чоловіка Сивака Дмитра Степановича, що відійшов ще в молодому віці.

Вічна їм пам'ять, а всім їхнім родинам наше співчуття.

Іщенко Микола Г., Судбури

СВ. П. ОЛЕКСАНДРА ЛАТИШКО-ПРИГОРНИЦЬКА

Коли це число "Нових Днів" уже друкувалося, прийшла сумна вістка, що 23 травня 1994 р. відійшла у вічність на 88-му році свого багатогранного життя одна з найбільших прихильниць нашого журналу в Торонто, довголітня активна членка Катедральної Громади св. Володимира і Союзу Українок Канади ім. св. княгині Ольги, з фаху учителька — Олександр Дмитрівна Латишко-Пригорницька, з дому Надточій.

Покійна походила з Херсонщини і все своє свідоме життя була віруючою християнкою та українською патріоткою. Похоронні відправи виконали при участі катедрального хору і багатьох присутніх оо. Петро Бублик та Богдан Сенцьо. Похоронили бл. п. Олександр Дмитрівну в дощовий день 26 травня на українському цвинтарі св. Володимира в Оквіллі.

Ширше про життя Покійної буде в одному з наступних чисел журналу, а нині складаємо наше глибоке співчуття всій її родині з приводу болісної втрати Мами, Бабусі і Прабабусі. Вічна їй пам'ять!

В ПАМ'ЯТЬ ОЛЕКСАНДРИ ЛАТИШКО-ПРИГОРНИЦЬКОЇ

Замість квітів на свіжу могилу сл. п. Олександри Латишко-Пригорницької складаємо 50.00 дол. на пресовий фонд журналу "Нові Дні", який вона читала, підтримувала і поважала.

Григорій і Марія Романенки, Торонто

В ПАМ'ЯТЬ ОЛЕКСАНДРИ ЛАТИШКО-ПРИГОРНИЦЬКОЇ

Крім квітів на свіжу могилу бл. п. Олександри Латишко-Пригорницької, жертвуємо 50.00 дол. на пресовий фонд журналу "Нові Дні" і висловлюємо глибоке співчуття нашим приятелям пп. Латишкам та їх родині з приводу болісної втрати.

Нюся і Ярослав Семотюки, Торонто

Окремо пожертвували в пам'ять покійної Олександри Латишко-Пригорницької:

Син Микола Латишко, Торонто \$200.00
Євфросинія Літвінова, Торонто \$30.00
Ніна Козій, Торонто \$25.00

Щиро дякуємо всім жертводавцям, а покійній Олександрі Латишко-Пригорницькій нехай буде Вічна пам'ять! ■

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ПРИЗНАННЯ Ю. МОШИНСЬКОМУ

З приємністю читаю статті Юрія Мошинського про мистецтво. Він передає читачам у простій, зрозумілій формі суттєві мистецькі напрямки. Добре було б якби появилася книжка або брошура з цих статей, а ще було б краще, якби кожний стиль або мистецький напрямок був ілюстрований бодай одною ілюстрацією. Таку книжку можна було б вживати серед молоді й старших. Напевно була б дуже популярною.

З кожним числом чекаю на слідуочу "статейку". Шкода, що пан Ю. Мошинський живе далеко від більших українських громад... Його аналітичний стиль дуже надається на писання рецензій про мистецькі виставки.

Софія Скрипник, Едмонтон

ЩЕ В СПРАВІ УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ

...Було б добре, щоб Ви трохи поворушили з своїх редакторських висот наших "батьків народу", щоб вони нарешті зорганізували ефективне лоббі у справах імміграції українців, зокрема з деяких регіонів східної діаспори — там наші земляки перебувають у розпачливих умовах.

Ліберальний уряд виявився у цьому відношенні не ліпшим від попереднього. Можливо, інакше і бути не може, якщо українська громада не виявила зацікавлення у цій справі... забула, що не так давно ми теж були біженцями. А втім, українці Канади очікують від КУК та СКУ значно більшого, ніж патронату різних святочних академій та безперервної низки ювілейних бенкетів, де часто відбувається вихвалювання один одного...

Даючи інтерв'ю представникам преси з України, наші діячорні "елітарії" люблять похвалитись, що "українська громада Торонто готова хоч зараз прийняти на шість місяців, а то й більше, під повну свою опіку понад 10 тисяч хлопчаків та дівчаток з уражених зон України", або "...хай щороку приїздить до того ж Торонто до 20 тисяч земляків з України" ("Вісті з України", ч. 7/1817).

Тож допоможіть українським біженцям кавказького регіону, які втратили усе — дім, роботу, їхню прибрану батьківщину, а прабатьківщина Україна не в змозі їх зараз прийняти з відомих нам причин... Вони ж не є біженцями в лапках, а такі ж, як і біженці з Шрі-Ланка, Сомалі чи Центральної Америки. До того ж ще посідають потрібні для Канади професії і тягарем для суспільства не стануть...

Ой, лишенько! До такого дописатись, а де на це часу взяти, та ж стільки бенкетів заплановано, а ще й треба їхати в Україну, вчити людей президента вибирати... Те, що тут ми не зуміли нікого вибрати до парламенту, щоб захищав належно наші інтереси... то нічого...

С. Дем'яненко, Торонто

Шановний пане Дем'яненко!

Наші "редакційні висоти" стали, на жаль, заниженими для значної більшості теперішніх "батьків народу". Мало з них читають нині україномовну пресу, тож і "поворухити" їх вона не може. Треба шукати інших способів — Ред.

НЕМА ДЕ ПРАВДИ ДІТИ...

Оце дістала "Нові Дні" за листопад і як завжди в першу чергу перечитую з першої сторінки до останньої, а потім навпаки. Сумно і боляче читати про жаль редактора до громадянства, але нема де правди діти — що правда, то є правда.

Про те, щоб не переносити Видавництво в Україну, бо загине, я Вам і раніше писала. Поспішили все здобути тут тяжкою працею передати в Україну, всі збереження, реліквії — все туди, а яка вона ще буде невідомо...

Давати якісь поради Вам не збираюсь, бо Ви їх не потребуєте, а грошей щоб дати на втримання "Нових Днів" з малої пенсії не маю... Та може трапиться чудо і знайдеться хтось Вам до допомоги...

З щирою пошаною

Валентина ЄРМОЛЕНКО, Міннеаполіс

КОРОТКО ПРО "НОВІ ДНІ"

... Вітаю і бажаю успіхів у редагуванні на такому ж високому і цікавому рівні і надалі. Люблю читати і горда за гарний журнал "Нові Дні".

Люба Яременко, Кіченер

...Пересилаю чек на 50.00 дол.... Чудовий журнал, перечитую по кілька разів. Бажаю Вам багато здоров'я і добра.

Я. Хархаліс, Міссісга

... Бажаю Вам кріпкого здоров'я та успіхів у Вашій праці. Знаю, Вам приходиться це все нелегко, але з Божою допомогою тримайтесь. "Нові Дні" дуже добре редаговані, не дайте журналові упасти, бо його всі люблять читати і шанують, так як і я.

Дмитро Станченко, Пікерінг.

Прикро читати, що старші передплатники відмовляються від передплати на слідуючий рік: "не бачать, не чують, старі..."

А хіба ж ми не можемо відложити для цікавих "Нових Днів" \$30.00 на рік?

З пошаною

Дарія Химич, Філадельфія

Як давній передплатник "Нових Днів", чуюсь зобов'язаний допомогти своєю скромною пожертвою на пресовий фонд. Було б непростенно, якщо б ми втратили цей журнал у такий важливий для України час!

Вірю, що передплатники щедро відгукнуться на Ваш заклики, бо справді такого об'єктивного і універсального журналу ми не маємо...

Щастя Вам Боже!

В. Марич, Едмонтон

ДО УВАГИ ГЕНЕАЛОГІВ І ВСІХ, ХТО ЦІКАВИТЬСЯ ІСТОРІЄЮ УКРАЇНИ!

В Києві заплановано до друку унікальне видання — Модзалевський ВЛ. "Малоросійський Родословник": в 5-ти томах.

Перші чотири томи "Родословника", видані в Києві в 1908–1914 рр. давно стали раритетними. Вони містять в собі 234 родоводи й 129 портретів представників українського дворянства. Заплановано перевидання т.т. I – IV з публікацією доповнень до них з архіву ВЛ. Модзалевського й видання архівного т. V (71 родовід).

Видання буде розповсюджуватись виключно по заявках. Оплата кожного тому окремо по факту його виходу. Першим передбачається видати т. V. Виручені з його продажу кошти будуть залучені на продовження видання "Малоросійського Родословника". Приймаються як колективні так і індивідуальні заявки. Висилати на адресу:

S.V. Shurlyakov
31/1 Entuziastov Street, Apt. 97
Kiev 253147, Ukraine

Бажаючі придбати перевиданий в 1993 р. "Малоросійський Гербовник" (СПБ, 1914), що містить зображення та опис гербів, стислі відомості про 584 українські дворянські роди, а також у справах генеалогічних пошуків та архівних і бібліографічних довідок можуть звертатись на цю адресу. ■

ЧИ ВИ ВІДНОВИЛИ
ПЕРЕДПЛАТУ?

**SIPCO
FUTURE FUELS**

Доставка Оливи

Повна 24 годинна обслу́га печей

ENERGIES LTD.

Незалежний Представник LENNOX

Уповноважений Представник CONSUMERS GAS

232-2262 • 233-4820

83 SIX POINT ROAD

TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

**ROCK
OF EUROPE INC.**

ПАМ'ЯТНИКИ з УКРАЇНИ

Поліровані в Канаді

Гуртові ціни

Телефонуйте та заходьте

232-1250

90 Advance Road • Toronto, Ontario

**з кожного проданого пам'ятника
даруємо \$100**

на Фонд Дітей Чорнобіля

Division of Sipco Oil Ltd.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

Солод Зоя, Оттава, Онтаріо (в пам'ять свого батька)	\$1,000.00
Коновал Олексій, Арлінгтон Гайтс, Ілліной (передав у пам'ять Миколи Шаблія)	US \$500.00
Латишко Микола, Торонто, Онтаріо (в пам'ять покійної Мами)	200.00
"Україна" — Відпочинкова Оселя, Дорчестер, Онтаріо	150.00
Євтушка Володимир, Ошава, Онтаріо	100.00
Іващенко Іван, Гвелф, Онтаріо	100.00
Іщенко Микола, Судбури, Онтаріо (в пам'ять Ю.Д. Свириденка і Андрія Озимчака)	75.00
Волох Зіна і Олександр, Оттава, Онтаріо	70.00
Нитченко Дмитро, Ньюпорт, Австралія	US \$50.00
Романенки Григорій і Марія, Торонто, Онтаріо (в пам'ять Олександри Латишко-Пригорницької)	50.00
Семотюки Ярослав і Нюся, Торонто, Онтаріо (в пам'ять Олександри Латишко-Пригорницької)	50.00
Гречка Зоя, Вестон, Онтаріо	40.00
Онішко Анатолій, Вальганія, Півд. Австралія ...	US \$40.00
Гарашенко Федір, Норд Брунсвік, Нью Джерсі ..	US \$30.00
Літвінова Євфросинія, Торонто, Онтаріо (в пам'ять Теодора Хохітви)	30.00
Літвінова Євфросинія, Торонто, Онтаріо (в пам'ять Олександри Латишко-Пригорницької)	30.00
Гончарук Василь і Марія, Кіченер, Онтаріо	25.00
Козій Ніна, Торонто, Онтаріо (в пам'ять Олександри Латишко-Пригорницької)	25.00
Сивак Євфросинія, Судбури, Онтаріо (в пам'ять свого чоловіка Дмитра Степановича)	25.00
Боднарчук Емілія, Торонто, Онтаріо (в пам'ять свого чоловіка Івана)	20.00
Дем'яненко Сергій, Торонто, Онтаріо	20.00
Легенюк о. прот. Федір, Вест Гіллі, Онтаріо	20.00
Парафенко В., Вестон, Онтаріо	20.00
Торошенко Ю., Віндзор, Онтаріо	20.00
Шерома Марія, Спрінг Велі, Нью-Йорк	US \$20.00
Юхименко Іван, Етобіко, Онтаріо	20.00
Вацик Василь, Іслінгтон, Онтаріо	15.00
Діак Лариса, Стовтон, Массачусетс	US \$15.00
Кошман Любов, Ютіка, Нью-Йорк	US \$15.00
Слонівський Євген, Ньюмаркет, Онтаріо	15.00
Хоменко Іван, Вінніпег, Манітоба	15.00
Бунт Дарія, Річланд, Вашингтон	US \$10.00
Гаврюшенко Марія, Парсіпани, Нью-Джерсі	US \$10.00
Галецький К., Албани, Н.Й.	US \$10.00
Доброліж Валентина, Едмонтон, Альберта	10.00
Дрогомирецька Лариса, Іслінгтон, Онтаріо	10.00
Іваницький Микола, С. Орандж, Нью Джерсі ...	US \$10.00
Кавка Микола, Дрексил Гіллі, Пенсільванія	US \$10.00
Кайдан Іван, Сeven Гіллс, Огайо	US \$10.00
Калькатино Вадим, Булімба, Австралія	10.00
Камінський Антон, Вестон, Онтаріо	10.00
Кейван Марія, Едмонтон, Альберта	10.00
Комілевська Діма, Нью Йорк	US \$10.00
Кожедуб Василь, Монреаль, Квебек	10.00
Косенко Петро, Філадельфія, Пенсільванія	US \$10.00
Крусь Галина, Детройт, Мічиген	US \$10.00
Логин Варвара, Гамільтон, Онтаріо	10.00
Мухін мгр Іван, Брантфорд, Онтаріо	10.00
Нестеренко Микола, Ніагара Фалс, Онтаріо	10.00

Проданюк Павля, Нортрідж, Каліфорнія	US \$10.00
Пукса Борис, Торонто, Онтаріо	10.00
Руденко Василь, Торонто, Онтаріо	10.00
Свистун Ол., Міссісага, Онтаріо	10.00
Сердюк П., Ведергілл, Н.С.В., Австралія	10.00
Сірик Гр., Форт Ірі, Онтаріо	10.00
Стецьків д-р Євген, Сарасота, Флорида	US \$10.00
Третяк Ольга, Ст. Губерт, Квебек	10.00
Томцьо Наталка, Каната, Онтаріо	10.00
Триполец Петро і Марія, Вінніпег, Манітоба	10.00
Чмір Ю., Дедгам, Массачусетс	US \$10.00
Штендера Любов, Оттава, Онтаріо	10.00
Яременко Люба, Кіченер, Онтаріо	10.00
Бутко, О., Албури, Австралія	5.00
Дяків А., Ренаві Парк, Австралія	5.00
Коваленко П., Тандер Бей, Онтаріо	5.00
Лесин Є., Вінніпег, Манітоба	5.00
Моток Г., Вінніпег, Манітоба	5.00
Сосна Олександр, Ошава, Онтаріо	5.00
Степовий Андрій, Монреаль	5.00

Всім добродіям—жертводавцям висловлюємо сердечну подяку за їхню значну підтримку "Нових Днів".

Особливо дякуємо пані Зої С. з Оттави за її щедрі пожертви 1,000.00 дол. у світлу пам'ять її батька інж. Миколи Солодуха. Її пожертва надхнула нас видати це окреме число за червень.

Спасибі, Друзі!

Редакція і Адміністрація "Н.Д."

ДЕНТИСТ
Д-р ІГОР БАБИЧ
Dental Surgeon
подає свою нову адресу:
**297 MAIN STREET NORTH
BRAMPTON, ONTARIO
L6X 1N5**
Тел. 451-0227 або 453-0004

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА
д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА
Дає якісну професійну обслугову.

**DR. J. SHUDRAK
AND ASSOCIATES**

1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
**TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5**

*Приймає за телефонним
домовленням і в наглих
випадках!*

Тел. 532-3002

POSTAGE PAID AT TORONTO
Publications Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:

NOWI DNI
P.O. Box 400, STA -D-
TORONTO, ONT.
CANADA M6P 3J9

Гарантуємо найкращу і найшвидшу обслугову

ПОНАД 200 ВИДІВ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

ПРОДУКТОВІ
ПАЧКИ

з каталогу

понад 100 видів
продуктів

MIST

OSHAWA:
34 Jackson Av.
Ont. L1H 3C3
tel.: 1-905-728-3750
fax: 1-905-728-3379

MEEST

TORONTO:
121 Kennedy Av.
Ont. M6S 2X8
tel.: 1-416-762-1633
fax: 1-416-762-9302

1-800-361-7345

ПИТАЙТЕ ЗА НАШИМ КАТАЛОГОМ

AIR PARCELS

1 - 4 тижні

SEA PARCELS

5 - 8 тижнів

ПЕРЕСИЛКА
ГРОШЕЙ

Доставка
в руки
адресатам

ЕКСПРЕС
24 години

Доставляємо в: Україну, Білорусію, Росію, Молдову.

ТРАКТОРИ

техніка для фермерів

АВТОМОБІЛІ

всіх моделей

ТОВАРИ ДЛЯ ДОМУ

холодильники,
пральні
машини,
електроніка...

- ✓ Лада Самара 2109
- ✓ КАМАЗ (вантажний автомобіль 8 тон)
- ✓ інші товари

За точнішими інформаціями звертайтеся
до наших представників у вашій місцевості,
або на тел.: 1-800-361-7345

ЛІТНЯ
ЗНИЖКА
ЦІН

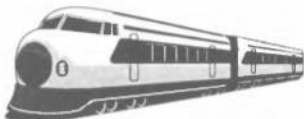
April 19, 1994

MIST
TRAVEL

121 Kennedy Avenue,
Toronto, Ontario, M6S 2X8,

Tel.: (416) 762-1633
Fax: (416) 762-9302

ТУРИСТИЧНІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНУ І ВСІ КРАЇНИ СВІТУ

Полагоджуємо
Квитки на поїзди в Україні

Організовуємо
Групові поїздки - тури

Зустрічаємо в аеропорту
і завозимо в місто і село.

Експресії по екзотичних
місцях.

А також полагоджуємо готелі, приватні квартири, забезпечуємо візою в Україну і багато іншого.